

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ZÜLAL METİN HACİPAŞAOĞLU
Doç. Dr. Sedat Apak

DİJİTAL EKONOMİNİN VERGİLENDİRİLMESİ:
TÜRK VERGİ HUKUKUNDA MEVCUT VE
MÜMKÜN DÜZENLEMELER

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL- 2022

ÖZ

Dijital Ekonominin Vergilendirilmesi: Türk Vergi Hukukunda Mevcut ve Mümkün Düzenlemeler

ZÜLAL METİN HACIPAŞAOĞLU

Dijital dönüşümün “yaratıcı yıkım” etkisi teknolojinin gelişimine paralel günden güne büyüyen dijital bir ekonominin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu yeni ekonominin yarattığı kazancın vergilendirilmesi hususunda ortaya çıkan yasal boşluklar ve vergiden kaçınma eğilimleri ise dijital ekonominin nasıl vergilendirileceğine ilişkin yeni çalışmaları ve arayışları beraberinde getirmiştir. Tez kapsamında dijital ekonomi ve bu ekonominin vergilendirilmesi değerlendirilirken, bu kapsamda OECD’nin çalışmaları değerlendirilmekte ve Türk vergi hukukundaki mevcut ve mümkün düzenlemelere yer verilmiştir. Çalışmanın amacı, e-ticaret, kripto varlıklar, paylaşım ekonomisi, bulut tabanlı işlemler, oyun ekonomisi, espor gibi dijital ekonomi bileşenleri bu ekonomilerin kazancın hangi türüne göre vergilendirildiğini ve vergilendirilebileceğini değerlendirirken, OECD’nin dijital ekonominin vergilendirilmesinde ortaya çıkan sorunlara karşı da çözüm önerilerine odaklanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Ekonomi, BEPS, Kripto Varlıklar, Dijital Hizmet Vergisi

ABSTRACT

Taxation Of The Digital Economy: Current And Possible Regulations In The Turkish Tax Law

ZÜLAL METİN HACIPAŞAOĞLU

The “disruption” effect of the digital transformation has led to the emergence of a digital economy that grows day by day in parallel with the growth of technology. The legal gaps and tax avoidance trends in the taxation of the income created by this new economy brought along new studies and searches on how to tax the digital economy. While the digital economy and taxation of this economy are evaluated within the scope of the thesis, the studies of the OECD are evaluated in this context, the current and possible regulations in Turkish tax law are included. The aim of the study is to evaluate digital economy elements such as e-commerce, crypto assets, sharing economy, cloud-based transactions, game economy, esports, and according to which type of income these economies are taxed and can be taxed while focusing on OECD's solutions to the problems that arise in the taxation of the digital economy.

Keywords: Digital Economy, BEPS, Crypto Assets, Digital Services Tax

ÖNSÖZ

Bu tez kapsamında günden güne büyüyen dijital ekonomi ve bu ekonominin yarattığı kazancın vergilendirilmesi noktasında ortaya çıkan sorunlar ile bu kapsamda sunulan çözümlere yer verilmektedir. Tez kapsamında ele alınan dijital ekonomi bileşenlerinin, gelirin unsurları bakımından hangi kazanç türüne göre vergilendirildiği değerlendirilirken aynı zamanda OECD tarafında söz konusu dijital ekonominin vergilendirilmesi için atılan adımlar derlenmiştir.

Dijital dönüşümün getirdiği yaratıcı yıkımla birlikte dijital ekonomi bileşenlerinin sürekli genişlemesi ve bu kapsamda özellikle OECD tarafında sunulan çözümlerin güncelliğini koruması, tez yazım sürecinde karşılaşılan güçlükler olarak belirtilebilir. Öte yandan dijital ekonomi kapsamında ele alınan bileşenlerin bazılarının henüz bir vergilendirmeye tabi olmaması ve bu konudaki tartışmaların devam ediyor olması da tez yazım sürecinde gerçekleştirilen değerlendirmeleri aktarırken karşılaşılan zorluklardandır.

Bu tezin yazım sürecinde birlikte çalışma fırsatı bulduğum ve sürece ilişkin gelişmeler konusunda verdikleri eğitimler ve paylaştıkları içeriklerle bilgi donanımına katkı sağlayan Başak Diclehan'a ve Ramazan Biçer'e, tezimi teslim sürecinde desteğini esirgemeyen çalışma arkadaşlarıma ve yöneticim Aykut Aslantaş'a teşekkürlerimi sunmak isterim.

Bu tez çalışması boyunca yönlendirmeleri ve hem lisans hem de yüksek lisans eğitimim boyunca vergi hukuku konusunda öğrettikleri için tez danışmanım Doç. Dr. Sedat Apak'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım sürecinde her zaman manevi olarak yanımda olan annem Gamze Metin, babam Ahmet Metin ve kardeşim Gizem Metin'e teşekkür ederim.

Son olarak ise tez konumu seçmekten sonuç kısmını yazana kadar tüm yazım sürecinde bana her türlü desteği veren eşim Erdem Mümtaz Hacıpaşaoğlu'na gönülden teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar VE GRAFİKLER LİSTESİ	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ VE AMAÇ	1

BİRİNCİ BÖLÜM DİJİTAL EKONOMİNİN BİLEŞENLERİ

1.1. Dijital Ekonomi	3
1.2. E-ticaret.....	5
1.2.1. İşletmeden İşletmeye (B2B) E-ticaret Modeli	7
1.2.2. İşletmeden Tüketiciciye (B2C) E-ticaret Modeli	8
1.2.3. Tüketiciden Tüketiciciye (C2C) E-ticaret Modeli	9
1.3. Blokzinciri Teknolojisi	10
1.3.1. Blokzinciri (Blockchain) Teknolojisinin Evreleri	12
1.3.2. Akıllı Sözleşmeler	13
1.3.3. Kripto Varlıklar	14
1.4. Paylaşım Ekonomisi	22
1.4.1. Kitle Fonlaması.....	22
1.4.2. Talep Üzerine İstihdam.....	23
1.4.3. Paylaşım Ekonomisine Dayalı Konaklama Hizmetleri	23
1.4.4. Talep Üzerine Yayın Hizmetleri.....	23
1.4.5. Paylaşım Ekonomisine Dayalı Ulaşım Hizmetleri	24
1.5. Bulut Tabanlı İşlemler	24
1.5.1. Hizmet Olarak Altyapı (IaaS)	25
1.5.2. Hizmet Olarak Platform (PaaS)	25
1.5.3. Hizmet Olarak Yazılım (SaaS)	26
1.6. Oyun Ekonomisi	26
1.6.1. Mobil Oyunlar	28
1.6.2. Masaüstü Oyunları.....	28
1.6.3. Konsol Oyunları.....	29

1.6.4.	Elektronik Spor	29
1.6.5.	Kazanmak için Oyna / Kripto Oyunları.....	30

İKİNCİ BÖLÜM DİJİTAL EKONOMİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

2.1.	E-ticaretin Vergilendirilmesi	35
2.1.1.	Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Bakımından E-Ticaretin Vergilendirilmesi	37
2.1.2.	Katma Değer Vergisi Bakımından E-Ticaretin Vergilendirilmesi	38
2.1.3.	Gümrük Vergisi Bakımından E-Ticaretin Vergilendirilmesi	39
2.1.4.	İşletmeden İşletmeye (B2B) ve İşletmeden Tüketicie (B2C) E-Ticaretin Vergilendirilmesi.....	39
2.1.5.	Tüketiciden Tüketicie (C2C) E-Ticaretin Vergilendirilmesi.....	40
2.2.	Kripto Varlıklarının Vergilendirilmesi	40
2.2.1.	Misli (Fungible) Kripto Varlıkların Vergilendirilmesi.....	41
2.2.2.	Gayri Misli Kripto Varlıkların Vergilendirilmesi.....	45
2.3.	Paylaşım Ekonomisinin Vergilendirilmesi	49
2.3.1.	Kitle Fonlamasının Vergilendirilmesi	49
2.3.2.	Talep Üzerine İstihdamın Vergilendirilmesi	51
2.3.3.	Paylaşım Ekonomisine Dayalı Konaklama Hizmetlerinin Vergilendirilmesi	52
2.3.4.	Talep Üzerine Yayın Hizmetlerinin Vergilendirilmesi	52
2.3.5.	Paylaşım Ekonomisine Dayalı Ulaşım Hizmetlerinin Vergilendirilmesi	53
2.4.	Bulut Tabanlı İşlemlerin Vergilendirilmesi.....	55
2.4.1.	Hizmet Olarak Altyapının (IaaS) Vergilendirilmesi.....	56
2.4.2.	Hizmet Olarak Platformun (PaaS) Vergilendirilmesi	56
2.4.3.	Hizmet Olarak Yazılımın (SaaS) Vergilendirilmesi.....	56
2.5.	Oyun Ekosisteminin Vergilendirilmesi	57
2.5.1.	Mobil Oyunların Vergilendirilmesi	57
2.5.2.	Masaüstü Oyunlarının Vergilendirilmesi	57
2.5.3.	Konsol Oyunlarının Vergilendirilmesi	57
2.5.4.	Esporun Vergilendirilmesi.....	58
2.5.5.	Kazanmak için Oyna Modelinin Vergilendirilmesi.....	59
2.5.6.	Franchise Gelirlerinin Vergilendirilmesi	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYA’DA VE TÜRKİYE’DE GERÇEKLEŞEN DİJİTAL EKONOMİNİN VERGİLENDİRİLMESİNDE İYİLEŞTİRME ÇABALARI VE UYGULAMALARI

3.1.	BEPS (Matrah Aşındırması Yoluyla Kâr Aktarımı) Eylem Planı	60
3.1.1.	Tümleşik Yaklaşım- Sütun 1 (Pillar One)	67
3.1.2.	Vergiye Tabii Olmayan Kazanç Odaklı Yaklaşım- Sütun 2 (Pillar Two).....	68
3.2.	Ülkelerin Dijital Vergilendirmede Tek Taraflı Çözüm Arayışı: Dijital Hizmet Vergisi ve Türkiye	70
3.2.1.	ABD’de Dijital Hizmet Vergisi Uygulamaları	71
3.2.2.	Türkiye’de Dijital Hizmet Vergisi Uygulamaları	74
3.2.3.	Dijital Hizmet Vergisinin Vergi Tahsilatına Etkisi	77
3.3.	OECD Nezdinde Elde Edilen Gelişmeler	77
3.4.	AB Üyesi Ülkelerde Dijital Düzlemde KDV Kaçakçılığına Çözüm Arayışları.....	79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM DİJİTAL EKONOMİNİN VERGİLENDİRİLMESİNE AİT SORUNLAR VE OLASI ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

4.1.	E-Ticarette Kayıt Dışılık Sorunu ve Çözüm Önerileri	82
4.2.	Talep Üzerine İstihdam Edilenler (Freelancerlar) için Vergi İstisnası	85
4.3.	Talep Üzerine İstihdama (Freelancerlara) Aracılık Eden Platformların Vergi Sorumlusu Haline Getirilmesi	86
4.4.	Kripto Varlık Vergisi Yasasının Çıkartılması	87
4.5.	Satış Ortaklığının (Affiliate Marketing) Vergilendirilmesi Düzenlemesi	88
4.6.	Dijital Ekonominin Vergilendirilmesinde Sütun 1 ve Sütun 2 Çözümlerinin Uygulanması	88

SONUÇ	100
KAYNAKÇA.....	100

TABLolar VE GRAFİKLER LİSTESİ

Tablo 1: Kripto Varlıkların Sınıflandırılması (s. 16)

Tablo 2: BEPS Eylem Planları (s. 62)

Tablo 3: Sütun 1'in Yapıtaşları (s.68)

Grafik 1: Vergi Gelirleri 2021-2022 (Milyon TL) (s. 33)

Grafik 2: Küresel E-Ticaret Satışları (2020-2025) (s. 6)

Grafik 3: Türkiye Oyun Pazarı (Milyar dolar) (s. 27)

Resim 1: 1422 numaralı Crypto Punk (s. 19)

Resim 2: Polarbears NFT Koleksiyonundan Örnekler (s. 19)

Resim 3: Cem Yılmaz NFT Koleksiyonundan Örnekler (s. 20)

Resim 4: İlk Tweet NFTsi (s. 20)

Resim 5: İstanbul City isimli NFT (s. 21)

KISALTMALAR LİSTESİ

B2B	Business to Business (İşletmeden İşletmeye)
B2C	Business to Consumer (İşletmeden Tüketicie)
BEPS	Base Erosion and Profit Shifting (Kâr Aktarımı ve Matrah Aşındırması)
C2C	Consumer to Consumer (Tüketiciden Tüketicie)
CD	Compact Disk (Kompakt Disk)
ÇUİ	Çok Uluslu İşletme
ÇVÖA	Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları
ETH	Ethereum
GVK	Gelir Vergisi Kanunu
ICO	Initial Coin Offering (İlk Jeton Arzı)
KDV	Katma Değer Vergisi
MOSS	Mini One Stop Shop (Mini Tek Durak Noktası)
NFT	Non Fungible Token (Gayri Misli Jeton)
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development (Ekonomi İş birliği ve Kalkınma Örgütü)
TÜBİSAD	Bilişim Sanayicileri Derneği
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Dairesi)
VUK	Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ VE AMAÇ

Teknolojinin ve buna bağılı gelişen dijitalleşmenin ivmesi, dünyada iş yapış ve işe bakış şekillerini geri dönüşü mümkün olmayan bir yönde değiştirmektedir. İlk olarak ekonomist Joseph Schumpeter tarafından ortaya atılan “İnovasyon Döngüleri”nin tarihsel gelişimine bakıldığında, 1785 yılında sanayi devrimi ile birlikte başlayan ilk inovasyon dalgası 60 yıl sürerken önemli gelişmeler ile başlayan bir sonraki dalgaya geçiş için gereken bu süre, diğer dalgalarda gittikçe kısalmış ve 2020 yılında başladığı kabul edilen ve yapay zekanın gelişiminin yer aldığı altıncı dalgaya geçiş bir öncekinden itibaren sadece 30 yıl, ilk sürenin yarısı kadar, sürmüştür (Schumpeter, 1939: 171-172). İşte bu üssel büyüme trendinde olan inovasyon eğrisi, beraberinde getirdikleri ile insan hayatındaki birçok alanın da değişimine öncülük etmiştir. Ekonomi de elbette bu gelişmeler ile yeniden şekillenmeye başlamış ve yeni birtakım kurallara ihtiyaç duyulması da kaçınılmaz hale gelmiştir. Değişimle beraber kendi kurallarını yaratan dijitalleşmiş ekonomi içerisinde yer alan mevcut vergilendirme araçları ve düzenlemeleri de elbette yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu durum da mali idare ve ilgili otoriteleri çeşitli çözümler aramaya itmiş bulunmaktadır.

Özellikle dijital ekonomik faaliyetler sonucu elde edilen gelirin kavranmasından kaynaklı güçlükler nedeniyle çözüm arayışı zorlaşmakta, mevcut çözümlerin yeterliliği sorgulanmakta ve çoğu zaman mevcut vergisel düzenlemelerin yetersiz kaldığı görülmektedir. Oysa bizzat ekonomiyi değiştirebilecek, dönüştürebilecek, hatta kimi zaman domine edebilecek bir itici güce sahip olan dijitalleşme ile ortaya çıkan dijital ekonomik faaliyetler, vergilendirilmesi elzem olan yüksek kaynaklar yaratmaktadır. Hal böyle olunca, matrahın tespit edilebilmesi ve vergi tarhiyatının mümkün kılınması daha büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışma ile amaçlanan; yukarıda kısaca önemine vurgu yapılmış dijital ekonominin, vergilendirilmesinde geçerli olabilecek mevcut enstrümanların değerlendirilmesi ve bunların yeterli bulunmadığına kanaat getirilen noktalarda ise yeni metotların tespitinin yapılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda, dijitalin vergilenmesi kapsamında dünyadaki MAKA (BEPS) Eylem Planı ve Avrupa Birliği nezdinde yapılan çalışmalar dikkate alınarak, Türk Vergi Hukuku mevzuatındaki düzenlemelere değinilecektir. Halihazırda var olan düzenlemelere ek olarak, bunlar dışında hangi değişikliklerin

yapılması ile daha kapsamlı bir dijital vergi formülasyonu sunulabileceğinin de cevabı aranacaktır.

Yukarıda anılan amaç gözetildiğinde, çalışmanın ekseni; dijital ekonomi ve dijital ekonominin vergilendirilmesi ana başlıklarında ilerleyecektir. Dijital ekonomi ekseni kapsamında e-ticaret, blokzinciri teknolojisi, paylaşım ekonomisi, bulut tabanlı işlemler ve platform ekonomisi konuları ele alınacaktır.

Tez çalışmasının devamında ise, çalışmanın temel amaçlarından biri olarak çalışmanın ilk bölümünde değinilecek olan dijital ekonomi kapsamında ele alınan alt başlıkların her biri için vergilendirme durumu incelenecek ve Türk Vergi Hukuku'nda mevcut ve mümkün olan düzenlemelere yer verilerek çalışma tamamlanmış olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİJİTAL EKONOMİNİN BİLEŞENLERİ

1.1. Dijital Ekonomi

Dijital dönüşüm, gerçekleştirdiği dijital devrim ile piyasaya ilişkin arz ve taleplerin içeriğine müdahale etmiştir. Dijitalleşme, pek çok alanda kendine yer edinmişken zamanla kendine ait alanlar da yaratmıştır. Moore Kanunu olarak da bilinen, işlemci hızlarının, dolayısıyla teknolojinin geometrik büyümesiyle birlikte her geçen gün teknolojik aletlerin kapasitesi artmaktadır. Kişisel bilgisayarlarla başlayan bu serüven güncelde küresel bir mobilite sağlamaktadır.

İnsanların günlük hayatının her alanında olan internet, zamanla ticari işlemlerin dijitalleşmesi noktasında da anlam kazanmıştır. Bu durum yeni bir kavramsallaşmaya yol açmıştır: *“Son yıllarda, ekonomik ve sosyal ilerlemenin tetikleyicisi olarak göze çarpan dijital ekonomi kavramı; bilgi, bilişim sistemleri ve iletişimdeki değişiklikler olarak tanımlanmaktadır.”* (Miçooğulları, 2018: 7). Dijital ekonomi kavramı ilk kez Don Tapscott tarafından kaleme alınan ve 1995 yılında yayınlanan Dijital Ekonomi: Bilişim Ağına Dayalı Zekâ Çağında Umut ve Tehlike (The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence) adlı kitabında kullanılmıştır. Tapscott kitabında dijitalleşen ekonomi ile bilginin de dijitalleştiğini belirtirken bilginin yayılımını “ışık hızına” benzetmiştir (Ber, 2018).

Bugün dünyanın en değerli 500 şirketine baktığımızda bir e-ticaret ve bulut bilişim şirketi olan Amazon, 350,9 milyar dolarlık marka değerine sahiptir. Amazonu, 355,08 milyar dolarlık marka değeri ile teknoloji şirketi olan Apple 2022 yılında geçmiştir. Liste; Google, Samsung, AT&AT ve Facebook gibi dijitalleşmenin en iyi örneklerinden sayılabilecek şirketlerle devam etmektedir (Brand Finance, 2022). TÜBİSAD tarafından her yıl hazırlanan Türkiye’nin Dijital Dönüşüm Endeksi Raporu’nda Türkiye’nin dijital dönüşüme uyumu 5 üzerinden hesaplanan bir notla belirlenmiştir. Rapora göre Türkiye Dijital Dönüşüm Endeksi, 2019 yılında 2,94 notunu alırken, notunu 2020 yılında 3,06’ya 2021 yılında ise 3,24’e yükseltmiştir (TÜBİSAD, 2021: 51). Endeks sonuçlarına göre dijital dönüşümün mümkün

olabilmesi adına özellikle dijital beceriler ve dijital ekonomiye dönüşüm alanlarında önemli adımlar atılması gerektiği belirtilmiştir (TÜBİSAD, 2020: 12).

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Dairesi (UNCTAD), günden güne gelişen dijital ekonomi konusunu ele alan “Digital Economy Report 2021” isimli bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda, UNCTAD, dijital ekonominin gelişimine ilişkin çarpıcı birkaç sonuca da yer vermiştir. Veriye dayanan dijitalleşmenin büyüme ölçeklerinden biri olarak UNCTAD, 2022 yılındaki küresel internet protokolü trafiğinin 2016 yılına kadar olan tüm trafiği geçmesinin beklendiğine değinmiştir. Bu çapta ve bu denli küresel bir veri akışının, küresel bağlılık yaratan bir uluslararası ekonomik bir akış olduğunun da altı çizilmiştir. Bunlara ek olarak raporda ayrıca, COVID-19 salgınının dijital ekonomiye geçiş sürecinde bilhassa hükümetler nezdindeki aciliyeti hızlandırdığı özellikle vurgulanmıştır (UNCTAD, 2021: 4).

COVID-19 salgınının gerektirdiği mesafeli çözümlerin dijital ekonominin yaygınlaşmasına sunduğu katkı yadsınamayacak olsa da dijitalleşmenin ekonomik hayata radikal bir yön vermesinin nedenlerinden biri de dijital ekonominin en önemli aktörlerinden olan tüketicilerin kullanım alışkanlıklarıdır (Aydın, 2020). TÜSİAD ve Deloitte önderliğinde hazırlanan bir e-ticaret raporuna göre demografik olarak toplumun üretici ve çalışan kesimi olan 16-64 yaş aralığı, internette günde ortalama 6 saat 54 dakika vakit geçirmektedir (TÜSİAD, 2021: 41). 2020 yılında yapılan bir çalışmaya göre, bir günün her dakikasında, mobil uygulamalar için 3.805 ve çevrimiçi alışverişte ise 1.000.000 Amerikan doları harcanmakta, Instagram’da yer alan işletme reklamları 138.889 tıklanma almakta ve bir ödeme hizmetleri servis sunucusu olan Venmo üzerinden her dakika 239.196 Amerikan doları değerinde para transferi gerçekleştirilmektedir (Ali, 2020). Üstelik, her geçen gün internet kullanıcı sayısının artması ile bu kullanım alışkanlıkları yaygınlaşmakta ve bu faaliyetlerin hacimleri giderek artmaktadır. Örneğin, 2020 yılında dünya genelindeki e-ticaret uygulamaları %44,5’i bulurken bu oranın 2024 yılında %51,7’ye ulaşacağı düşünülmektedir (TÜSİAD, 2021: 53).

Yukarıda ölçeği verilmeye çalışılan dijital ekonominin etki alanını daha iyi kavrayabilmek için, dijital ekonomi kapsamının ne olduğuna değinmek gerekli olacaktır. Zira, dijital ekonomi, çoğu zaman yalnızca e-ticaret boyutuyla

değerlendiriliyor olsa da çevrimiçi uygulama mağazaları, web tabanlı reklamcılık, bulut bilişim, 3D baskı, dijital para, paylaşım ekonomileri, dropshipping, blokzinciri gibi birçok alanı da içermektedir (Artar, 2019: 2-13).

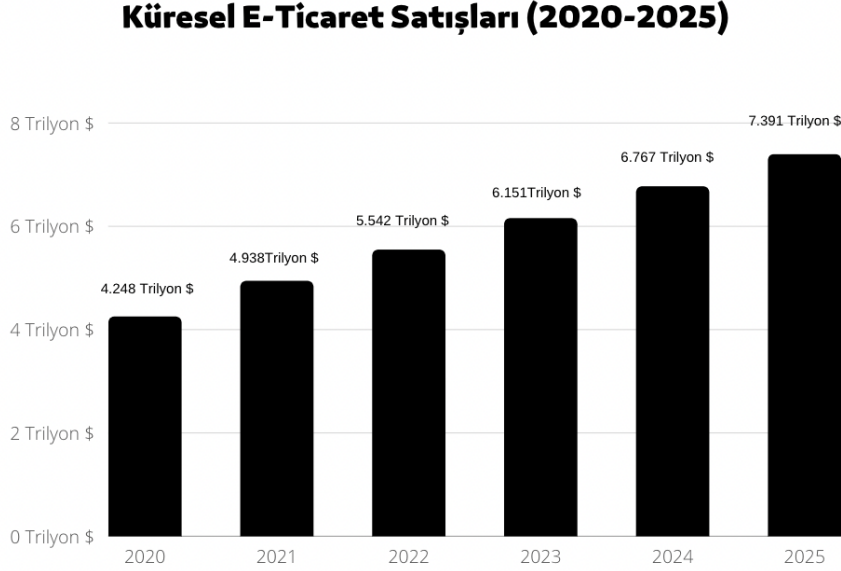
1.2. E-ticaret

Dijital ekonominin kapsamının ne olduğuna dair sorular akıllara en önce e-ticareti getirmektedir. Öyle ki ABD Ticaret Bakanlığı dijital ekonominin kapsamını bilgi teknolojileri ve e-ticaret çerçevesinde ele almıştır (Us Commerce Department, 1999). Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), e-ticareti “*birey ve organizasyonlar tarafından metin, ses, görsel imaj gibi sayısallaştırılmış verilerin işlenip açık ve kapalı ağlar üzerinden iletilmesiyle yapılan ticaret*” olarak tanımlamıştır (OECD, 2001: 3).

Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun’da ise elektronik ticaret, “*Fiziki olarak karşı karşıya gelmeksizin, elektronik ortamda gerçekleştirilen çevrim içi iktisadi ve ticari her türlü faaliyeti*” olarak tanımlanmaktadır (Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, 2014). Mal ve hizmetlere ilişkin, üretim aşamasından başlayarak tasarım, tanıtım, siparişin alınması, sözleşmenin düzenlenmesi, ödemeye ilişkin bankacılık işlemleri, danışmanlık hizmetleri, açık artırma ve noter işlemleri de dahil olmak üzere birçok işlemin elektronik ortamda yapılması mümkündür (Organ, Çavdar, 2012: 66). Bu kapsamda e-ticaretin tanımının oldukça genişletici bir şekilde yapıldığını, yalnızca ticaret kavramının elektronik formu ile sınırlı olmadığını söylemek mümkün olacaktır. Bu tanım kapsamında, elektronik ortamda yapılan tüm işlemlerin bu kavram altında değerlendirilmesi söz konusudur.

eMarketer’ın verilerine göre, 2022 yılında dünya genelinde küresel e-ticaret satışlarının 5,5 trilyon dolara ulaşılacağı düşünülürken çevrimiçi perakendenin küresel perakende satışlarının %20,3’ünü kapsayacağı da beklenmektedir. 2025 yılına kadar ise bu rakamın 7,3 trilyon dolara ulaşması ve perakende satışlar içindeki e-ticaret satışlarının da 23,6% olması beklenmektedir (eMarketer, 2022). Bu da elektronik ticaretin büyüme eğrisini arttırarak devam ettireceğinin bir göstergesidir. Aşağıda paylaşılan grafikte 5 senelik bir periyotta küresel e-ticaret satışlarının rakamlarının durumu ve projeksiyonları gösterilmektedir:

Grafik 2: Küresel E-Ticaret Satışları (2020-2025)

Kaynak: eMarketer, 2022

Morgan Stanley analistleri ise uzun vadede e-ticaret sektörünün büyümek için çok alanı olduğunu düşünürken sektörün bugünkü 3,3 trilyon dolardan 2026 yılında 5,4 trilyon dolara ulaşabileceğini düşünmektedir. Morgan Stanley analistlerinde Brian Nowak, e-ticaretin perakende sektörü içindeki payının 2026 yılına kadar %27'ye yükseleceğini tahmin etmektedir. Nowak, 2020 yılında e-ticaret sektöründeki Covid-19 kaynaklı yükselişin açıklanabilir olduğunu vurgularken, bu büyümenin 2021'de de devam etmesinin e-ticarete yönelik gerçek bir davranışsal kayma olabileceğine dikkatleri çekmektedir (Morgan Stanley, 2022).

E-ticaret kavramını açıklarken örnekler üzerinden de ilerleyebilmek adına öncelikle e-ticaret modellerini açıklamamız gerekecektir. Temel olarak e-ticaret; işletmeden işletmeye (Business to Business, B2B), işletmeden tüketiciye (Business to Consumer, B2C), tüketiciden tüketiciye (Consumer to consumer, C2C) şeklinde detaylandırılabilir. Ancak bunlara ek olarak; işletmeden devlete (Business to government, B2G), devletten işletmeye (Government to business, G2B), devletten tüketiciye (Government to business, G2C), tüketiciden devlete (Consumer to government, C2G) ve son olarak dijitalin bir meyvesi olarak makineden makineye

(Machine to machine, M2M) de e-ticaret modelleri arasında bulunmaktadır (Artar, 2019: 4).

1.2.1. İşletmeden İşletmeye (B2B) E-ticaret Modeli

İşletmeden işletmeye (Business to Business) e-ticaret modeli, elektronik veri değişimi olarak da adlandırılmaktadır (Akpınar, 2017: 24). Firmalar tarafından tedarikçiye sipariş verilmesi, malların temin edilmesi ve bedellerinin ödenmesi bu kapsamda yapılmaktadır. Alıcı firmalar ile satıcı firmaların aynı web sitesinde bulunduğu ticaret modelidir.

Örneklendirecek olursak Hepsiburada.com' un nihai tüketicilerine satacağı ürünün temini için tedarikçi firma ile yaptığı iş modeli B2B, işletmeden işletmeye e- ticaret modelidir. B2B modelinde tekil işlem tutarı diğer modellere göre yüksektir; katılımcılar, birçok firma ve çalışan olabilir. Bu noktada işletmeden tüketiciye (B2C) e-ticaret modelinden farklıdır zira işletmeden tüketiciye modelde işlem miktarı daha azdır ve müşteri doğrudan firmayla karşı karşıya olmaktadır (Civelek, 2017: 19).

Son yıllarda dijitalin her alanda kendine yer bulmasıyla, elektronik ortam üzerinden mal ve hizmet ticaretindeki artış kaçınılmaz olmuştur. McKinsey'nin paylaştığı makaleye göre özellikle pandemi sürecindeki artışla birlikte endüstri sektörlerindeki işletmeden işletmeye (B2B) şirketlerin yaklaşık %65'i satışlarını e-ticaret üzerinden yapmaktadır (Bangia, Harrison, Plotkin, Piwonski, 2022).

B2B modelde fiyatlama; anlaşma usulü, uzun dönemli sözleşmeler, açık arttırma ve katalog alımları şeklinde belirlenirken B2C; katalog ve tek fiyat yöntemi ile fiyatlandırma yapmaktadır (Yıldırım, 2015: 22-25). B2C iş modelinde satın alma süreci rastlantısal, söylenti ve reklam etkisi ile yönlendirilebilirken, B2B model bu süreci doğrudan satın alımlarda talep zinciri tarafından, dolaylı alımlarda ise yerini doldurma ile gerçekleştirmektedir (SEC, 2002).

B2B e-ticaret kanalları da kendi içinde 4 kategoride ele alınabilir. Genelde bayi, distribütör gibi iş ortakları için oluşturulan özel girişe sahip dijital katalog üzerinden sunum ile gerçekleştirilen satın alma işlemleri, kapalı devre kurumsal B2B platformları olarak anılmaktadır. Bir diğeri ise hepimizin günlük yaşamda çok sık ziyaret ettiği online B2B pazaryerleridir.

Dijital e- ticaret platformları; üretici, toptancı, distribütör gibi pek çok oyuncuyu bir araya getirmektedir. Dünya çapında en çok bilinen örnekleri ise Alibaba, Amazon, Rakuten gibi isimlerdir (TÜSİAD, 2019: 15). Bir diğer kanal; e-satın alma olarak tanımlanan şirketlerin iç süreçleriyle entegre çalışan, tedarikçilere online platformlar aracılığıyla gerekli bilgileri tek yerden verebilen bir e-ticaret platformudur. Ön tanımlı tedarikçiler ve kurumları bir araya getirilmektedir. Bu platform üzerinden tedarikçiden fiyat alınması, değerlendirilmesi, karşılaştırılması, sipariş ve sonrası adımların takip edilmesi işlemleri gerçekleştirebilir. E-satın alma araçlarına örnek olarak GMBS (Geneva Business Management System), Pool4Tool, Tecys Coupa (Cloud Spen Management Software), IBS Enterprise, Epicor gibi isimleri verebiliriz (TÜSİAD, 2019: 60). Son olarak da sektöre özel, dikey online platformları örnek verebiliriz. Bu platformlar, daha niş pazarlarda belirli ürün ve hizmet gruplarını alıcı ve satıcılarla bir araya getirmektedir (TÜSİAD, 2019: 60).

İşlem miktarı olarak değerlendirdiğimizde, B2B büyük bir e ticaret modeli olarak öne çıksa da sınır ötesi ulaşılabilirliğini göz önünde bulundurduğumuzda B2C ticaret operasyonunu sürdüren pek çok şirketin yurt dışındaki ülkeler ile de döviz cinsinden ihracat yaptığını görmekteyiz. Bu noktada e ticaret kapsamında değerlendirmemiz gereken yeni bir kavram olarak e-ihracat TÜSİAD 2019 e-ticaret raporunda ele alınmıştır (TÜSİAD, 2019: 32-58). Türkiye’ de ticari faaliyette bulunan bir işletme;

- *“Sahip olduğu ürün gamını dijital platformlar vasıtasıyla (pazaryeri platformu, web sitesi gibi) dünyaya açarak müşterilerin erişimine sunması,*
- *Mikro ihracat kuralları çerçevesinde tanımlı 150 kilograma kadar varan ağırlık ve 7.500 Euro limite tabi olmak kaydı ile ETGB (Elektronik Ticaret Gümrük Beyanı) vasıtasıyla hızlı kargo firmaları ya da posta idaresi tarafından gönderinin yapılması,*
- *Ödeme işleminin tahsilatının sanal yöntemler kullanılarak ya da banka transferi kanalıyla gerçekleştirilmesi”* şartlarını sağladığı takdirde e-ihracat kavramı kapsamına girecektir (TÜSİAD, 2019: 106).

1.2.2. İşletmeden Tüketicie (B2C) E-ticaret Modeli

1990’ların ortalarında yaygınlaşmaya başlayan B2C-işletmeden tüketiciye e-ticaret modeli günümüzde de artarak devam etmektedir ve Türkiye dikeyinde ulusal

sınırlarını aşarak yurtdışı satışlarıyla da diğer modellere kıyasla yaygın kullanılmaktadır.

Genel bir tanım ile anlatılırsa, B2C e-ticaret; ticari kuruluşlar ile tüketiciler arasında elektronik ortamda olan ticari faaliyetler ile tanımlanabilir. Bu ticarete genel olarak ticari kuruluşlar, kendi web siteleri aracılığı ile müşterilerine ürünlerini aracı olmadan sunmaktadırlar (Belanger, 2002). Yani firmalar B2C modelinde ürünlerin satışını nihai tüketiciye yapmaktadırlar. Amazon gibi 1995’li yıllarda yaygınlığını arttıran bu model Türkiye’de de Yemeksepeti, Getir gibi e-ticaret sektörünün öncüleriyle B2C pazaryerlerinin ilk örneklerini vermiştir. Milyar dolar değerlemelerin üzerine çıkan B2C pazaryerleri bir saatin altında teslimat süreleriyle bireylerin hayatlarında önemli değişimlere yol açmıştır. Günümüzde şirketler açısından önemli bir satış kanalı olarak kullanılmaya başlayan B2C e-ticaret şekli artık vazgeçilmez bir alışkanlık haline gelmiştir. Bunun için firmalar hazır pazaryerlerini veya kendi web sitelerinden satış olmak üzere farklı yöntem kullanmaktadırlar (Ayan, 2021: 21).

Getir, Yemeksepeti ve Çiçeksepeti gibi platformlar, sahip oldukları müşteri bazı, erişim ve ölçeklenme avantajlarını kullanarak B2B2C (İşletmeden İşletmeye ve Müşteriye) iş modellerini dahi hayata geçirmiştir. Küçük ölçekteki işletmeleri kendi platformları üzerinden sergileyen bu platformlar, komisyon veya hizmet bedeli karşılığı olarak aracılık hizmeti vermektedir. Böylelikle işletmelerin benzer altyapı maliyetlerine katlanmadan büyük bir kullanıcı bazına erişime imkân vermektedirler.

1.2.3. Tüketiciden Tüketicie (C2C) E-ticaret Modeli

Müşteriden müşteriye e-ticaret, dijital ekonominin dönüşümünün son kullanıcıya belki de en direkt yansımalarından birisidir. Bu modelde kullanıcılar sahip oldukları eşya, hizmet ve taşınır/taşınmaz malları ekonomiye geri kazandırabilmektedir. Bu konuya özel olarak konumlandırılmış platformlar ya da sosyal medya kanalları aracılığıyla son tüketiciler birbirlerini bulmakta ve işlemleri gerçekleştirmektedir.

Ev sahiplerinin kısa dönemli kiracılar bulmasını sağlayan Airbnb, ikinci el kıyafetlerin satılmasına aracılık eden Dolap, ikinci el ürünlerin satılmasına aracılık eden Letgo, taşınır veya taşınmaz malların satışına aracılık eden Sahibinden, bu alanın tanınan örnekleri arasındadır. Dünya’da C2C iş modelinin en çok bilinen örneklerden birisi

olan Türkiye şubesi olan GittiGidiyor, pazardan çekilme kararını açıklamıştır (Kaşka, 2022).

1.3. Blokzinciri Teknolojisi

Blokzinciri teknolojisi, sunduğu dağıtık veri tabanı yaklaşımı sayesinde; güvenli, şeffaf ve aracısız işlem gerçekleştirmemizi sağlamaktadır. Bitcoin 'in yaratıcısı olarak bilinen ve Satoshi Nakamoto rumuzunu kullanan kişi veya kişilere göre blokzinciri, şifrelenmiş işlem sağlayan dağıtık bir veri yapısını ifade etmektedir (Nakamoto, 2008: 1-4). Blokzincirinin sağladığı en önemli özellik, insan takibi ve kontrolünden bağımsız olarak bir ağa dayalı hesaplamalar ile güvenilir ve şeffaf bir platform sunmasıdır.

Blokzinciri, Bitcoin ve Ethereum gibi birçok sanal paranın arkasındaki teknoloji olarak hayatımıza girmiştir ancak sanal paralardan çok daha fazlasını yakın gelecekte hayatımıza dahil edecek gibi gözükmektedir. Blokzinciri teknoloji, merkezi güvenin internet altyapısında teknolojik bir katman ile mümkün kılınmasını sağlamaktadır. Blokzinciri teknolojisi, birbirine bağlı bloklar ve bu blokları oluşturan kayıtlardan oluşmaktadır.

Bloklar oluşturulurken kriptografik özet algoritmalar ve dijital imza kullanılmaktadır. Kayıtlardaki bir değişiklik özet algoritmalarının tamamını değiştireceğinden özet algoritmaları blokzinciri teknolojisinde kontrol görevi sağlamakta ve güveni tahsis etmektedir. Blokların özetleri alınırken bir önceki bloğun özeti de eklendiğinden, bir blok kendinden önceki blokların özetlerini de içermektedir ve bu nedenle "Blokzinciri" olarak adlandırılmıştır (TÜBİTAK, 2017). Bu zincir birbirini doğrulamakta ve sistemde bir değişiklik yapıldığında ya da müdahale gerçekleştiğinde bu durum açıkça ortaya çıkmaktadır. Sistemdeki doğrulayıcıların en azından yüzde elli biri bu kaydı doğrulamadığı sürece bu kayıt sisteme girmemekte, zincir tarafından reddedilmektedir.

Blokzinciri teknolojisi; veri kaybı ve veri tahribatını önlemek açısından önemlidir zira bu teknoloji, verileri tüm paydaşlar için kaydetmekte ve herkesin bu verilere erişebilmesini, yapılan işlemleri görebilmesini sağlamaktadır. Blokzinciri üzerindeki verilerin değiştirilmesi yahut silinmesi mümkün değildir, dijital imza ve doğrulamalar ile verilerin güvenilirliği sağlanmaktadır. Blokzinciri teknolojisinin, dağıtık bir veri

ağı dolayısıyla merkezi otoriteden bağımsız bir sistemi vardır ve bu sayede kontrol edilmesi yahut iptal edilmesi mümkün değildir (Gatteschi, Lamberti, Demartini, Pranteda, Santamaria, 2018: 10).

Blokszinciri teknolojisinin sağladığı “güven protokolü” şeffaf ve hesap verilebilir bir dijital dünyanın bizleri beklediğine işaret etse de kullanılan bilgisayar sistemleri çok pahalı olmaktadır. Öte yandan ağdaki her düğümün tüm verilerin bir kopyasını saklaması ve verilerin içeriğine ulaşılıyor olması kullanıcı mahremiyeti açısından tehlikelidir. Ayrıca herkesin erişimine açık bir şekilde saklanan akıllı sözleşmeler de kötü niyetli saldırıların hedefi haline gelme tehlikesi ile karşı karşıya olmaktadır. Kodların genellikle herkese açık olduğu altyapılar kullanan blokszinciri teknolojisinde şeffaflık ve güven birlikte barınmaktadır.

Blokszinciri teknolojisi tüm Dünya’nın iş yapış biçimlerini dönüştüren devrimsel bir teknolojidir. Bu teknolojinin getirdiği merkeziyetsiz yaklaşımın ve kriptografinin ötesinde, bunların uygulama alanlarında yarattığı dönüşüm, hem yeni iş modelleri meydana getirmiş, hem de mevcut iş modellerinin blokszinciri üzerinden yapılabilmesine imkân sağlamıştır. Borsa gibi geleneksel bir iş modelinin yerini kripto varlık borsaları almıştır. Geleneksel finansman metodolojilerinin önemli bir kısmının merkeziyetsiz finansmanda da bir karşılığı bulunmaktadır. Bazı merkeziyetsiz finans protokolleri aynı bir banka gibi mevduat toplamakta ve *staking* adı verilen mekanizmayla birlikte bunun karşılığında faiz ödemesi gerçekleştirmektedir. Pek çok merkezi ya da merkeziyetsiz kripto varlık borsası bankaların ve döviz bürolarının bir işlevi olan birimler arası değişimi de yönetmektedir. Firmalar tedarik zincirlerinin takibini akıllı sözleşmeler vasıtasıyla blokszinciri üzerinden gerçekleştirmeye başlamıştır. Hukukta uyuşmazlık çözümü için tahkim yargılamasını yapan kripto varlık tahkim merkezi Jur da aktif olarak çalışmaktadır. Geleneksel oyunların yerini oynayarak kazan ya da kazanmak için oyna modeli kripto oyunları almıştır. Axie Infinity isimli bir kripto oyununda oynayan oyuncuların ortalama geliri, Portekiz, Türkiye, Asya, Güney Amerika ve Afrika’daki asgari ücretten daha yüksektir (Hoogendoorn, 2020). Tüm bu gelişmeleri değerlendirdiğimizde, blokszinciri teknolojisinin, akıllı sözleşmelerin ve kripto varlık ekosisteminin incelenmesi elzem hale gelmektedir.

1.3.1. Blokzinciri (Blockchain) Teknolojisinin Evreleri

Blokzinciri teknolojisinin gelişimi üç evre içinde açıklanabilir. Bu anlamda Blokzinciri 1.0 dijital para birimi evresi olurken Blokzinciri 2.0 dijital ekonomi, Blokzinciri 3.0 ise dijital toplum evresi olarak anılmaktadır (Zhao, Fan, Yan, 2016: 1-2).

2009 yılından itibaren blokzinciri hayatlarımıza kripto varlıklar ve bunların en bilindik örneği olan Bitcoin ile girmiş olsa da yıllar içinde dijital para birimi olmanın çok ötesinde yenilikler getirmiştir. Kripto paralar; madencilik, blok yapısı, şifreleme gibi blokzinciri teknolojileri ile donanmışlardır. Kripto paraları geleneksel para birimlerinden ayıran en önemli özellik ise otoriteden bağımsız olmaları ve spekülasyonlardan etkilenmemeleridir. Geleneksel para birimlerinin; para basma ve mali düzenlemeler gibi aşamaları Merkez Bankası gibi bir otorite tarafından gerçekleştirilmektedir. Kripto paralar ise kullandıkları kriptografi sayesinde sabit para arzını garantilemekte ve bu sayede enflasyona karşı kendini koruyabilmektedir (Moore, 2013).

Blokzinciri 2.0'ın hayatımıza girmesi yazılımlara eklenen karar alma mekanizmaları ile gerçekleşmiştir. Dijital ekonomi kavramı, çeşitli ekonomik ve finansal uygulamaları beraberinde getirirken karmaşık işlemlere imkân vermiş ve kurallara bağlı karmaşık işlemler akıllı sözleşmeler kavramını ortaya çıkarmıştır. Blokların şartlı işlemler yapabiliyor olması ise akıllı sözleşmelere uygulama imkânı sunmuştur.

Bir bilgisayar bilimcisi ve şifreleme uzmanı olan Nick Szabo'nun tanımıyla *“Akıllı sözleşmeler, dijital şekilde sıralanmış ve protokoller içeren taahhütler bütünüdür ki taraflar, bu protokollere göre taahhütlerini ifa ederler.”* (Szabo, 1996). Akıllı sözleşmeler sayesinde sözleşmeden doğan borçlar bir aracı kişiye ihtiyaç duymadan gerçekleştirilmekte ve dijital ağ bünyesinde taraf iradeleri uyuşabilmektedir. Gerçekleştirilen tüm bu işlemler blok zincirine kaydedilmekte ve değiştirilemez niteliğe sahip olmaktadır. En bilindik ve en ilkel haliyle hayatımızın birçok yerinde karşılaştığımız otomat teknolojisinin mantığı akıllı sözleşmeler örneğine uygundur.

Blokzinciri evrelerinin en sonuncusu ise dijital toplum olarak adlandırılan Blokzinciri 3.0'dır. Dijital toplum olarak da adlandırılan Blokzinciri 3.0; para, sözleşme, finansal

uygulamalar dışında eğitim, sanat, iletişim, yönetim, denetim gibi pek çok alanı kapsamaktadır (Burgess, 2015).

1.3.2. Akıllı Sözleşmeler

“Akıllı Sözleşmeler (Smart Contracts) kısaca ve en basit şekilde, tarafların iradelerinin uyuşması halinde meydana getirilen geleneksel bir sözleşmede yer alan temel unsurların kodlara dökülmüş hali olarak tanımlanmaktadır.” (Narin, 2022). Akıllı sözleşmeler, pek çok alanda kullanılabilmekte ve farklı iş kollarında yeni uygulamalar geliştirilmesine imkân sağlamaktadır. Blokzinciri içinde akıllı sözleşmeler büyük kolaylıklar sağlıyor olsa da blokzinciri sisteminin dışında veriyi kullanmanın çeşitli zorlukları olmuştur. Bu nedenle dış sistemlerde de verinin entegrasyonunun sağlanması için çözümler aranmış ve dağıtılmış uygulamalar (*distributed applications*) kavramı ortaya çıkmıştır. Dijital toplum olarak da adlandırılan Blockchain 3.0; para, sözleşme, finansal uygulamalar dışında eğitim, sanat, iletişim, yönetim, denetim gibi pek çok alanı kapsamaktadır (Burgess, 2015).

Akıllı sözleşmelerin işleme koyulabilmesi için uzlaşma protokollerini kullanması gerekmektedir. Uzlaşma protokolleri, herkese açık ağda bulunan verilerin içerisindeki güvenilmez düğümlere ve bu düğümler arasında uzlaşmanın nasıl sağlanacağına odaklanmaktadır (Kardaş, 2018: 482).

Uzlaşma protokolleri, literatürde ‘Bizans Generalleri Problemi’ ne benzetilmektedir. Leslie Lamport, Robert Shostak ve Marshall Pease (1982) Bizans Generalleri Problemi’ni şöyle açıklamışlardır: *“Bizans ordusunun bir kısmını komuta eden bir grup general düşman şehrini çevrelemiştir. Bazı generaller saldırıyı tercih ederken, diğer generaller geri çekilmenin daha doğru olacağını savunmaktadır. Bu durumda generallerin sadece bir kısmı şehre saldırırsa saldırı başarısız olacaktır. Bu sorunun üstesinden gelmek için tüm generallerin saldırmak veya geri çekilmek için bir anlaşmaya varmaları gerekmektedir”* (Tanrıverdi, Uysal, Üstündağ, 2019: 208).

Bu açıklamadan da hareketle, tıpkı Bizans Generalleri gibi ağdaki düğümlerin de blokzinciri üzerinde veri eklemeye ve yayınlamaya başladıklarında ortak bir veri güncelleme protokolü üzerinde anlaşma sağlamaları ve salt çoğunluk onayı olmadan yeni kayıt eklenmesinin engellenmesi gerekmektedir. Söz konusu uzlaşmaların

sağlanabilmesi adına ilk önce Nakamoto, karmaşık kriptografik bulmacaların madenciler tarafından çözülmesini sağlayan “Proof of Work” protokolünü sunmuştur. Proof of Work’ün ardından Proof of Stake, Proof of Burn, Proof of Elapsed time ve Proof of Capacity gibi protokoller sunulmuştur (Tanrıverdi, Uysal, Üstündağ, 2019: 208).

Akıllı sözleşmeler, söz konusu uzlaşma protokollerini kullanan ve blokzinciri sistemleri üzerinde çalışan program parçalarıdır. Bu programlar olay odaklıdır ve oluşturulduktan sonra izlenmeye gerek duymadan otomatik çalışmaktadır. Tüm işlemlerin bilgisayar sistemleri kullanılarak gerçekleşmesi maliyet hız ve güvenlik açısından da avantaj sağlamaktadır (Usta, Doğanekin, 2018: 67).

1.3.3. Kripto Varlıklar

Kripto varlık, *“potansiyelleri, kullanıcılar aracılığıyla kriptografi işletilerek gerçekleştirilen ve gönderilen dijital birimler”* olarak tanımlanabilir (Ciğer, Tılı, 2021: 4). Mevzuatımızda ise kripto varlık terimi 31456 sayılı 16.04.2021 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik’te *“dağıtık defter teknolojisi veya benzer bir teknoloji kullanılarak sanal olarak oluşturulup dijital ağlar üzerinden dağıtımı yapılan, ancak itibari para, kaydi para, elektronik para, ödeme aracı, menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracı olarak nitelendirilmeyen gayri maddi varlıklar”* olarak tanımlanmıştır (Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik, 2021). Anılan tanımlama yönetmeliğin kapsamıyla sınırlı olarak yapılmışsa da çalışma için kıymetli bir dayanak noktası teşkil edecektir. Bu kapsamda değerlendirdiğimizde artık günlük hayatımızda sıklıkla duyduğumuz, Bitcoin, Ethereum, Tether, Solana, Avax, NFT, Altcoin, Stablecoin, Fan Token, Coin gibi pek çok kavramın aslında bir kripto varlık olduğunu söylemek mümkündür.

Blokzinciri ve kripto varlık kavramı hayatımıza “Bitcoin” ile girmiştir ancak blokzincirinin değerli kıldığı tek kripto para biriminin Bitcoin olmadığı gibi blokzincirinin asıl amacı da kripto varlık üretmek ya da kullanırmak değildir (Usta, Doğanekin, 2018: 39). Blokzinciri ve kripto para ilişkisini açıklarken Ahmet Usta ve Serkan Doğanekin’in “Blockchain 101” isimli kitabında David Birch’ün “Kimlik ve

Yeni Para” olarak Türkçeye çevrilen “Identity is the New Money” kitabından bir bölüme değinmek faydalı olacaktır.

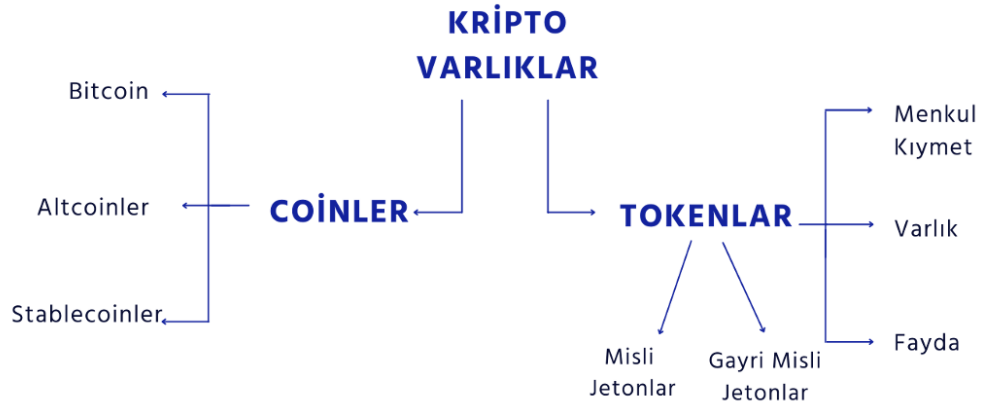
Birch kitabında ekonomist Milton Friedman tarafından kaleme alınan The Island of Stone Money – Taş Paralar Adası’ isimli bir makalede para kavramını açıklamıştır. Yap, Güney Pasifik’te yer alan ve 4 adadan oluşan bir ulustur. Bu ulusta altın, gümüş gibi değerli madenler bulunamamaktadır ve ada sakinleri değerli metaller yerine taşları kullanmaktadır. Adalarına 400 km uzaklıktaki bir yerde keşfettikleri kireçtaşlarını değış tokuş aracı olarak kullanmaya başlarlar. Kendi adalarında bu taş olmadığı için kaynakları sınırlıdır ve diğer adaya seferler düzenlenerek şefler kireçtaşlarını kendi uluslarına getirirler (Friedman, 1992: 3). Alışverişler bu taşlar yardımıyla gerçekleşmektedir. Taşlar taşınamayacak kadar büyük olması ada sakinleri için sorun değildir çünkü herhangi bir alışveriş sonrası şefler taşın yeni sahibini ilan eder. Hatta taşların başına bir şey gelmesi dahi sorun olmamaktadır.

Friedman, makalesinde; sefer sırasında olası bir fırtınada geminin zarar görmesi ve taşın okyanusun dibine batmasının dahi sorun olmayacağını çünkü şefin bu durumda ada sakinlerine bilgiyi aktaracağını ve herkesin taşın 5-10 km öteden denizin dibinde olduğunu bildiğini söylemektedir. Zira önemli olan taşın yeri değil taş sahibinin kim olduğudur. Bilgi akışının şeffaf ve güvenilir olması sayesinde adada taşların yer değıştirmeden değerlerinin başkalarının mülkiyetine geçmesi sağlanmaktadır. Bu noktadan hareketle söz konusu örneğin bizlere aktardığı düşünce “*paranın ortak bir değer yargısı için mutabakat aracı*” olmasıdır (Usta, Doğantekin, 2018: 41).

Kripto varlıkların ise mali değerinin var olması tam da bu ortak değer yargısından gelmektedir. 1971 yılına kadar, Bretton Wood sistemi kapsamında ülkelerin paralarının arkasında merkez bankaları bulunmakta ve bu bankalar paraların altın karşılığını tutmaktaydı (Chen, 2022). 1971 yılında Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Richard Nixon’ın açıklamasıyla birlikte bu karşılık tutma sistemi son bulmuştur (IMF, 2022). Kripto varlıkları destekleyen ya da karşılığını saklayan bir merkez bankası bulunmamaktadır (Chipolina, Philips, 2022). Bu bağlamda kripto varlıklar için yapılan değersizlik eleştirileri de bir dayanaktan yoksun hale gelmektedir. Kripto varlıklar, ortak değer yargısının ötesinde üretimlerinin sınırlı sayıda olmasını sağlayan algoritmalar vesilesiyle değerini korumaktadır. Örneğin

Bitcoin 21 milyon adet üretilmektedir (Nakamoto, 2008: 1-4). Bir yazarın ifadesiyle Bitcoin' in bir otorite tarafında desteklenmeye ihtiyacı yoktur, sahip olduğu parasal özellikler itibarıyla şu ana kadar üretilmiş tüm varlık sınıflarından çok daha üstün işlevlerle donatılmıştır (Yakes, 2022).

Tablo 1: Kripto Varlıkların Sınıflandırılması

Kripto varlıklar birden fazla sınıflandırılmaya tabii olmaktadır. İlk sınıflandırma kripto varlıkları coin ve token olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Bu ayrıştırmanın temelinde değer ve işlev bulunmaktadır. Coinler mali değere sahiptir. Bu ayrım bakımından Bitcoin, altcoin ve sabit değerli coinleri kategorize etmek mümkündür. Bitcoin dışında üretilen tüm coinler yaklaşım olarak altcoin olarak değerlendirilmektedir. Sabit değerli coinler ise dolar, euro, Türk lirası gibi bir para değerine eşitlenen coinlerdir. Örneğin Tether, Amerikan dolarına; BiLira, Türk lirasına endeksli sabit değerli coindir. Tokenlar ise işlev sahibidir. Bu işlevler menkul kıymet, fayda ve varlık olmak üzere üçe ayrılır.

Menkul kıymet işlevi, mal varlığının sahipliğinin ötesinde ortaklığa benzeyen bir hak tanımaktadır. Bu kapsamda önemli kararlara katılım, oy kullanma söz konusu olabilecektir. Teorik olarak, bu işlev kapsamında kar payı edinilmesi dahi düşünülebilir (Yüksel, 2020: 445). Çalışma kapsamında bir jetonun menkul kıymet olarak değerlendirilmesinin kriterlerine, Amerika Birleşik Devletleri'nin bu alandaki regülatörü SEC'nin yaklaşıma detaylıca değinilecektir.

Fayda işlevi, üretilen tokenların mali değerinin ötesinde bir işleve sahip olmasını ifade etmektedir. Bu kapsamda kripto varlık projesi kapsamında üretilen merkeziyetsiz otonom organizasyonun bir parçası olmak, ürün ya da hizmetlere öncelikli olarak ulaşmak fayda işlevine örnek olarak gösterilebilir. Polygon projesinin tokenı MATIC ve Axie Infinity projesinin tokenlarından birisi olan Small Love Potion tanınan işlev tokenlarından (Crypto, 2022).

Varlık işlevi ise fiziksel dünyada var olan bir emtia, varlık ya da ürünün karşılığı olarak çıkartılan tokenlardır. Bu; altın, gümüş gibi bir emtianın karşılığında olabileceği gibi, gayrimenkul, tekne gibi varlıklar için çıkartılan tokenlar da olabilir. Varlık tokenlarını sahipliği bölüşmek için üretilen tokenlar olarak da değerlendirmek mümkündür.

Bir diğer sınıflandırmaya göre ise iki temel kategoriye ayrılmaktadır. Mutabakat fonksiyonu barındıran ve birbiri yerine geçen varlıklar misli jetonlar olarak, mutabakat aracı olmak yerine sanatsal veya koleksiyon değeri ile ön plana çıkanlar ise; misli olmayan jetonlar olarak anılmaktadır.

1.3.3.1. Misli Jetonlar – Fungible Tokens

Bölünebilir, biricik olmayan ve birbiri yerine geçen kripto varlıklara misli jetonlar denmektedir (Coin Telegraph, 2021). Jetonlar ilk dijital para arzı (*Initial Coin Offering – ICO*) ile halka arz edilirler. ICO, anonim şirketlerin halka arzına benzer bir şekilde projelerin halka arz edilmesidir. Ancak burada halka arzdan kastedilen halk, genel olarak kripto para kullanıcıları olarak karşımıza çıkmaktadır (Şanlıoğlu, 2019: 3). Genellikle bu jetonlar kendi blokzincirleri üzerinden tedavül edilmektedirler. Bununla birlikte başka zincirlerin altyapılarını kullanarak jeton ihracı yapan projeler de günden güne artış göstermektedir. Merkeziyetsiz veya merkezi borsalarda listelenirler ve böylelikle halkın erişimine açılırlar. Misli olmaları, onları ödeme aracı olarak kullanılmaya ve değer saklamaya daha elverişli hale getirmektedir. Bu durum, bu jetonların sınırsız olarak üretilebildikleri anlamına gelmemektedir. Her proje, oluşturduğu akıllı sözleşmeler yoluyla belirli bir jeton arzı oluşturmaktadır. Böylelikle dolaşımda olan misli sayısına bir sınır getirmektedir. Bitcoin, Ethereum, USDC, BUSD, MATIC ve Tether misli jetonlar arasında en yaygın kullanılanlardır. Bununla birlikte misli kripto varlıklar oldukça popüler olmakta ve pek çok kişi veya grup

tarafından üretilmektedir. 20.000'in üzerinde misli kripto varlık aktif bir şekilde sirküle edilmektedir (Howarth, 2022).

Misli jetonların bir diğer sık kullanımı ise hayran jetonlarıdır. Çeşitli spor kulüpleri ve sanatçılar hayranlarıyla olan iletişimlerinin artması, teknolojiyi ve günceli takip edilmek, ek gelir yaratmak gibi amaçlarla hayran jetonları çıkartmaktadır.

Fenerbahçe Spor Kulübü ve Paribu Borsası tarafından çıkartılan hayran jetonları 67,569,21 Türk lirası piyasa değerine sahiptir (Coin Market Cap, 2022). Fenerbahçe Token, ERC-20 standardıyla Ethereum ağı üzerinden üretilmiştir (Paribu, Fenerbahçe 2021). Token sahipleri, öncelikli bilet alımı, imza günlerine ve tesis ziyaretlerine katılım, formanın tasarlanması kararında oy kullanma, spor kulübünün mağazasında token sahiplerine özel olarak çıkartılacak ürünleri satın alma hakkı gibi ayrıcalıklara erişebilecektir (Paribu, Fenerbahçe, 2021). Böylelikle hem kulübün fonlanması hem de taraflarla ile etkileşimin artması öngörülmektedir.

Şarkıcı Edis ve ICrypex borsası tarafından çıkartılan 8,000,000 adet Edis Token saatler içerisinde tükenmiştir. *“Edis Fan Token sahipleri, Edis tarafından Türkiye'nin ve dünyanın dört bir yanında düzenlenen konserlerde yapılacak organizasyonlara karar verebilecek; konserlerin nerede düzenleneceği, konserlerde söylenmesi istenen istek parçaların talebi gibi konularda karar merci olarak da yer alabilecektir. Edis tarafından geliştirilecek olan konser repertuvar ve sahne dekoru, Edis'in sahnede giyeceği kıyafet başta olmak üzere kullanacağı tüm aksesuarlar, hayranları ve Edis Fan Token sahipleri tarafından belirlenebilecektir”* (ICrypex, 2021).

1.3.3.2. Misli Olmayan Jetonlar- Non Fungible Tokens (NFT)

“NFT, Ethereum akıllı kontratı üzerinden çıkarılmış bir kripto varlık türüdür.” (Wood, 2014: 2). NFTler sıklıkla Ethereum blokzinciri ağı üzerinde ERC-721 standardına göre çıkartılmaktadır. Bu standarda göre üretilen her NFT kural olarak biricik ve değiştirilemezdir. Böyle değerlendirildiğinde, NFTleri diğer türlerden ayıran şey, yapısal farklılığıdır. Misli olarak değiştirilmiyor olması, NFTleri bir şeyi ya da bir kişiyi benzersiz bir şekilde tanımlanmasına imkân sağlamaktadır (Wang, Li, Wang, Chen, 2021: 2). Böylelikle NFTler bir üreticinin video, görsel, sanat eseri, etkinlik bileti (Regner, Urbach, Schwizer, 2019: 2), gibi pek çok şeyin varlığını kanıtlamak

için kullanabilmesine teknik olarak aracılık etmekte, imkân sağlamaktadır. Bu durum NFTleri fikri mülkiyeti taşımak, transfer etmek veya saklamak için oldukça elverişli bir enstrüman haline getirmektedir. Tüm bunlar, NFTlerin hayatımıza yaygın bir şekilde girmesine, bu alandaki projelerin dünya genelinde tanınmasına vesile olmuştur.

Ülkemizde ve dünyada NFTler farklı şekillerde kullanılmakta, yaygın olarak üretilmekte, satın alınmakta ve satılmaktadır. CryptoPunks isimli projede üretilen 10.000 NFT halen yüksek fiyatlara el değiştirmektedir. Örneğin #1422 numaralı CryptoPunk NFT, 0.2 ETH ya da 45.42 Amerikan doları karşılığında satın alınmış olmasına karşın, 500 ETH ya da 2,009,680 Amerikan doları karşılığında el değiştirmiştir (NonFungible, 2020).

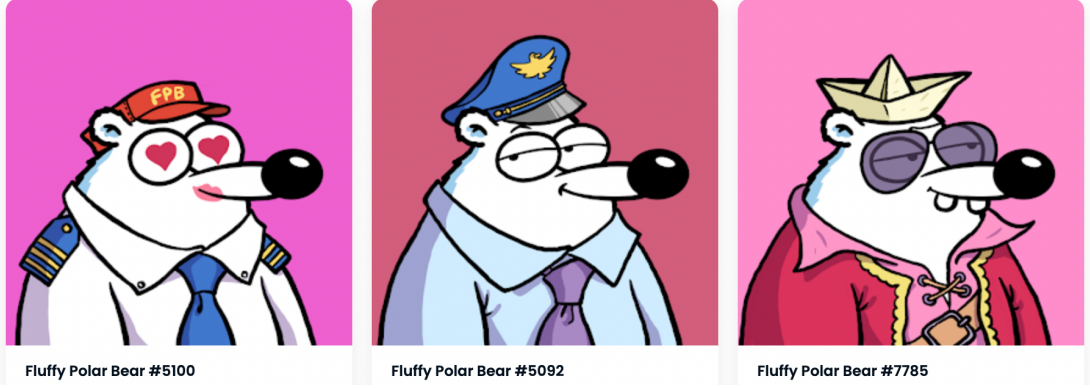
Resim 1: 1422 numaralı Crypto Punk

Kaynak: OpenSea, 2022

Karikatürist Selçuk Erdem tarafından çıkartılan Polar Bears NFT ön satışını saniyeler içerisinde tamamlamıştır. Polar Bears NFT satın alanlar Selçuk Erdem tarafından çizilen farklı kutup ayılarının sahibi olmaktadır. Beş NFT sahibi fiziksel olarak da kutup ayılarını ziyaret etmek üzere Antarktika'ya gönderilecektir (Polarbears NFT, 2022).

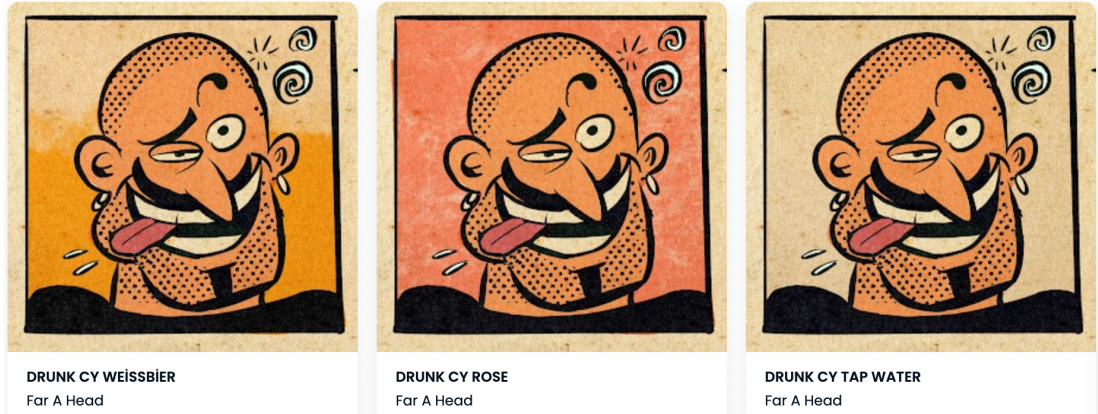
Resim 2: Polarbears NFT Koleksiyonundan Örnekler

Kaynak: OpenSea, 2022

Cem Yılmaz da şahsi çizimlerini OpenSea platformu üzerinden NFT'ye dönüştürerek satışa sunmuştur (Opensea, 2021). Cem Yılmaz NFT sahiplerine etkinliklerine sınırsız bilet, tek seferlik katılım, ilk film gösterimini beraber izlemek, senaryoyu beraber incelemek gibi ek fırsatlar veya sektörel tabiriyle işlevler de sunmaktadır.

Resim 3: Cem Yılmaz NFT Koleksiyonundan Örnekler

Kaynak: OpenSea, 2022

Anı niteliği taşıyan görüntülerin de NFT haline getirilerek satıldığı gözlemlenmektedir. Twitter'ın kurucusu Jack Dorsey'in attığı ilk tweetten üretilen bir NFT, 2,9 milyon dolara alıcı bulmuştur (The Verge, 2021).

Resim 4: İlk Tweet NFTsi

Kaynak: Adweek, 2021 <https://www.adweek.com/media/want-to-buy-jack-dorseys-first-tweet-itll-be-2-5-million/>

İstanbul'daki kar fırtınasını fotoğraflayan bir kullanıcının yaptığı Twitter paylaşımının çok popüler hale gelmesi üzerine bu görselle ürettiği NFT ise açık artırma ile yapılan satışta 863 dolara alıcı bulmuştur.

Resim 5: İstanbul City isimli NFT

Kaynak: OpenSea, 2022

1.4. Paylaşım Ekonomisi

Paylaşım ekonomisi, birbirleri ile bağlantı içerisinde olan bireylerin kullanılmayan ya da fazla olan kaynakları bir bedel ya da farklı faydalar karşılığında birbirleri ile değiş tokuş etmelerini sağlayan sosyoekonomik bir sistemdir (Scott, 2020).

Evlerin kiralanmasını sağlayan Airbnb, araçların paylaşılmasını sağlayan Uber ve BlaBlaCar, kiralama modeliyle geniş bir dizi ve film ağına erişim sağlayan Netflix, girişimcilerin ürün, servis veya şirketlerini kitlelerden destek alarak ölçeklenmesini sağlayan Kickstarter bu modelin oluşmasına öncelik eden şirketlerdir. Bu modelin beş ana türü olduğu ifade edilmektedir: Kitle Fonlaması, Talep Üzerine İstihdam, Paylaşım Ekonomisine Dayalı Konaklama Hizmetleri, Talep Üzerine Yayın Hizmetleri, Paylaşım Ekonomisine Dayalı Ulaşım Hizmetleri (Deloitte, 2016: 5).

1.4.1. Kitle Fonlaması

“Kitle fonlaması, bir grup insanın belirli bir amacı desteklemek amacıyla internet üzerinden genellikle küçük bireysel katkılar sunması sonucu belirli bir miktar parayı bir araya getirmesi” olarak ifade edilmektedir (Ahlers, 2015: 3). Kitle fonlaması paya dayalı, bağışa dayalı, borca dayalı veya ödüle dayalı olarak kurgulanabilir. Pay temelli kitle fonlamasında girişim şirketleri paylarını satarak menkul kıymet satışını gerçekleştirirler. Girişim şirketleri fona ihtiyaç duydukları projeleri hakkında inceleme raporu hazırlayıp kitle fonlaması platformlarına bu hazırlamış oldukları kapsamlı raporlarını vererek yayınlanmasını sağlarlar (İşiner, 2021: 18).

Ödüle dayalı kitle fonlamasında girişimci, yatırımcıların aktardığı fon karşılığında maddi veya manevi karşılığı olan bir ödülü teslim eder. Bu bazen yeni çıkacak ürünün ilk versiyonunun teslimiyken, bazen dijital bir teşekkür kartıdır.

“Bağış temelli kitle fonlaması yatırımcıların herhangi bir getiri beklemeeksizin tamamen yardım amaçlı parasal destek verdikleri sistemdir” (Manavgat, 2019: 765-786). Borçlanma temelli kitle fonlaması “P2P- Peer to Peer” platformlar aracılığı ile girişimcilerin yatırımcılara yapmış oldukları yatırımlar dolayısıyla borçlanmasıdır (Atsan, Erdoğan, 2015: 303). Türkiye’den Fongogo, Buluşum, Arıkovanı, Fonbulucu, dünyadan Kickstarter ve İndiegogo kitle fonlaması platformlarına örnek olarak gösterilebilir.

1.4.2. Talep Üzerine İstihdam

Talep üzerine temizlik, ulaşım, istihdam ve yazılım gibi iş ve görevlerin bir uygulama veya ara yüz aracılığıyla belirli uzman grubuna verilerek dışarı yaptırılmasıdır. Bu tür hizmet sağlayan firmalar, insanların belirli ve geçici bir görev için işe alınabilecek uzman kişileri bulabilecekleri hızlı, güvenli ve samimi bir uygulama sağlayarak değer yaratmaktadırlar. Bu sayede serbest olarak çalışan kişi, becerilerini ve uzmanlığını paylaşarak ekstra para kazanabilmektedir (Ardivissson, Eyckmans, Rosiers, Lundell, 2020: 7). Türkiye’den Armut, Bionluk, dünyadan Fiverr talep üzerine istihdam platformlarına örnek olarak gösterilebilir.

1.4.3. Paylaşım Ekonomisine Dayalı Konaklama Hizmetleri

Paylaşım ekonomisine dayalı konaklama hizmetleri, geçici olarak konaklama imkânı arayan misafirleri, kısa süreli kiralama için kullanılmamış özel alan sağlayan ev sahipleriyle eşleştirerek değer yaratmaktadır (Dolnicar, Reinhold, 2017: 15-26). Paylaşım ekonomisinin en önemli bakış açısı, insanlara kullanmadıkları odalarının, evlerinin kullanım hakkını bir fayda karşılığında belirli bir süre için ihtiyacı olan bir başka bireye devretmesidir. Böylelikle hem kullanılmayan alan konaklama hizmetiyle ekonomiye katılmaktadır hem de kullanıcılar hizmet çeşitliliğine ve otel zincirlerine kıyasla daha ucuz, daha çeşitli bir hizmete erişme imkânı yakalamaktadır. Bu alanda hizmet sağlayan firmalar, kullanmadıkları alanları kiralayan ev sahiplerine paylaşacakları yer hakkında bilgi verdikleri, resim paylaştıkları, iletişim, rezervasyon ve ödeme işlemlerini yapmalarını sağlayan internet tabanlı bir platform sunmaktadırlar (Alarçin, 2021: 11). Böylelikle ev sahipleri ve konaklamayı gerçekleştirecek kişiler bir platforma güven duymakta ve işlemlerini platform üzerinden gerçekleştirmektedir. Airbnb ve Couchsurfing, paylaşım ekonomisine dayalı konaklama hizmetlerine örnek gösterilebilir.

1.4.4. Talep Üzerine Yayın Hizmetleri

Paylaşım ekonomisinin sahiplik algısını dönüştürdüğü önemli alanlardan birisi de talep üzerine yayın hizmetlerini hayatımıza kazandırmasıdır. Eskiden istenilen bir filme veya müziğe erişmek ciddi bir arşiv ya da satın almayı gerektirirken, abonelik modeliyle hem erişim kolaylaşmış hem de maliyetler önemli ölçüde azalmıştır. Talep

üzerine yayın hizmetlerinin sunduğu en önemli faydalardan biri de bulut teknolojileri üzerinden sunulan yayınlar sayesinde kendi isteklerine uygun radyo, müzik yahut video yayınlarına belirli bir ücret karşılığında ulaşabiliyor olmaktır (Alarçin, 2021: 16).

Talep üzerine yayın hizmetleri ile insanlar artık satın alarak dinleyecekleri şarkıların, izleyecekleri filmlerin sahibi olmaktansa, onlara abone olarak belirli süre ile erişim hakkı elde etmektedirler (Marshall, 2015: 2-5). Bir örnekle açıklamak gerekirse; Netflix gibi mecralar hayatımıza girmeden önce Blockbuster isimli bir şirket adeta kaset, DVD ve oyun kiralama sektöründe tekel konumundaydı (Zengin, 2022: 196-197). Hatta bu şirketin mağazalarından kaset, DVD yahut oyun kiralamak o zamanlar adeta bir kültürdü. Netflix 'in sektörü dönüştürücü hamleleri, kiralama modeline dayalı kültürü abonelik modeline dayalı hale getirmiştir. Böylelikle kullanıcılar hem güncel içeriklere erişebilmekte hem de çeşitli ek maliyetlerden sakınabilmektedir. Sunulan teknolojik altyapı sayesinde, bir dosyanın indirilmesine kıyasla erişim de bir hayli hızlı olmaktadır. Erişim tamamen online olduğu için kullanıcılar depolama problemlerinden de kurtulmaktadır. Dünyada Netflix, Spotify, Disney Plus, Apple Podcast; Türkiye’de Fizy talep üzerine yayın hizmetlerine örnek gösterilebilir.

1.4.5. Paylaşım Ekonomisine Dayalı Ulaşım Hizmetleri

“Paylaşım ekonomisine dayalı ulaşım hizmetleri, geleneksel ulaşım seçeneğine sürdürülebilir, uygun fiyatlı, güvenli ve kullanışlı bir alternatif sunmaktadır.” (Cohen & Kietzmann, 2014: 2-8). Böylelikle kullanıcı bir aracın satın alma, bakım, sigorta, park gibi giderlerine katlanmaksızın ihtiyacı olduğunda araca erişim sağlayabilmektedir. Bu paylaşım bisiklet, scooter, sürüş, otomobil, tekne hatta jet paylaşımı şeklinde gerçekleşebilmektedir. Türkiye’de de yoğun olarak kullanılan paylaşım ekonomisine dayalı ulaşım hizmetlerine Martı, Uber, Istbike, Blablacar, BiTaksi, Bizero örnek gösterilebilir.

1.5. Bulut Tabanlı İşlemler

Avrupa Siber Güvenlik Ajansı ENISA’nın tanımı uyarınca bulut bilişim, *“Çoğunlukla sanallaştırma ve dağıtık bilişim teknolojileri yoluyla bilişim teknolojileri kaynaklarının sağlanması için isteğe bağlı hizmet modelidir”* (ENISA, 2022).

Böylelikle veriler eş zamanlı olarak çok fazla kullanıcının erişimine sunulabilmektedir. Bulut teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte bu altyapıyı kullanan pek çok iş modeli türemiştir. Bulut bilişim tabanlı iş modellerini üç ana başlıkta inceleyebiliriz: Hizmet Olarak Altyapı, Hizmet Olarak Platform, Hizmet Olarak Yazılım.

1.5.1. Hizmet Olarak Altyapı (IaaS)

Hizmet olarak altyapı, *“Hizmetin, kullanıcı veya alıcıya ağ bileşenleri, sunucular ve veri depoları gibi altyapı sistemlerinden sunulduğu hizmet modelidir.”* Bu modelde kullanıcı veya alıcı kontrol yetkisine sahip olmasa da kendi iş süreçlerini, kendisine sağlanan sunucu ve ağ bileşenlerini yönetip kullanabilmektedir (Kösebay, 2019: 20-22). Böylelikle gerçek ya da tüzel kişiler altyapı, bakım, güncelleme, güvenlik gibi maliyetlere katlanmaksızın güncel teknoloji ve kalitedeki hizmetlerden faydalanmaktadır. Bu durum aynı zamanda organizasyonların yapılanmaları için esnek ve sürdürülebilir bir altyapı kurmalarına imkân sağlamaktadır. Çünkü, organizasyonun sürdürülebilirliği internet bağlantısı ve ekipmandan bağımsız bir hale gelmektedir. Dünyada Amazon Web Services, Microsoft Azure, Digital Ocean hizmet olarak altyapı modeline örnek gösterilebilir.

1.5.2. Hizmet Olarak Platform (PaaS)

Hizmet olarak platform modeli, kullanıcıların mevcut platformun altyapısını kullanarak kendileri adına geliştirme yapabilmesine imkân sağlayan bir hizmet modelidir. Platformları işletim sistemlerine benzetebiliriz; *“Bu hizmet modelinde müşterinin işletim sistemine ve üzerindeki programların pek çoğuna erişimi yoktur. Müşteri hazırladığı ya da edindiği programları sağlayıcının sunduğu bilgi işlem ortamlarında çalıştırır. Bir gereklilik olmamakla birlikte, seçenek olarak, sağlayıcı müşterilerine uygulama geliştirmelerini kolaylaştıracak araçlar (metin düzenleyiciler, derleyiciler, kitaplıklar, vb.) sunabilir.”* (Sandikkaya, 2015: xix). Böylelikle kullanıcılar ya da şirketler büyük altyapı geliştirme maliyetlerine ve know-how geliştirme faaliyetlerine katlanmadan yüksek teknolojiyi süreçlerine adapte edebilmektedir. AWS Lambda, Salesforce Lightning, Redhat Openshift, Zoho Creator hizmet olarak platform modeline örnek gösterilebilir.

1.5.3. Hizmet Olarak Yazılım (SaaS)

“Hizmet olarak yazılım, uygulamaların internet üzerinden sunulmasıdır.” (Salesforce, 2022) Böylelikle CD’ler üzerinden yazılım yükleme devri de sonlanmış. Yazılımı tek seferde satın almanın getirdiği maliyet, güncel kalmasının zorluğu, alınan CD’nin zarar görmesi halinde yazılıma erişimin kaybolması, çoklu cihaz veya platformda yaşanan güvenlik sorunları gibi temel problemler de kiralama modeline geçilmesiyle birlikte ortadan kalkmıştır. İşletmelerin tüm organizasyon genelinde yazılımları güncel tutması problemi de çözüme kavuşmuştur. Yazılım şirketlerinin gerçekleştirdiği tüm güncellemeler, hizmet olarak yazılım kullanan kullanıcılara otomatik olarak yansıtılmaktadır. Eposta hizmetleri, belge ve sistem yönetimi, müşteri ilişkileri yönetimi, otomasyon gibi pek çok alan hizmet olarak yazılım çözümleriyle dönüşümünü gerçekleştirmektedir. Hizmet olarak yazılım modeliyle birlikte kullanıcılar kullanım sıklıklarına göre ödeme imkanına da erişmektedir. Kimi modellerde aylık ve yıllık ödemeler yapılabilmektedir. Yazılımların bir kurulum gerektirmemesi itibarıyla adaptasyon ve değişim de bir hayli kolay yapılmaktadır. Salesforce, Microsoft Cloud, Adobe Creative Cloud hizmet olarak yazılım modeline örnek gösterilebilir.

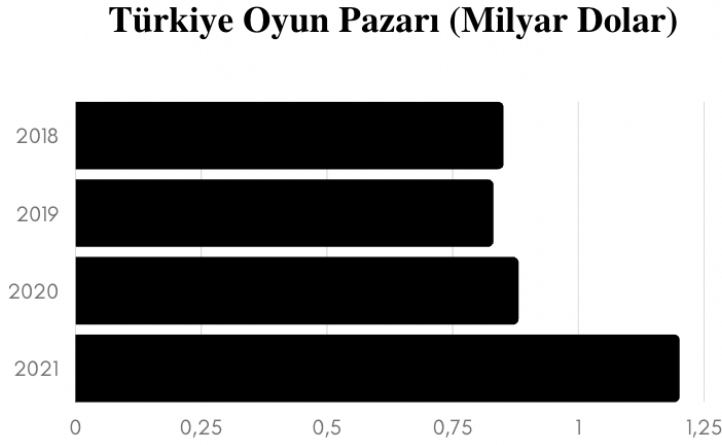
1.6. Oyun Ekonomisi

Dijital ekonominin en büyük dönüştürücü etkide bulunduğu ekosistemlerden birisi şüphesiz oyun ekosistemidir. Ampere Analysis şirketinin verilerine göre, Covid-19 pandemisi boyunca (2019-2021) oyun sektörü %26 büyümüş ve bu büyümeyi 2015’ten bu yana istikrarlı şekilde sürdürmektedir. Bu büyümede pandemi süresince evde kapanma tedbirleri alınmış olmasının ve elbette Microsoft, Sony gibi sektörün dev isimlerinin yeni nesil konsollarının piyasaya sürülmesinin de etkili olduğu belirtilebilir (Ampere Analysis, 2022: 1).

Türkiye’ye bakıldığında ise 42 milyon adet oyuncu olduğu tahmin edilmektedir (Gaming in Turkey, 2021). Ülkemizdeki teknoloji şirketlerinden milyar dolar değerlendirme sınırını geçerek tek boynuzlu at (*unicorn*) sıfatını elde eden 5 teknoloji şirketinden ikisi oyun şirketi. Peak Games 1,8 milyar dolar değerlendirme ile ABD

Merkezli şirket Zynga'ya satılmıştır (Canbaz, 2020). Dream Games 2021 yılında 1 milyar dolar değerleme ile yatırım alarak bu unvanı kazanmıştır (NTV, 2021).

Grafik 3: Türkiye Oyun Pazarı (Milyar dolar)

Kaynak: Gaming in Turkey Oyun ve Esport Ajansı, 2022

2021 yılı raporuna göre, Türkiye’de 165’in üzerinde profesyonel esport takımı ve 8 bin 126 lisanslı esport oyuncusu bulunmakta ve oyun sektörü 1,2 milyar dolar büyüklüğünde bir ekonomi yaratmaktadır (Gaming in Turkey, 2021). Oyun ekonomisini eğlence sektörünün bir parçası olarak değerlendirdiğimizde ise çarpan etkisi çok daha büyümetedir. Belirli bir seviyenin üzerinde hayran kitlesine ulaşan oyunlar, ürettikleri ürünler, yaptıkları anlaşmalar, oluşturdukları film veya diziler ile çok daha büyük bir ekonominin parçası olmaktadır.

Oyuncular ya da yeni isimleriyle esportcular ve yarattıkları ekonomi de artık göz ardı edilemez büyüklüğe ulaşmıştır. Örneğin, 18 takımdan toplam 90 oyuncunun yarıştığı Dota 2 isimli oyunun 2021 yılı Dünya Şampiyonası’nda 40 milyon doları aşkın ödül dağıtılmıştır (Esports Earnings, 2022). Belirli oyunlardaki esportcular dünyaca tanınan ünlüler hale gelmiştir.

Bu ekonominin bir diğer önemli aktörleri de farklı platformlarda yayınlar gerçekleştirerek oyunların tanıtılmasına ve oyuncuların bilgilendirilmesine destek olan yayıncılardır. Örneğin, Ninja isimli bir oyun yayıncısı, 18 milyondan fazla abonesiyle Twitch isimli yayın platformunun en çok izlenen üyesi olmuştur (Washington Post, 2021).

Oyun ekonomisini mobil oyunlar, masaüstü oyunları, konsol oyunları, elektronik spor, kripto oyunları ve franchise gelirleri altında kategorize ederek vergilendirmesi için ihtiyaç duyulan bazı oluşturabiliriz:

1.6.1. Mobil Oyunlar

Mobil oyunlar, konsol ve bilgisayar oyunlarını geride bırakarak, Dünya'daki en popüler oyun formu haline gelmiştir (Applovin, 2022). Mobil cihazlara erişim kolaylığı, ayrıca bir konsol ya da ekipmana ihtiyaç duyulmaması bu oyun kategorisinin popülerliğini arttırmaktadır. Bununla birlikte oyunların çeşitliliği her alışkanlıktan oyuncunun bu oyunlara uyum sağlaması mümkün olmaktadır. Hypercasual olarak da bilinen oyun türü, basit oyun mekaniklerine karşın oyuncu bağımlılığını hedeflemektedir. Casual olarak bilinen oyun türü ise daha karmaşık oyunların mobil cihazlara yansımaları amaçlamaktadır. Mobil cihazların saniyede gösterebildikleri kare sayısının artması, işlemcilerinin güçlenmesi ve ekranlarının kalitesinin artmasıyla birlikte çok kaliteli bir oyun deneyimini de yansıtmaktadır. Mobil oyunlar, cihazın işlemcisinin destekleri uygulama marketleri üzerinden sergilenmektedir. Bu oyunların bazılarının oynaması ücretsizken (*free to play*) bazıları belirli bir ücret ödenmesi karşılığında cihazlara indirilebilmekte ve oyuna erişilebilmektedir. Mobil oyunların ekonomisinin önemli bir kısmını da oyun içinde gösterilen reklamlar oluşturmaktadır. Oyun içi gelirlerinin 2030 yılına kadar 17,591 milyon dolara ulaşması beklenmektedir (Research Dive, 2022). Candy Crush ve Flappy Bird hypercasual oyun türünün, PUBG Mobile ve Clash Royale casual oyun türünün örneklerindendir.

1.6.2. Masaüstü Oyunları

Masaüstü oyunları, bilgisayar üzerinden indirilerek oyunları ifade etmektedir. 2022 yılında 45,6 milyar dolarlık bir ekonomi meydana getirmektedir (Statista, 2022). Oyunların CDler aracılığıyla satın alındığı bir dönemden, bulut üzerindeki Steam gibi platformlardan satın alındığı veya kiralandıkları bir döneme doğru ilerlemekte ve şekil değiştirmektedir. Grand Theft Auto San Andreas, Call of Duty masaüstü oyunlarının en ünlü örneklerini oluşturmaktadır.

1.6.3. Konsol Oyunları

Konsol oyunları oyun oynamaya özgülenmiş bir cihaz için üretilen oyunları ifade etmektedir. Sony tarafından üretilen Playstation ve Microsoft tarafından üretilen Xbox isimli konsolların halen aktif olarak satışı gerçekleştirilmektedir. Örneğin Playstation 1, 102,4 milyon, Playstation 2 155 milyon, Playstation 3 87,4 milyon, Playstation 4 117 milyon adet satılmıştır (Sony Interactive Entertainment, 2022). Farklı platformlar için çıkartılan oyunlar bu konsollara uyumlu hale getirilerek tekrardan satışa sunulmakta veya konsollara özel olarak üretilmektedir. Xbox konsolu 1 Haziran 2017 yılında abonelik modelli oyun erişimine imkân veren Xbox Game Pass adlı ürününü hayata geçirerek sektör için oldukça yenilikçi bir hamleye imza atmıştır (Paradacreativa, 2022).

1.6.4. Elektronik Spor

Elektronik spor ekosistemi günden güne büyümeye devam etmektedir. Bu ekosistemin büyümesiyle birlikte hayran kitlesi de beraberinde büyümektedir. Örneğin League of Legends isimli oyunun Dünya şampiyonası için Çin’de bir futbol takımının sahası kapatıldı. 60.334 kişilik stadyumun tüm biletleri satılmış ve sahaya sığamayan kişiler sokakları doldurmuştur (Riot Games, 2021). Bu ekosistemin paydaşları, esporcular, takımlar ve yayıncılardır.

1.6.4.1. Esporcular

Elektronik sporcular, Türkiye E-Spor Federasyonu faaliyetleri altında lisanslanabilen resmi sporculardır (Sporcu Lisans, Vize ve Transfer Yönetmeliği, 2019: md.6). Bu kapsamda bu işi profesyonel olarak yaptıklarının altını çizmek gerekir. Esporcular spor faaliyetlerini gerçekleştirmeleri kapsamında maaş, prim ve ödül havuzlarından yüzde olarak gelir elde etmektedir. Esporcular kimi zaman takım sponsorluklarından bağımsız olarak da sponsorluk anlaşmalarına taraf olarak sponsorluk geliri elde etmektedir.

1.6.4.2. Espor Takımları

Espor takımları, esporcuları bir araya toplayarak çeşitli müsabakalarda yarışmaktadır. Takımlar, müsabakaları kazanmaları halinde ödül havuzlarından, takım adına üretip satışa sundukları forma, atkı, klavye, fare altlığı gibi franchise ürünlerden ve

sponsorluktan gelir elde etmektedir. Sponsorluklar forma üzerinde yayımlanabildiği gibi, ürün bazlı veya takım ismi şeklinde gerçekleşebilmektedir. Örneğin Türkiye’deki League of Legends liginde yarışan SuperMassive Blaze isimli takım, Papara isimli elektronik para kuruluşundan isim sponsorluğu alarak ismini Papara SuperMassive olarak güncellemiştir (Fandom, 2022). Esporda gelirlerin %77’sinin markalardan elde edildiği düşünülmektedir (Akgöl, 2019: 215).

1.6.4.3. Espor Yayıncıları

Yayıncılar, Youtube, Twitch, Facebook Gaming gibi yayın platformları üzerinden oyunları tanıtan, oyun oynayış şekillerini ve stratejilerini kitlelere gösteren kişilerdir. Yayınlarının izlenme sayılarıyla ilintili olarak platformların yayın gelirlerinden pay almak suretiyle ana gelirlerini oluşturmaktadırlar. Bununla birlikte platformların önemli bir kısmı, izleyicilerin yayıncılara destek olmaları amacıyla bağış özelliklerini yayına almışlardır. Bu bağış ya da destekler tek seferlik olabileceği gibi, aylık abonelik formunda da gerçekleşebilmektedir. Twitch platformu abonelik gelirlerinin %40’ını yayıncılara ödemektedir (Esport Times, 2021).

1.6.4.4. Franchise Gelirleri

Takımların önemli gelir kaynaklarından birisi de takımlara ait logolar, renkler ya da tasarımlarla üretilen ürünlerin satışı yani franchise geliridir. Esporda yaygın olarak takımların formaları, fare altlıkları, fareleri, klavyeleri, flama ve atkıları satılmaktadır. Bazı oyunlarda, lig şampiyonu olan takımlara özel oyun içi eşyalar da satışa sunulup geliri takımlarla paylaşılmaktadır. Örneğin, League of Legends isimli oyunda şampiyon takımın oyuncularının istedikleri bir karaktere istedikleri bir görüntü paketi hazırlanmakta ve gelirinin %25’i takımla paylaşılmaktadır (Loup Funds, 2018).

1.6.5. Kazanmak için Oyna / Kripto Oyunları

Blokszinciri ekosisteminin veya WEB3’ün en önemli kazanımlarından birisi kazanmak için oyna veya oynarken kazan modellerini hayatımıza sokmasıdır. Geleneksel oyun modellerinde oyuncunun konumu çok daha pasiftir, oyunun gelirlerine katılması, oyuna daire kararlar vermesi söz konusu olamamaktadır. Gamify olarak da bilinen bu yeni düzende, oyuncular koydukları emeğin karşılığında ilk defa gerçek dünyaya temas eden bir varlık edinme imkânı bulmaktadır. Bu ekonomi dünyada o denli

ölçeklenmiştir ki, blok zinciri bölümümüzde detaylarıyla bahsettiğimiz üzere, bazı oyunlardaki aylık düzenli gelirler, birçok ülkenin asgari ücret seviyesinin üzerindedir. Bu bağlamda kitlenin önceliğinin oyun oynamaktan ziyade gelir elde etmek olduğunu söyleyebiliriz. Bunun vergilendirme yansımaları da şüphesiz gerçekleşecektir. Farklı oyun ekosistemlerinin içerisinde ürün, hizmetler ya da araziler, neredeyse gerçek Dünya servisleri ya da arazileri kadar değerlendirilmiştir. Örneğin, Sandbox isimli metaversite 1x1 büyüklüğünde yeni bir arazi satın almak 1011 SAND, 7 Temmuz 2022 değeriyle 1316 Amerika dolarıdır (Sandbox, 2022).

İKİNCİ BÖLÜM

DİJİTAL EKONOMİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

Dijitalleşme tüm dünyada günden güne artarken, ulusal egemenliğin bir sonucu olan vergileme kuralları da her gün güncelliğini baştan tartışmak zorunda kalmaktadır. Dijital anlamda artan ekonomik ilişkiler, iş yapış şekillerinde yarattığı devrim sebebiyle vergilendirme konusunda da daha önce karşılaşılmayan olayları gün yüzüne çıkarmaktadır.

Dijital ekonomiyi her geçen gün büyüyen çok katlı bir pastaya benzettiğimizde vergi otoritelerinin bu pastadan aldığı dilimi de vergiler olarak değerlendirebiliriz. Ancak bu çok katlı dev pastanın vergilendirilmesinde birtakım sorunlar da mevcuttur. Vergi otoriteleri, pastanın vergilendirilmesinde bazı katları görememekte, dolayısıyla hep eksik dilim alınıyor gibi düşünülmektedir.

Özellikle teknolojinin gelişimiyle birlikte büyüyen dijital ekonomi, farklı iş alanları yaratması ve alışlagelen vergilendirme prensiplerinin dışında bir yaklaşım gerektirmesi nedeniyle OECD öncülüğünde mercek altına alınmaktadır. Mevcut kuralların vergilendirme anlamında yetersiz kalması, matrah aşındırma ve kar kaydırma gibi vergiden kaçınma eğilimlerinin artmasına sebep olmaktadır.

Vergiden kaçınma, temelde hukuki bir suç teşkil etmeyecek şekilde vergi mükelleflerinin vergi yüklerini azaltmak yahut sıfıra indirmek amacıyla gerçekleştirdikleri eylemlerdir (Heper, 2003: 210-211). Bu noktada vergi mükellefi söz konusu verginin kapsamına dahil olmazken, bu yükü başkalarına da yansıtmadan vergiden kurtulmaktadır. Yasal olarak suç kabul edilmemesi sebebiyle de vergiden kaçınmaya ilişkin cezalandırmayı gerektirecek herhangi bir hüküm vergi kanunlarında bulunmamaktadır (Aktan, Dileyici, Saraç, 2006: 159-171).

Tez kapsamında aşağıdaki bölümlerde detaylandırılacağı üzere bu durum, vergilendirme açısından karın tahsisinin yapılabilmesi için gözleri satışın yapıldığı, değer üretildiği ülkeye çevirmeyi zorunlu hale getirmiştir. Bu kapsamda OECD ve özellikle G20 ülkeleri kalıcı bir çözüm bulmak adına çalışmalar yapmaktadır.

Bu çalışmaların yapılmasındaki temel amaç, ülkelerin vergi uyumunu artırmak ve bu sayede vergiden kaçınmayı azaltmaktır. Çünkü vergi gelirleri bütçede önemli bir yer

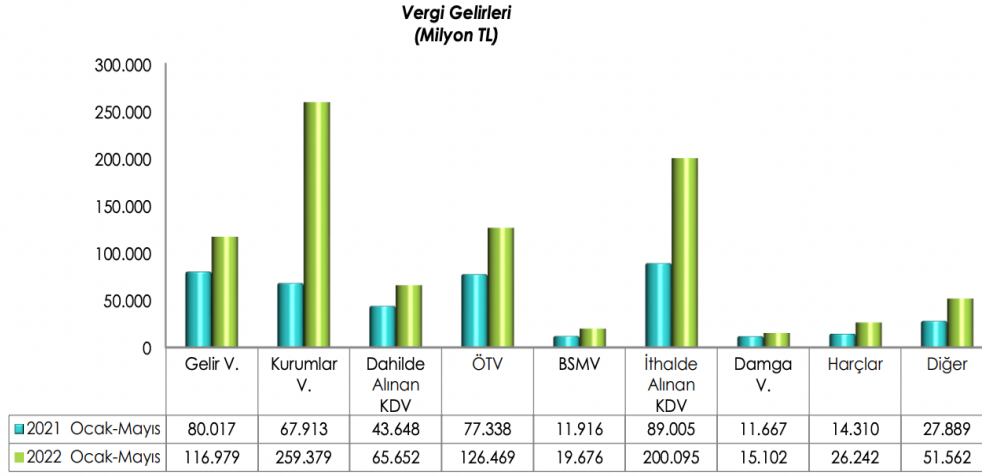
kaplamaktadır. Ekonomik kalkınma ve vergi gelirlerinin arasında doğal bir bağlantı vardır, vergi gelirleri kamu finansmanının kaynağıdır. Vergi gelirlerinin artması için oranların sürekli artması yahut adaletsiz bir vergi rejiminin uygulanması da kabul edilemez, zira vergi uyumunun artırılması ve adil bir vergi sistemi oluşturulması nihai amaçtır. Gelişmiş ülkelerde vergi sisteminde Kurumlar Vergisi, Gelir Vergisi gibi doğrudan vergiler büyük bir yer kaplamaktayken, gelişmekte olan ülkelerde KDV, ÖTV, BSMV gibi dolaylı vergilerin daha çok paya sahiptir çünkü bu vergilerin toplanması daha kolaydır ve mükellef genellikle bu vergilerin farkında olmamaktadır. Dolayısıyla da vergi yükünü daha az hissetmekte, daha az tepki vermekte ve daha uygulanabilir olduğu için de gelişmekte olan ülkelerde dolaylı vergiler daha çok paya sahip olmaktadır (Ataç, 1999: 285). Türkiye örneğinde ise dolaylı vergilerin bütçede toplam vergiler içindeki payı yıldan yıla artmaktayken son hazırlanan ek bütçede dolaylı vergiler, vergi gelirlerinin 2/3'ünü oluşturmaktadır (2022 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile Bağlı Cetvellerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2022: 69).

Türkiye’de vergi gelirlerinin ulaştığı büyüklüğü anlayabilmek adına 2021 yılı Bütçe Kanunu’na baktığımızda, Hazine Bakanlığının internet sitesinde yayınlanan 2021 yılı tahsil edilen vergi tutarı 1 trilyon 165 milyar TL’ye ulaşmıştır. 2022 yılının bütçe tasarısında belirlenen vergi geliri hedefi ise 1 trilyon 430 milyar TL’dir (2022 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi ve Bağlı Cetveller, 2021: 73).

2021 yılında %39,8 artış gösteren vergi gelirlerinin %17,3’ü çalışanlardan kaynakta kesinti, stopaj yoluyla kesilen gelir vergisinden oluşmaktadır. ÖTV ve KDV gibi dolaylı vergilerin toplamdaki payı ise %28,2’dir (2022 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi ve Bağlı Cetveller, 2021: 73-74).

Aylık Bütçe Gerçekleştirme Raporu 2022 yılı mayıs ayı vergi gelirlerinin bir önceki yıla göre kıyaslamasını gösteren grafik aşağıda yer almaktadır.

Grafik 1: Vergi Gelirleri 2021-2022 (Milyon TL)

Kaynak: Aylık Bütçe Gerçekleştirme Raporu, Mayıs 2022

Grafikte geçtiğimiz yılın ilk 6 ayı ile bu yılın ilk 6 ayını karşılaştırdığımızda vergi gelirlerinde ciddi bir artış olduğunu bazı vergilerdeki artışın %50'nin üstünde gerçekleştiğini belirtebiliriz.

Mayıs ayına ilişkin merkezi yönetim bütçe gelirlerini incelediğimizde mayıs ayı itibarıyla 317 milyar 753 milyon TL bütçe geliri elde edildiğini belirtirken vergi geliri 289 milyar 718 milyon olmuştur (2022 Yılı Mayıs Ayı Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleştirmeleri, 2022: 1). Buradan da hareketler vergilerin toplam gelirler içerisinde önemli bir yer kapladığı, kamunun ana finansman kaynağının toplanan vergiler olduğu belirtilebilir. Bu sebeple de OECD öncülüğünde ülkeler vergi gelirlerindeki kayıpları azaltmayı amaçlamaktadır. Türkiye de bu kapsamda çalışmalara taraf olmaktadır.

Dijital ekonominin vergilendirilmesi bölümü kapsamında; anlatılan dijital ekonomi bileşenlerinin, gelirin unsuru bakımından hangi kazanç kapsamında değerlendirilebileceğine ilişkin tartışmalar aktarılacaktır. Bu anlamda tartışmalar ve ihtimaller dayanaklarıyla birlikte ele alınacaktır. Temel olarak E-Ticaretin Vergilendirilmesi, Kripto Varlıkların Vergilendirilmesi, Paylaşım Ekonomilerinin Vergilendirilmesi, Bulut Tabanlı İşlemlerin Vergilendirilmesi ve Oyun Ekosisteminin Vergilendirilmesi başlıkları bölüm kapsamında değerlendirilecektir.

1.7. E-ticaretin Vergilendirilmesi

E- ticaretin boyutunun günden güne artması, vergilendirilmesi noktasında ortaya çıkan sorunlara çözüm arayışlarını da beraberinde getirmiştir. Türkiye’de e-ticaretin vergilendirilmesi noktasında elde edilen kazanç ve iratlar öncelikle 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu kapsamında ele alınmaktadır. Elektronik ticaret, Gelir Vergisi Kanunu’nun 37. Maddesinde belirtilen *“her türlü ticari ve sınai faaliyetten doğan kazançlar ticari kazanç olarak nitelendirilmektedir”* ifadesinden de yola çıkarak şayet arızı bir e-ticaret faaliyetini içermiyorsa yahut Gelir Vergisi Kanunu 9. maddesi bakımından muafiyet kapsamında olan faaliyetlerden değil ise, ticari kazanç olarak kabul edilip tüzel kişiliği olup olmadığına bağlı olarak Gelir Vergisi yahut Kurumlar Vergisi ile vergilendirilir (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: md. 9). E-ticaret faaliyeti şayet arızı, devamlı olmayan bir şekilde gerçekleştiriliyorsa Gelir Vergisi Kanunu’nun 82. Maddesinde yer alan arızı kazanç kapsamında değerlendirilmektedir. Söz konusu arızı kazanç, 2022 yılı için 58.000 TL’nin altındaysa beyan edilmesine gerek yoktur (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: md. 82)

Gelir Vergisi Kanunu’nda da gelir vergisinden muaf faaliyetler de ayrıca düzenlenmiştir (Gelir Vergisi Kanunu, 1961, md. 9):

- *“Sanayi tipi veya seri üretim yapabilen makine ve aletler kullanılmadan*
- *Dışarıdan işçi çalıştırılmadan,*
- *İkamet edilen evde üretilen, havlu, örtü, çarşaf, çorap, halı, kilim, dokuma mamulleri, kırpıntı deriden üretilen mamûller, örgü, dantel, her nevi nakış işleri ve turistik eşya, hasır, sepet, süpürge, paspas, fırça, yapma çiçek, pul, payet, boncuk işleme, tığ, örgü işleri, ip ve urganları, tarhana, erişte, mantı gibi ürünleri*
- *İşyeri açmadan veya yıl içinde gerçekleştirilen satış tutarı, ilgili yıl için geçerli olan asgari ücretin yıllık brüt tutarını geçmeyen*
- *Ayrıca bu ürünlerin, kermes, festival, panayır ile kamu kurum ve kuruluşlarınca geçici olarak belirlenen yerlerde satılması muafıktan faydalanmaya engel değildir.”*

Öte yandan, 6 aydan az süre Türkiye’de ikamet eden bir kişinin dijital yollarla ülkemizde satış gerçekleştirmesi durumunda nasıl bir vergilendirmeye tabii olacağını

inceleyen 30.12.2011 tarihli Gelir İdaresi Başkanlığı'nın özelgesi (GİB, 2011) de bulunmaktadır. Özelgeye göre; *“Web sitesi üzerinden ticaret yapan kişi, web sitesini barındıran bir sunucuyu (server) tasarrufu altına alıp çalıştırdığı takdirde, bu sunucunun yerleştirildiği yer kişinin işyerini oluşturmaktadır. Böylece, internet üzerinden yapılan satışlarda sunucunun Türkiye’de bulunmaması halinde, vergilendirme yetkisi sunucunun bulunduğu ülkeye aittir.”* (Öksüz, Turgay, 2018: 146).

“Sunucu Türkiye’de değilse vergilendirme yetkisi de sunucunun bulunduğu ülkede olur” diyen bir sistem esasen kendi için bazı vergiden kaçınma ihtimallerini de taşımaktadır. Tam da bu sebepten kaynaklı birçok şirket sunucusunu düşük ya da sıfır vergi oranlı bir ülkede tutarak gelir ya da kurumlar vergisinden kaçınabilmektedir. Bir örnekle online reklamcılık dediğimizde ilk akla gelen şirket, mega piyasa değerine sahip Google bile yaptığı reklam sözleşmelerini Google İrlanda üzerinden yaparak önemli bir vergi avantajı sağlamaktadır (Öksüz, Turgay, 2018: 146). Ufak bir karşılaştırma ile kurumlar vergisi bakımından Türkiye’de %25’lik bir vergiye tabi olabilecekken, İrlanda kurumlar vergisi oranı %12,5 ile Türkiye’nin tam olarak yarısı oranında bir vergileme yapmaktadır (Trading Economics, 2022).

Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi kapsamında vergiye tabii olan elektronik ticaret için az önce belirtilen sebeplerden kaynaklı ulaşılan vergi kayıplarının neticesinde 2016 yılında 6745 sayılı Yatırımların Proje Bazında Desteklenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’da tevkifat usulü getirilmiştir. Bu usulle; asıl hedeflenen yukarıda bahsedilen sunucuyu başka ülkede göstererek, vergiden kaçınan yahut hiç vergi ödemeyen şirketlerin Türkiye’de elde ettiği kazançlar üzerinden kaynakta kesinti yoluyla bir miktar olsun vergilendirilmesidir (Öksüz, Turgay, 2018, 149). Türk vergi hukukunda *“vergi alacağının güvenliğini sağlama adına düzenlenmiş”* (Yaşar, 2015) Arapça kökenli bir kelime olan tevkifat, esasında *“vergiyi tahsil edenin vergi dairesine karşı muhatap olma durumunu ifade eder”* (Yanık, 2016: 2). Buradan da hareketle tevkifat, gelirin mükellef tarafından beyan edilmesine gerek kalmadan, gelirlerin, vergi sorumluları tarafından bildirim yapıldıktan sonra tevkifat sorumluları aracılığı ile kesilmesi ve

vergi mükellefi nezdinde vergi alacaklısı kuruma ödenmesi olarak ifade edilebilir (Kılıç ve Toplu, 2013: 2).

1.7.1. Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Bakımından E-Ticaretin Vergilendirilmesi

E-ticaret, doğası gereği belirli bir coğrafya ile sınırlı olmamakta ve bu sebeple de fiziksel olarak yürütülen normal ticari faaliyetlerden ayrılmaktadır. E-ticaretin vergilendirilmesi sürecinde mükellefiyetin tespitinden, matrahın tespiti ve gelirin elde edildiği yer ve niteliğine kadar pek çok konu güncel düzenlemeler kapsamında değerlendirdiğinde sorun yaratmaktadır.

Bu noktada ortaya çıkan problemlerden ilki dar mükellefin Türkiye’de vergilendirilmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Gelir Vergisi Kanunu’nun 3 ile 8. Maddelerinde belirtildiği üzere tam mükellef gerçek kişiler hem yurtiçi hem de yurt dışındaki gelirleri üzerinden vergilendirilebilirken, dar mükellefler yalnızca Türkiye’de elde ettikleri kazanç ve iratlar üzerinden vergiye tabi tutulurlar (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: md. 3-8). Buradan da anlaşılabileceği üzere dar mükellef gerçek kişinin Türkiye’de vergilendirilebilmesi için Türkiye’de kazanç elde etmesi, Türkiye’de kazanç elde etmiş sayılması içinse Türkiye’de iş yerinin olması ve söz konusu kazancın bu iş yerinde daimî temsilciler aracılığı ile sağlanması gerekmektedir (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: md. 3-8).

Öte yandan, kurumlar vergisi açısından baktığımızda da tam mükellefiyeti belirleyen asli unsur da kanuni iş yeri merkezidir. İş yeri kavramının ön plana çıkıyor olması, vergilendirme anlamında bazı yasal boşluklara sebep olmaktadır. Elektronik ortamda gerçekleştirilen ticarete iş yeri tespitinin güç olması, büyük şirketlerin vergiden kaçınma hamlelerinden kaynaklı özellikle e-ticaretin vergilendirilmesi hususunda önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu sorunun çözümü için BEPS Eylem Planının ilk maddesinde sanal iş yeri tanımı yapılırken Vergi Usul Kanunu Tasarısı Taslağında 129 Madde kapsamında da sanal işyeri tanımı yapılarak “...elektronik ortam veya alanlar gibi ticari, sınai, zirai veya mesleki bir faaliyetin icrasına tahsis edilen veya bu faaliyetlerde kullanılan yer” ifadesine yer verilmiştir. Ayrıca VUK Tasarı madde 130’da da “...elektronik ortamda oluşan iş yerlerinin kapsamına ve mükellefiyetle ilgili ödevlerin yerine getirilmesine

ilişkin hususları belirlemeye, elektronik ortamda oluşan işyerleri vasıtasıyla mal veya hizmet temininde ya da bunların bedelinin ödenmesinde aracılık yapan kişiler ile mal veya hizmetin alıcılarını ilgili vergilerin ödenmesinden müteselsilen sorumlu tutmaya ve uygulamaya ilişkin usul ve esasları belirleme” cümlesiyle Elektronik Ortamda İşyeri tanımına yer verilmiştir (Yılmaz, Haraççı, 2017: 9).

Elektronik ortamda işyeri tanımı, kaynak ülkede vergilendirmenin gerçekleştirilebilmesi için en öncelikli konudur ve bu kapsamda iş modellerinin çoğunu kapsayan bir işyeri tanımının uluslararası anlamda ele alınması e-ticaretin vergilendirilmesinde kilit görevde olmaktadır.

1.7.2. Katma Değer Vergisi Bakımından E-Ticaretin Vergilendirilmesi

Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 1. Maddesi Türkiye’de yapılan *“ticari, sınai, zirai ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlerin”* KDV kapsamında olduğunu belirtmiştir (Katma Değer Vergisi Kanunu, 1984: 1). Kanunda açıkça belirtildiği üzere mal ve hizmet ticaretinden elde edilen katma değer vergisi mal ve hizmetin tüketildiği yerde ortaya çıkmaktadır. Kanunun 6. Maddesi kapsamında da *“Malların teslim anında Türkiye’de bulunmasını, hizmetin Türkiye’de bulunmasını ya da hizmetten Türkiye’de faydalanılmasını”* vurgusu yapılarak vergilendirme kapsamının sınırları çizilmiştir.

Bu noktada katma değer vergisi açısından özellik arz eden iki tip durum vardır. İlki internet üzerinden yapılan fiziki mal alışverişlerinin vergilendirilmesidir. Söz konusu mallar elektronik ortamdan sipariş edilseler de teslimleri fiziki ortamda yapıldığı için bu noktada KDV açısından bir sorun ile karşılaşmamaktadır. Ancak ikinci konu, elektronik ortamda yabancı bir ülkeden satın alınan dijital ürünlerin online teslimi noktasında ortaya çıkmaktadır. Bu durumda teslimat da online olduğu için ürünün teslimatının vergi otoritesince takip edilmesi oldukça zor olmaktadır (Eroğlu, Aksu, 2019: 6).

Bir örnek ile açıklamak gerekirse; elektronik ortamda satın aldığınız bir kitap, birkaç gün içinde fiziki olarak da teslim edilecektir ve bu ürünün teslimi katma değer vergisinin doğması açısından yeterlidir (Yaltı, 2003: 1). Ancak kitabı yurtdışı bir siteden Kindle’iniz için PDF formatında elektronik olarak satın alırsanız, bu noktada

yaptığınız işlemin vergi otoritesince takip edilerek vergi tahsil edilmesi oldukça zordur.

Öte yandan “Türk vergi sisteminde yurtdışından Türkiye’ye sunulan mal ve hizmetlerin vergilendirilmesinde KDV’de “varış ülkesi” ilkesi uygulandığından mal ve hizmetler tüketildikleri yerde vergiye tabi tutulmaktadır” (Ceran, Çiçek, 2007: 300). Bu kapsamda ihraç edilen mal ve hizmetler KDV’den istisna edilirken ithalata dayalı ürünlerden KDV tahsil edilmektedir. Öte yandan KDV kanununun 9. Maddesi de yurtdışından sunulan hizmetlerin ticari faaliyet kapsamında değerlendirilmesi durumunda hizmetten faydalananların sorumlu sıfatıyla katma değer vergilerini ödemeleri gerektiğini belirtmiştir.

Söz konusu ödemeleri tevkif ederek indirim imkânı sağlamaları da söz konusu işlemlerde ortaya çıkan sorunları azaltsa da gerçek kişi tarafında KDV açısından sorumlu kişilerin aynı süreci ilerletmemesi bir sorun olarak devam etmektedir (Eroğlu, Aksu, 2019: 6). Bunun sebebi de hem süreçlerin zor olması hem de gerçek kişilerin bu maliyeti indirime tabi tutamaması olarak belirtilebilir.

1.7.3. Gümrük Vergisi Bakımından E-Ticaretin Vergilendirilmesi

Gümrük Vergisi bakımından e-ticaretin vergilendirilmesi de tıpkı Katma Değer Vergisi örneğinde olduğu gibi değerlendirilebilir. Elektronik ortamda yurt dışından satın alarak doğrudan bilgisayarlarımıza indirdiğimiz dijital ürünlerin fiziki bir teslimi olmadığı için gümrük bölgesine de gelememekte, dolayısıyla gümrük vergisine tabi olmamaktadır.

Bu konuda getirilen bazı çözümler de mevcuttur. Örneğin, bilgisayara yazılımları için gümrük vergisi, bilgisayar disk yahut bant değerine yansıtılmaktadır (Kılınç, 2020).

1.7.4. İşletmeden İşletmeye (B2B) ve İşletmeden Tüketicie (B2C) E-Ticaretin Vergilendirilmesi

İşletmeden işletmeye ve işletmeden tüketiciye e-ticaret kapsamında elde edilen gelir, işletmenin boyutuna bağlı olarak gelir vergisi yahut kurumlar vergisine tabii olacaktır. Bu noktada öne çıkan konu ise işletmenin tüzel kişiliğidir, tüzel kişilik var ise gelir kurumlar vergisinin kapsamında değerlendirilebilir. Söz konusu gelir, kazanç türleri bakımından ticari bir faaliyet gerçekleştiriliyor olması sebebiyle Gelir Vergisi

Kanunu'nun 37. Maddesi kapsamında tanımlanan ticari kazanç olarak değerlendirilmektedir (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: 37).

1.7.5. Tüketiciden Tüketicie (C2C) E-Ticaretin Vergilendirilmesi

Tüketiciden tüketiciye e-ticaretin vergilendirilmesi paylaşım ekonomisinde olduğu gibi kayıp ve kaçağın takibinin en zor yapılabildiği alanlardan birisidir. Tüketicilerin işlemleri sıklıkla e-ticaret platformunda başlayıp platform dışında sonlanmaktadır. Bu sebeple hem işlemlerin takibi hem de teyidi bir hayli zordur. Arızı kazanç sınırı olan 58.000 Türk lirası gelir sınırını aşan bireyler bakımından ticari kazanç sebebiyle gelir vergisi ödenmesi gerekecektir (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: 82).

1.8. Kripto Varlıklarının Vergilendirilmesi

Kripto varlıkların yarattığı ekonominin yalnızca bir borsada 24 saatte yarattığı hacmin on bir milyar dolar olması, bu varlıkların vergilendirilmesi de devletler için bir öncelik haline gelmiştir (Coin Market Cap, 2022). Kripto varlıkları kendi içinde misli ve gayri misli kripto varlıklar olarak değerlendirebiliriz. Misli kripto varlıklar denilince aklımıza tokenlar, coinler gelebilir, gayri misli kripto varlıklar ise doğrudan NFT projeleri ile örneklendirilebilir.

Ödeme, kredi, yatırım, değer saklama gibi pek çok amaçla kullanılan misli kripto varlıklar ödeme kuruluşları tarafında günlük işlemlerde çok sık kullanılmaya başlanmıştır. Ancak Türk hukuku bakımından kripto varlıkların niteliği henüz kanun koyucu tarafından belirlenmemiştir. Dolayısıyla kripto varlıkların para olarak mı emtia olarak mı yoksa menkul kıymet olarak mı değerlendirileceği henüz kararlaştırılmamıştır. Merkezi olmaması itibarıyla yalnızca Türkiye'yi kapsayacak bir vergilendirme sisteminin mümkün olamayacağını düşünenler olduğu gibi, yasal statüsünün belirlenmesinin ardından vergilendirmenin değerlendirilebileceğini düşünenler de vardır (Çarkacıoğlu, 2016: 59).

Kripto varlıkların vergilendirilmesindeki bir diğer önemli problem; varlığın sahibinin kimliğinin tespitidir. Yapıları gereği bir kripto varlık cüzdanında konumlandırılması gereken kripto varlıkların sahipliği kural olarak anonimdir. Kişiler ne zaman ki kendisini kimliği vasıtasıyla bir kripto varlık borsasıyla eşleştirirse, ancak o zaman blok zinciri üzerindeki kimlikleri tespit edilebilecektir (Ertaş, 2016).

Gayri misli olarak üretilen kripto varlıkların bazıları milyon dolar değerlere ulaşmıştır. Günden güne artan NFT projeleri ve bazı ünlü projelere atfedilen değer ise ilgiyi hızlı bir şekilde üstüne çekmiş bulunmaktadır. Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde bu kadar büyük hacimde işlemlerin bulunduğu bir alanın vergilendirilmesi kaçınılmaz bir sonuç haline gelmiştir. Bu bölümde kripto varlıklar misli ve gayri misli olarak ayrılarak ve kanun koyucunun ortaya koyabileceği farklı irade ihtimalleri değerlendirilerek nasıl vergilendirilebileceği ele alınacaktır.

1.8.1. Misli (Fungible) Kripto Varlıkların Vergilendirilmesi

Misli kripto varlıklar, bölünebilir olma ve münhasır olmama özelliklerini ihtiva etmektedir. Bu kapsamda ele alacağımız kripto varlıklar “tokenlar” ve “coinler”dir. Coinler, kendi adına bağımsız bir blok zincirine sahipken tokenlar mevcut blokzinciri üzerine inşa edilmiş kripto varlıklardır (Binance, 2022). Söz konusu varlıkların tanımları farklı olsa da vergilendirme anlamında coinler ve tokenlar açısından bir fark bulunmamakta hem coinler hem de tokenlar “misli kripto varlıkların vergilendirilmesi” kapsamında değerlendirilmektedir. Bununla birlikte misli kripto varlıkların hukuki statüsü dünyada henüz mutabakat altına alınmadığı için vergilendirilmesi konusunda da farklı görüşler hakimdir. Bazı görüşler misli kripto varlıkların menkul kıymet olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünürken, bazıları emtia olarak ele alınması gerektiğini değerlendirmekte, kimileri ise para olarak nitelendirmektedir.

1.8.1.1. Misli Kripto Varlıkların Menkul Kıymet Olarak Değerlendirilmesi

Token ve coin gibi misli kripto varlıkların menkul kıymet olarak değerlendirilmesi genel olarak söz konusu varlıkların finansal varlık olarak ele alınması ile mümkün olmaktadır. Sermaye Piyasaları Kanunu’nun 3. maddesinde menkul kıymetler, “*ortaklık veya alacaklılık sağlayan, belli bir meblağı temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren, misli nitelikte, seri halinde çıkarılan, ibareleri aynı olan ve şartları Kurulca belirlenen kıymetli evrak*” olarak tanımlanmıştır (Sermaye Piyasası Kanunu, 2012: 3).

Söz konusu kripto varlıklar, ilgili tanıma uymakla birlikte henüz kanun koyucu veya ilgili regülasyon kurumları tarafından menkul kıymet olarak ele alınmamaktadır.

Bununla birlikte kripto varlıklar gücünü herhangi bir merkez bankasından da almamakta, karşılık bulundurmamaktadır (Sarah, 2014: 2). Konuya ilişkin Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu misli kripto varlıkların en bilineni olan Bitcoin için yaptığı değerlendirmede, Bitcoin’ in gerçek bir varlığa dayanmadığı gerekçesi ile elektronik para veya menkul kıymet olmadığını belirtmiştir (BDDK, 2013: 1).

Bir varlığın menkul kıymet olarak değerlendirilmesinin uluslararası ölçütü ise kaynağını ABD Yüksek Mahkemesi'nin 1946 yılında verdiği “SEC v. W.J. Howey Co.” adlı karardan almaktadır (ABD Yüksek Mahkemesi, 1946). Uygulamada Howey Test olarak da anılan bu test, bir para yatırılmasını, bu yatırımın ortak bir yapıya gerçekleştirilmesini, gelir edilmesine ilişkin makul bir beklentiye sahip olunmasını ve başkalarının eforundan faydalanılmasını bir varlığın menkul kıymet olarak sınıflandırılması için yeterli görmektedir. Bu konuda tartışmalar sürmekle birlikte Eski ABD Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu başkanı Hinman (Hinman, 2018) ve eski başkan Jay Clayton (Clayton, 2017) kripto varlıkların menkul kıymet olup olmadığı konusunda çelişkili açıklamalar yapmakta ve bu tartışmayı sürdürmektedir.

Kripto varlıkların menkul kıymet olarak değerlendirilmesi durumunda Gelir vergisi Kanunu’nun geçici 67. Maddesi uyarınca varlıkların elden çıkarılmasından sağlanan kazançların değer artış kazancı olarak değerlendirilmesi ve gelir vergisine tabi tutulması gerekecektir (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: geçici md. 67). Öte yandan unutulmaması gereken bir nokta da; Gelir Vergisi Kanunu 37. Maddesinin 5. Fıkrasına göre aynı yıl içerisinde birden fazla alım satım işleminin yapılması durumunda bu işlemler devamlılık arz eder hale gelmesi ve faaliyetin bu durumda “ticari kazanç” olarak değerlendirilecek olmasıdır.

Kripto varlıkların menkul kıymet olarak değerlendirilmesi durumunda; söz konusu varlıkların değerlemesinin de borsa rayici ile yapılması gerekmektedir. Vergi Usul Kanunu’nun 80. Maddesine göre değerlendirme işlemleri yapılmasından olarak vergi mükellefleri dönem sonunda satış yapmasalar dahi, değerlendirme ile arasındaki pozitif farkı değer artış kazancı kabul ederek vergiye tabi tutulmaları gerekir (Aktan, 2022). Öte yandan normal menkul kıymetler gibi kripto varlıkların menkul kıymet sayılması durumunda kripto varlıklar da stopaj (kaynakta kesinti) yoluyla vergiye tabi olmaktadır (Aktan, 2022). Buna karşın, Borsa İstanbul’da listelenmemeleri, banka

veya kayıtlı bir aracı ile ihraç edilmemeleri sebebiyle stopaj kurallarına dahil olmayacağını söyleyen görüşler de bulunmaktadır (Ernst and Young, 2021).

1.8.1.2. Misli Kripto Varlıkların Emtia Olarak Değerlendirilmesi

Kripto varlıkları dijital emtia olarak değerlendiren bir görüş de bulunmaktadır. Emtia genel olarak ticarete konu olan altın, gümüş, petrol gibi mallara verilen isimdir. Kripto varlıklar da alım satımı yapılarak tıpkı altın, gümüş, petrol gibi yatırım yapma, değer saklama imkânı sunmaktadır. Varlıkların dijitalleşmesiyle birlikte, mülkiyet de sanal ortama taşınmaya başlamıştır. Her ne kadar sanal olarak bulunan varlıkların eşya tanımına girip girmediğine ilişkin net bir düzenleme bulunmasa da bu sanal varlıklar, fiiliyatta tıpkı geleneksel eşya tanımı üzerinde yapılan işlemler gibi sonuçlar doğurmaktadır (Çakan, 2021: 58).

Gelir Vergisi Kanunu'nun 39. Maddesi uyarınca emtia alım ve satımı ile uğraşanların kazancının ticari kazanç sayılabilmesi için hesap dönemi sonundaki emtia mevcudunun değeri hasılatı, dönem başındaki emtia mevcudunun değeri ise giderlere ilave olunur. Öte yandan söz konusu kazanç bir defaya mahsus, arızı olarak devamlı olmayan şekilde elde edilen bir kazanç ise Gelir Vergisi Kanunu'nun 82. maddesinin 1. Fıkrası uyarınca arızı kazanç olarak değerlendirilebilmektedir (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: 82). Bu kapsamda, arızı kazançlara uygulanan istisna hükümleri de uygulanacaktır. GVK 82. maddesinde yer alan arızı kazançlara ilişkin istisna tutarı, 2022 takvim yılı gelirlerine uygulanmak üzere 58.000 TL olarak tespit edilmiştir. Kimi yazarlar, kripto varlıkların para veya menkul kıymet sınıfına girmemesi itibarıyla emtia olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir (Çakan, 2021: 37-40). İşlev unsuru ile ön plana çıkan misli kripto varlıklar bakımından ise katma değer vergisi tarh edilmesi gerektiğini savunan yazarlar bulunmaktadır (Yalçın, 2019: 111). Bir diğer yazar ise, sanal para alım satım işleminin bir defaya mahsus yapılması halinde arızı kazanç olarak değerlendirileceğine vurgu yapmaktadır (Akiz, 2019: 10). Alım satımların devamlı yapıldığı ve kar elde edildiği hallerde arızı kazançtan söz etmek mümkün olmayacağını düşünen yazarlarda bulunmaktadır (Kılavuz, Günsel, 2021).

1.8.1.3. Misli Kripto Varlıkların Para Olarak Değerlendirilmesi

Kripto varlıkların çıkış amacı genel olarak “merkezi olmayan bir ödeme sistemi” oluşturmak görüşüne dayanmaktadır. Ancak güncelde ulusal para yerine kripto varlıklarla ödeme yapmanın henüz çok da kolay olmaması nedeniyle ilk akla gelen versiyonu, kripto varlıkları para olarak değerlendirmek olsa da bu işlevinden uzak kalmıştır (Ünal, 2019: 70).

Kripto varlıkların para olarak değerlendirilmesi iki başlık altında incelenebilir. Bunlardan ilki kripto varlıkların dijital para olarak değerlendirilmesi, diğeri ise yabancı para (döviz) olarak değerlendirilmesidir. Öte yandan çalışmanın önceki kısımlarında da belirtildiği gibi BDDK, konuya ilişkin 2013 yılında yaptığı açıklamada; açık bir şekilde kripto paraların elektronik para olarak kabul edilemeyeceğini vurgulamıştır (BDDK, 2013: 1).

İngiltere Merkez Bankası konuyla ilgili paylaştığı bir makalede, kripto para birimindeki “para” kavramının daha ziyade bir tasarlanma nedenini ifade ettiğini belirtilirken, kripto paranın bizim kullandığımız nakit gibi olmadığını, sistemi yönetecek ve işler terse gittiğinde devreye girecek bir merkez bankası yahut hükümet olmayacağını bu nedenle hem riskli olduğunu hem de kripto paranızla bir markete gittiğinizde, kripto paranızın kabul edilmeyeceğini vurgulamıştır. Banka, makalesinde kripto para birimiyle ödeme yapmanın, sterlin ile ödeme yapmaktan daha yavaş ve daha pahalı olacağını belirtmiştir (Bank of England, 2020). Bu, konunun dijitalleşmeyle birlikte günden güne değişen ve dönüşen bir konu haline gelerek halen güncelliğini koruduğunu göstermektedir.

Kripto varlıkların yabancı para (döviz) olarak değerlendirilmesi de vergilendirme açısından başka sonuçlar doğuracaktır. Bu noktada, yabancı para olarak kripto varlık alıp satanlar açısından bir gelir vergisi yahut katma değer vergisi doğmayacaktır. Bunun sebebi ise paranın, başka ülke parası iken de para olması, ödeme aracı formunda kalması ve henüz “yatırılmış menkul sermaye” olmamasıdır. Bu sebepten ötürü şahsen sahip olunan yabancı paraların kur farkı “irat” sayılmamaktadır (Sağlam, 2020). Herhangi bir hizmet yahut mal teslimi de olmadığı için, KDV konusuna da dahil edilememektedir. Öte yandan döviz alımından kaynaklı alınan kambiyo vergisi, kripto

varlıkların “para” olarak değerlendirilmesi durumunda uygulanabilir. Gider Vergileri Kanunu’nun değişen 33. Maddesi uyarınca kambiyo muamelelerinde Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) binde 2 oranında alınmaktadır (Gider Vergileri Kanunu, 1956: md. 33).

Kripto varlıkların döviz olarak değerlendirilmesi durumunda ise; alım satımını yaparak önemli miktarlar kazanan kişilerin gelirleri vergiden muaf iken, kripto varlıkların üretimini yapanların vergilendirilmesi de kendi içinde ironik ve dikkate alınması gereken noktalardan birisidir.

1.8.2. Gayri Misli Kripto Varlıkların Vergilendirilmesi

Gayri misli kripto varlıklar, daha önce belirttiğimiz gibi yüksek meblağlar karşılığında satışa sunulmaktadır. Bu varlıkların çok hızlı el değiştirmesi, çok hızlı değerini arttırabilmesi ise vergisel anlamda eleştiri oklarını üzerine çekmektedir. Tez tarihi itibarıyla Türkiye özelinde gayri misli kripto varlıkların vergilendirilmesine ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu kapsamda tezimizde, anılan varlıkları üretenlerin, alıp satanların ve satımına aracılık eden pazaryerlerinin hangi esaslara göre vergilendirilmesinin mümkün olacağı tartışılacak ve gelirin unsurları bakımından bulunabilecekleri yere ilişkin öngörüler paylaşılacaktır.

Norveç vergi otoritesi (*Skatteetaten*) gayri misli kripto varlıkların vergilendirilmesine ilişkin bir rehber yayımlamıştır (Norveç Vergi Otoritesi, 2021). Bu kapsamda direkt olarak gayri misli kripto varlıkların diğer dijital varlıklar gibi emtia olarak vergilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte bir gayri misli kripto varlığın üretilmesi (*minting process*) işleminin vergilendirilebilir bir olay olmadığının altını çizmiştir. Satışı için kar ve zararın hesaplanması ve vergi matrahının buna göre hesaplanması gerektiğini belirten vergi otoritesi, gayri misli varlıkların ülkede alınan varlık vergisinin hesaplanmasında hesaba dahil edilmesi gerektiğini de açıkça söylemiştir (Norveç Vergi Otoritesi, 2021).

Norveç’in bu konuda yasa çıkartmamasına rağmen vergi ödeyenleri yönlendirmek için hazırladığı bu rehber uygulamayı şekillendirmekte ve diğer vergi otoritelerine de örnek teşkil etmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri Vergi Otoritesi (Internal Revenue Services) ise kripto varlıkların vergilendirilmesine ilişkin soruları yanıtlamak üzere yayımladığı rehberde her ne kadar kripto varlıklara ilişkin genel değerlendirmelerde bulunsun da gayri misli kripto varlıklara ilişkin özel bir sınıflandırma yapmamış, vergi verenlere herhangi bir tavsiyede bulunmamıştır (IRS, 2022).

1.8.2.1. Gayri Misli Kripto Varlıkların Üreticilerinin/Sanatçıların Vergilendirilmesi

Gayri misli kripto varlıkların üretilmesinde üreticinin şahsiyeti ön plandadır. Tekil örnekler haricinde genellikle koleksiyonlar halinde üretilmektedirler. Bu nedenle gayri misli kripto varlıkların çoğunlukla sanat eseri niteliğinde oldukları düşünülmektedir. Bu bakımdan vergilendirilmesinin de bir sanat eserinin vergilendirilmesi gibi olması gerekecektir. Eserin üretilmesi tek başına vergiyi doğurmayacaktır. Bu eserlerin doğrudan eseri meydana getiren sanatçıları tarafından satılması ise Gelir Vergisi Kanunu'nun 18. maddesi kapsamında gelir vergisinden müstesnadır (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: md. 18). Bu istisnadan faydalanabilmesi için üretilen gayri maddi varlığın Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca eser niteliğini haiz olması ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan niteliği kanıtlayan bir belge alınması gerekmektedir. İstisnanın oluşmadığı halde ise sanatçıların elde ettiği kazanç türü olarak, serbest meslek kazancı olarak vergilendirilmelidir (Ege, 2021).

Gayri misli kripto varlıklar, kimi zaman da sanatsal işlevinin ötesinde bir kulübe aidiyet ya da bir oyun karakteri fonksiyonuyla kullanılmaktadır. O halde her ne kadar görsel veya sanatsal bir karşılığı bulunsun da burada bir sanatçının ürettiği eserden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Üreticilerin bu istisnadan faydalanamadığı düzlemde tüzel kişilik olmaları durumunda kurumlar vergisinin, gerçek kişi olması durumunda gelir vergisinin doğması gerekecektir.

1.8.2.2. Gayri Misli Kripto Varlıkların Alıcı ve Satıcılarının Vergilendirilmesi

Gayri misli kripto varlıklar sahip olabildikleri yüksek değerler itibarıyla çok sık el değiştirmektedir. Oluşan bu ticari hacimde bu değerlerin vergiye tabii tutulması da bir hayli zorlu hale gelmektedir. Genel yaklaşım gayri misli kripto varlıkların bir eşya gibi değerlendirilmesi olduğundan, bu varlıkların alım satımının gerçek kişi tarafından

gerçekleştirilmesi halinde gelir vergisi, tüzel kişi olarak gerçekleştirilmesi halinde ise kurumlar vergisine tabii olmalıdır.

Gelir veya kurumlar vergisi matrahını oluşturulurken alım ve satım arasındaki değer, ya da bir başka deyişle kâr esas alınmalıdır. Bu hesap yapılırken bu işlem için ödenen işlem ücreti (*gas fee*) de matraha eklenmeli, hesaba katılmalıdır (Forbes, 2020). Amerika Birleşik Devletleri'nin vergi idaresi IRS ise bu konuyu bizim mevzuatımızda diğer kazançlar ve iratlar altında kategorize edilen değer artış kazancında sınıflandırmaktadır (IRS, 2022). Gayri misli kripto varlıkların sanat eseri olarak kabul edildiği bir düzende ise, GVK 70. Maddesi uyarınca değer artış kazancının doğumundan söz edilebilecektir (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: md. 196: 70).

1.8.2.3. Gayri Misli Kripto Varlıkların Havadan Atılma (*Airdrop*) Yoluyla Hak Edilmesinin Vergilendirilmesi

Havadan atılma (*airdrop*), kripto varlık ekosisteminde yeni çıkan bir misli veya gayri misli kripto varlığın tanınırlığını ve piyasadaki likiditesini arttırmak amacıyla bireylere (çoğunlukla sosyal medya kanaat önderlerine) dağıtılması anlamına gelmektedir (Fay, Chang, 2021). Bu dağıtım çoğunlukla ücretsiz yapılmakla birlikte kimi zaman bir sosyal medya paylaşımının tekrar paylaşılması gibi görevlerin tamamlanmasıyla, kimi zaman da bir kripto varlığın sahipliği sebebiyle yapılmaktadır. Havadan atılma yoluyla edinilen kripto varlıkların nasıl vergilenmesi gerektiğine dair ülkemizde bir düzenleme ya da teamül bulunmamaktadır. Niteliği itibariyle bunun bir intikal olduğu değerlendirilebilir. Bu bağlamda veraset ve intikal vergisi yoluyla vergilendirilmesi makul ve adil olacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin vergi idaresi IRS ise 2019'da kripto varlıkların vergilendirilmesine ilişkin yayımladığı yönlendirici raporda bu kazançların gelir olarak kaydedilmesi ve vergilendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte sınıflandırması sırasında, IRS'in 1040 formunun altında yani diğer gelirler kategorisinde değerlendirmiştir (IRS, 2019). İngiltere ise yayımladığı vergi rehberinde airdrop yoluyla kazanılan gayri misli kripto varlıklar bakımından, airdrop karşılığında bir şeyin yapılıp yapılmamasını ve süreçte bir kripto varlık borsasının bulunup bulunmamasını bir kriter olarak değerlendirmiştir. Bir hizmetin ya da çabanın

karşılığında gerçekleşen airdroplardan elde edilenlerin gelirlerin diğer gelirler ya da halihazırda var olan bir ticaretin çıktıları altında vergilendirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır (UK HMRC, 2022).

İngiltere otoritesinin yaklaşımı, kripto varlık ekosisteminin güncel trendleriyle çok daha ilişkili gözükmemektedir. Havadan atılma yoluyla kripto varlık kazanımı süreçlerinin günden güne çok daha özelleştiğini gözlemlemek mümkündür. Kullanıcıların edinim sürecindeki çabasının seviyesinin belirli bir seviyenin üzerine çıkması sonrasında farklı vergilendirilme imkanları da doğabilecektir. Bu bakımdan ekosistem ve vergi otoriteleri arasındaki etkileşim devam edecektir.

1.8.2.4. Gayri Misli Kripto Varlık Pazaryerlerinin Vergilendirilmesi

Gayri Misli kripto varlıkların satışı her ne kadar teknik olarak cüzdandan cüzdana devredilebilse de uygulamada sıklıkla Pazaryerleri üzerinden el değiştirmektedir. Opensea, Rarible, Mintable, Bakery Swap gibi platformlar bu alanın tanınan pazaryerlerindendir. Kullanıcılar MetaMask gibi bir kripto varlık cüzdanı oluşturarak pazaryeri ile olan ilişkisini bu cüzdan üzerinden gerçekleştirir. Pazaryerleri ise bu işlemlere aracılık etmekte ve komisyon geliri elde etmektedir (Akiz, 2019: 11). Komisyon şüphesiz KDV mükellefi olan veya olması gereken gerçek veya tüzel kişilerin, ticari faaliyetinden elde ettiği ticari hizmet bedelidir. Hizmetten Türkiye’de faydalandığı hallerde KDV’nin konusuna girmektedir. Hizmetten yurtdışında faydalanılması ve hizmetin yurtdışındaki bir müşteri için yapılması halinde ise KDV doğmayacaktır (Katma Değer Vergisi Kanunu, 1984: md. 12). Platformun oluşturulması ve işler konumda tutulması hali ise, Gelir Vergisi Kanunu’nun 37. maddesi uyarınca aranan emek-sermaye organizasyonunu karşılamakta ve devamlılık arz etmektedir (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: md. 37). Bu kapsamda bir ticari kazançtan söz etmek mümkündür. Gerçek kişiler tarafından yönetilen gayri misli kripto varlık pazaryerleri bakımından gelir vergisi, tüzel kişiler tarafından yönetilenler bakımından ise kurumlar vergisi ödenmelidir.

Gelir Vergisi Kanunu’nun 94. Maddesi uyarınca yapılan ödemenin vergi mükellefi olmayanlara yapılması halinde %25 oranında stopaj kesintisi yapılması gerekmektedir (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: md. 94). Uygulamada ise; gayri misli kripto varlık

pazaryerlerinin önemli bir çoğunluğunun Türkiye’de mukim olmaması itibariyle dar mükellef statüsünde bulunduklarının da altını çizmek gerekecektir.

1.9. Paylaşım Ekonomisinin Vergilendirilmesi

Paylaşım ekonomisi hem ülkemizde hem de Dünya’da yeni gelişen, günden güne şekillenen, bu sebeple vergilendirilmesi konusunda kanun koyucuların ya da regülatörlerin katı yaklaşımları olmayan bir alandır. “Online to online” olarak ifade edilen iş modellerini sıklıkla bulunması itibariyle yansımaları çoğunlukla dijital dünyada gerçekleştiği için vergi kayıp ve kaçığının tespiti de bir hayli zordur. “Online to offline” ya da dijital dünyada başlayıp fiziksel dünyada sonlanan iş modellerinin artmasıyla birlikte konu vergi otoritelerinin de daha fazla ilgisini çekmeye başlamıştır. Kitle fonlaması, talep üzerine istihdam, konaklama hizmetleri, talep üzerine yayın hizmetleri, ulaşım hizmetleri paylaşım ekonomisinin vergilendirme konusunda en çok problem yaşayan alanlarının başında gelmektedir.

1.9.1. Kitle Fonlamasının Vergilendirilmesi

Dijitalleşmenin tabana yayılması, sosyal medya platformlarının gelişmesi, internete ve mobil cihazlara olan talebin artmasıyla birlikte girişimcilerin fonlara erişim talepleri de artmaktadır. Girişimciler; melek yatırımcılar, risk sermayedarları veya bankalar gibi geleneksel fon kaynakları yerine, kitlelerden veya halktan finansal destek aramaya başlamışlardır. Kitle fonlaması ise bu köprüyü kurmakta oldukça başarılıdır. Kitle fonlama platformları hisse, bağış ve ödül bazlı olarak sınıflandırılmakta ve faaliyetlerini buna göre gerçekleştirmektedir. Kimi sınıflandırmalarda kredi bazlı ya da finansal kitle fonlamasının, dava fonlamasının, ilk kripto varlık arzının da bulunduğu ifade edilse de uygulaması diğer üç türe göre bir hayli sınırlıdır (Anbar, 2020: 243- 246). Anılan finansal yöntemine ise kitlesel fonlama denmektedir. Bu bağlamda hepsinin fonlama karşılığında verdiği taahhüdün farklılık göstermesi itibariyle vergiyi doğuran olay da vergilendirilmesi de ayrıca değerlendirilmelidir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri’nin vergi idaresi IRS, kitle fonlaması kazançlarının vergilendirilmesi gerekeceğini ifade ederken, yalnızca bağış bazlı kitle fonlamasına değinmiş ve vergi ödeyenlerin bu konuyu bir vergi uzmanıyla değerlendirmesini tavsiye etmiştir (IRS, 2020).

1.9.1.1. Hisse Bazlı Kitle Fonlamasının Vergilendirilmesi

Hisse bazlı kitle fonlamasında yapılan fonlama karşılığında girişim şirketlerinden pay alımı gerçekleştirilmektedir. Sermaye Piyasası Kanunu uyarınca kitle fonlaması işlemleri bir halka arz işlemi değildir. Bu bağlamda hisselerin vergilendirilmesine ilişkin değerlendirme, halka kapalı şirketlerin hisseleri nasıl vergilenecekse o şekilde gerçekleştirilmelidir. Kitle fonlaması mevzuatı gereği yalnızca anonim şirketler hisse bazlı kitle fonlamasına tabii olabilmektedir (Paya Dayalı Kitle Fonlaması Tebliği, 2019: md. 4-e). Merkezi Kayıt Kuruluşu yoluyla kaydileştirilen bu paylar, hisse senedine bağlanmaktadır. Bu bağlamda hisseleri basılmış olan anonim şirketlere uygulanacak vergi rejimi incelenmelidir.

Gelir Vergisi Kanunu'nun mükerrer 80. maddesi uyarınca hisse senedine bağlanmış payların en az iki yıl elde bulundurulması ve ardından satışı halinde, bu satışlar gelir vergisine tabii olmayacaktır (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: mükerrer 80). İki yılın dolması beklenmeden satışın gerçekleşmesi halinde ise gelir vergisi doğacaktır. Kitle fonlaması mevzuatı nitelikli olmayan yatırımcılar için herhangi bir vergi istisnası tanımlamamıştır. Bu durum; bu yaklaşımı eleştiren pek çok makalenin yazılmasına yol açmıştır. Bir makalede platformlara ve yatırımcılara yönelik 5 senelik bir vergi istisnası getirilmesine yönelik bir öneride bulunmaktadır (Yakar, Kandır, 2020: 199). Halihazırda nitelikli yatırımcı niteliğini haiz olan bireysel katılım yatırımcıları, kitle fonlaması aracılığıyla yaptıkları yatırımın 1.000.000 TL'ye kadar olan kısmını vergi matrahlarından düşmek suretiyle vergiden istisna hale getirebilmektedir (Bireysel Katılım Yatırımcısı İndirimi Hakkında Tebliğ, 2012: 6).

1.9.1.2. Bağış Bazlı Kitle Fonlamasının Vergilendirilmesi

Bağış bazlı kitle fonlamasında bağışçı herhangi bir beklenti içerisine girmeden yalnızca projeleri desteklemek amacıyla fonlama yapmaktadır. Bu bakımından fonlanan kişi veya şirket, fonlama karşılığında herhangi bir hizmet ifa etmemekte ya da ürün teslim etmemektedir. Toplanan bağışların veraset ve intikal vergisi altında değerlendirilmesi ve vergilendirilmesi gerekmektedir (Özbek, 2021).

1.9.1.3. Ödül Bazlı Kitle Fonlamasının Vergilendirilmesi

Ödül bazlı kitle fonlamasında fonlayan taraf para edimi ifa ederken, fonlanan ise sunacağı ürün ya da hizmet bakımından bir taahhütte bulunmaktadır. Bu bakımdan bir şarta bağlı satış veya eser sözleşmesi gibi değerlendirilmeleri mümkündür. Her iki halde de bu işlemlerin hem katma değer vergisine hem de gelir veya kurumlar vergisine tabii olması gerekmektedir (Yıldız, 2020). Ödülü üretecek kişinin serbest meslek erbabı ya da sanatçı olması ihtimalinde serbest meslek kazancı doğması ihtimali de söz konusudur.

1.9.2. Talep Üzerine İstihdamın Vergilendirilmesi

İstihdamı talep üzerine gerçekleştirilen kişiler ya da sektörün adlandırdığı halleriyle freelancerlar, kısa süreli olarak emeklerini bir sözleşme karşılığı olarak vakfeder ve faturalandırır. Bu aslında tipik bir serbest meslek kazancı faaliyeti olarak değerlendirilebilir. Kesilen serbest meslek makbuzuyla birlikte katma değer vergisi freelancer tarafından, gelir vergisi ise stopaj yoluyla işveren tarafından ödenir (Muhtasar ve Prim Hizmet Beyannamesi Genel Tebliği, 2017: md. 4). Bununla birlikte uygulamada çoğu freelancerın şahıs olarak bir vergi kaydı veya tüzel kişiliği bulunmamaktadır. Böylelikle bu durum vergi ziya ve işyeri açma bakımından usulsüzlüğe yol açmaktadır.

29 yaşından küçük olan Freelancerlar bakımından ilk şahıs şirketi kurma deneyimlerinde genç girişimci desteğinden faydalanmaları da mümkün olmaktadır. Gelir İdaresi Başkanlığı'na yaptıkları başvuruyla birlikte 3 takvim yılı boyunca, her bir takvim yılı için 75.000 TL'ye kadar elde ettikleri kazançlar gelir vergisinden istisna hale gelmektedir (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: Mükerrer md. 20). Freelancerlar için de bir diğer istisna mobil uygulama geliştiriciler için tanınmıştır. 318 seri numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliği mobil uygulama geliştiricilerinin %15 tevkifat gerçekleştirmesi halinde gelirlerinin gelir vergisinden müstesna hale getirmektedir. Unutulmamalıdır ki, talep üzerine gelen işin Türkiye'de merkezi bulunmayan bir platformdan gelmesi halinde KDV hesaplayıp ödeme yükümlülüğü, ödemeyi yapan kişi tarafından sorumlu sıfatıyla yerine getirilmelidir (Elele, 2013: 55).

1.9.3. Paylaşım Ekonomisine Dayalı Konaklama Hizmetlerinin Vergilendirilmesi

Normal şartlar altında bir gayrimenkulün kiralanması halinde bu gelir bir gayrimenkul sermaye iradı olarak vergilendirilir (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: md. 70). Ne zaman ki bu kiralama faaliyeti birden fazla kişiden gelir elde etmeye dönüşürse, bu noktada artık bir ticari kazançtan söz etmek gerekir (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: md. 37).

Paylaşım ekonomisine dayalı konaklama hizmetlerinde de uzun kiralamalar da mümkün olmakla birlikte çoğunlukla günlük, haftalık veya aylık kiralamalar gerçekleştirilmektedir. Bu durum, bir kiraya verenin bir takvim yılı içerisinde pek çok kişiye kiralama hizmeti vermesine yol açmaktadır. Bu konuda yayımlanan bir özeltede, Gelir İdaresi Başkanlığı uzun süreli kiralamadan daha fazla gelir elde etmek amacıyla, süreklilik arz edecek bir biçimde, günlük veya haftalık olarak farklı kişilerin kullanımına hazır bulunduruluyor olmayı bir kriter olarak ortaya koymuştur (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2018).

Konutun teslim alınması, teslim edilmesi ve yeniden bir başka kişiye hazır hale getirilmesinin bir organizasyonu gerektirdiğinin altı çizilmiştir. Bu konuya dair bir başka özeltede, konu KDV mükellefiyeti bakımından da değerlendirilmiştir. Başkanlık, konaklamalarda KDV'nin %8 olmasına yol açan 2007/13033 Sayılı Kararname uyarınca bir konaklama tesisinden söz edilemeyeceğinden hareketle, KDV'nin %18 olarak uygulanması gerektiğini ifade etmiştir (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2016).

1.9.4. Talep Üzerine Yayın Hizmetlerinin Vergilendirilmesi

Talep üzerine yayın hizmetlerinin vergilendirilmesinde yapılan hizmet üzerinden iki temel kalemden gelir elde edildiğini söylemek mümkündür: Platform gelirleri ve reklam gelirleri. Platformlar yayıncılarıyla elde ettikleri gelirin bir kısmını paylaşırlar. Bu gelirler platforma, izlenme sayısına ve kişilerin sektörel bir etki önderi (influencer) olması halinde yaptığı ikili anlaşmalara bağlı olarak değişkenlik arz etmektedir.

Platformların vergilendirme yaklaşımlarının ve uyguladıkları kesintilerin yeknesak olmayışı, platformların mukimliğinin çok büyük oranda yurtdışında bulunup, Türkiye temsilciliklerinin bulunmayışı; bu alanda faaliyet gösteren kişilerin vergilendirilmesini bir hayli zorlu kılmaktaydı. Bu ihtiyacı takip eden kanun koyucu 318 sayılı Gelir

Vergisi Genel Tebliği ile bu konuya bir istisna tanımlanmıştır. İlgili tebliğ uyarınca, sosyal ağ sağlayıcıları üzerinden içerik paylaşmak suretiyle gelir elde eden sosyal içerik üreticilerinin kazançları, gelir vergisinden istisna hale getirilmiştir (Gelir Vergisi Genel Tebliği, 2022: 2).

Bu istisnadan faydalanılabilmesi için öncelikle sosyal içerik üreticilerinin Türkiye sınırları içerisinde bu işe hasredecekleri bir banka hesabı açmaları gerekmektedir. Bu banka hesabı üzerinden elde ettikleri gelire %15 oranında tevkifat uygulamaları gerekmektedir. Aynı zamanda mükellefiyetlerinin bulunduğu vergi dairesine istisna için başvuruda bulunarak bir istisna belgesinin alınması da koşullar arasında bulunmaktadır. İstisnadan dar mükellefler de tam mükellefler de faydalanabilmektedir (Gelir Vergisi Genel Tebliği, 2022: 4).

Tebliğ dahilinde istisnanın koşullarının daha net anlaşılabilmesi için 15 farklı örnek düzenlenmiştir. Örnek 1'e göre tüm örnekler birlikte değerlendirildiğinde, sosyal içerik üreticisinin aynı zamanda başka bir iş kolunda da faaliyet gösteriyor ve gelir elde ediyor olmasının bu istisnadan faydalanılmasına bir engel olmadığı, örnek 8'de bedelin bir mal olarak ödendiği durumlarda bunun karşılığının hesaba yatırılarak vergilendirilmesi gerektiği, örnek 12'de ise bu istisnanın tüzel kişiler için uygulanamayacağı, kişisel sitelerden elde edilen reklam gelirlerinin bu tebliğ kapsamında değerlendirilemeyeceği sonuçlarına varılabilmektedir (Gelir Vergisi Genel Tebliği, 2022: md. 4).

1.9.5. Paylaşım Ekonomisine Dayalı Ulaşım Hizmetlerinin Vergilendirilmesi

Paylaşım ekonomisine dayalı ulaşım hizmetleri son yıllarda bir hayli çeşitlenmiştir (Kişi, 2018). Kimi modellerde platform yalnızca aracılık etmekte, kimi modellerde aracı da sağlamaktadır. Bazı hallerde kullanıcılar bu platformları ticari kazanç için kullanırken, bazı hallerde yalnızca yolculuğuna bir eşlikçi ya da masraf ortağı aramaktadır. Haliyle bunlara uygulanacak vergi rejimi de farklılık arz etmelidir. Burada elde edilen gelir düzenli tekrar etmeyeceği için, vergilendirilebilir bir kazançtan söz edilemeyecektir.

Gelir Vergisi Kanunu'nda ticari kazanç "*Her türlü ticari ve sınai faaliyetten doğan kazanç ticari kazançtır*" şeklinde ifade edilmiştir (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: md. 37). Buradan da hareketle paylaşım ekonomisi kapsamındaki gelirin ticari kazanç

kapsamında değerlendirilmesi ticari yahut sınai bir faaliyete dayanması ve elbette bunun için de belirli bir organizasyon yapısının olması, yapılan işin sürekliliğe dayanması ve sermayenin mevcut olması gerekmektedir. Söz konusu kanunun 82. Maddesinde ise "*arızı olarak ticari muamelelerin icrasından veya bu nitelikteki muamelelere tavassuttan (aracılıktan) elde edilen kazançlar*" arızı kazanç olarak değerlendirilmiştir (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: md. 82). Buradaki öncelikli farkın, süreklilik unsuru olduğu belirtilebilir. Aşağıdaki başlıklarda süreklilik unsuru üzerinden paylaşım ekonomisine dayalı ulaşım hizmetlerinin gelirin unsurları bakımından ticari kazanç mı yahut diğer gelir ve irat mı olduğu değerlendirilecektir.

1.9.5.1. Platformun Aracılık Etmesi Durumunun Vergilendirmeye Etkisi

Uber örneğinde şirket hiçbir aracı kendisi sağlamamakta, taşımacılık hizmeti vermemekte, yalnızca aracılık ettiği yolculuklardan komisyon geliri elde etmektedir. Yolculukların toplam bedelleri, Uber'in vergi matrahını oluşturmamaktadır. Dolayısıyla vergisini yalnızca komisyon geliri üzerinden ödeyecektir (Uber, 2018).

Platformu kullananlar bakımından ise durum ikililik arz etmektedir. Aracı sağlayan sürücü halihazırda ticari plakaya sahip bir sürücüye basit usulde vergilendirilmeye devam edecektir. Vergilendirme bahsini karmaşıklaştıran konu, işi taksicilik, şoförlük ya da yolcu taşımacılığı olmayan sade vatandaşın boş zamanlarında kendi özel aracıyla Uber şoförü olması ihtimalidir. Bu halde Uber'i kullanım sıklığına göre kazancın arızı kazanç mı olduğu yoksa ticari kazanç mı olduğu değerlendirilmelidir. Arızı kazanç, GVK 82. Madde 6. fıkrasına göre eğer o yılın Gelir Vergisi Kanunu Genel Tebliği'ndeki limitlerin altında kalırsa (2022 yılı için 58.000 TL) vergiden istisna olacaktır (Neks, 2022). Aksi halde ticari kazanç olduğu için vergi mükellefiyetinin tesis edilmesi ve gelir vergisi ödenmesi gerekecektir.

Blablacar örneği ise değerlendirilmesi önem arz eden bir diğer örnektir. Blablacar'da kullanıcıların amacı halihazırda gittiği rotaya kimi zaman eşlik edecek, kimi zaman da masraflarını bölüşecek bir kişi ile eşleşmektedir. Bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde herhangi bir ticari kazanç amacı güdülmemektedir. Bu sebepten ötürü söz konusu kazanç, Gelir Vergisi Kanunun 82. Maddesine göre arızı kazanç olarak değerlendirilmeli ve vergiden istisna edilmelidir.

1.9.5.2. Platformun Araç Sağlaması Durumunun Vergilendirmeye Etkisi

Martı örneğinde ise ulaşımı sağlayan araçlar olan e-scooterlar şirket tarafından satın alınmakta ve işletilmektedir (Martı, 2022). Bu noktada bir komisyon gelirinden söz etmek mümkün değildir. Martı doğrudan hizmeti vermekte ve ticari kazanç elde etmektedir. Haliyle kazancını kurumlar vergisi üzerinden vergilendirecektir. Bu iş modeli üzerinde amortismanların indirilmesi de özellik arz etmektedir. Martı'nın 2022 yılı itibariyle 50.000 araçlık bir filosu bulunmaktadır (Martı, 2022). Sık kullanımda yaşayacağı kazalar, eskimeler ve değişimler kurumlar vergisi matrahının belirlenmesi noktasında önem kazanacaktır. Araçların amortismanlarının hesaplanması işlemi, belki de bu hizmeti sağlayan şirketler için çok daha önem taşıyacaktır.

1.10. Bulut Tabanlı İşlemlerin Vergilendirilmesi

Bulut tabanlı işlemler, sınır aşan etkileri ve yenilikçi iş modelleriyle günden güne yaygınlaşmaktadır. Getirdiği yeni ödeme yaklaşımları, müşteri kazanımı için yaptığı kampanyalar ve sundukları paket imkanları bulut tabanlı işlemleri ayrıştırmakta ve vergilendirme süreçlerini zorlaştırmaktadır. Yurtdışında bazı ülkelerin belirli bölgelerinde bu hizmetlerin vergilendirilmeyeceğine dair mevzuatlar dahi bulunmaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nin California eyaletinde yazılım hizmetlerinin vergilendirilmesi koşulu fiziksel bir teslimi içermekte, hizmet olarak yazılım iş modellerinde fiziksel bir teslimin bulunmaması itibariyle vergilendirilebilir bir olay bulunmamaktadır (Vertex, 2022).

Şirketler operasyonlarını buluta uyumlu hale getirdiğinde ya da tamamen bulut dönüşümünü gerçekleştirdiğinde, vergilendirme süreçleri önemli bir kriter haline gelmektedir (KPMG, 2015: 5). Şirketlerin bulut stratejisi içerisine vergi fonksiyonunu da eklemeleri finansal olarak çok daha tutumlu olmalarına, kompleksliği azaltmalarına ve riskleri daha iyi öngörüp yönetmelerine vesile olacaktır (Deloitte, 2020: 2-7). Çalışma kapsamında bulut tabanlı işlemlerin temel kategorilerini oluşturan hizmet olarak altyapı, hizmet olarak platform ve hizmet olarak yazılımın vergilendirmesine ilişkin özellik teşkil eden durumları ve olası çözüm önerilerini ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1.10.1.Hizmet Olarak Altyapının (IaaS) Vergilendirilmesi

Hizmet olarak altyapının vergilendirilmesindeki en önemli husus, burada vergilendirmenin konusunun hizmet olarak belirlenmesidir. Normal şartlar altında bu konudaki hizmetin alınan donanım ve ekipmanlarla gerçekleştirilmesi, yüklü bir maliyete önden katlanması gerekmektedir. Haliyle yüksek bir giderden ve dolayısıyla matrahtan indirilecek pek çok kalemden bahsetmek tabii olmaktadır. Hizmet olarak altyapıda ise alt yapı yatırımı yapılmaksızın ödemeler, aydan aya gerçekleşmektedir. Hizmet olarak altyapıyı sunan kişi veya kurumlar bakımından gelir vergisi veya kurumlar vergisi ve her halükârda KDV doğacaktır (Demirkan, 2015: 115-116).

1.10.2.Hizmet Olarak Platformun (PaaS) Vergilendirilmesi

Hizmet olarak altyapının sunduğu en büyük avantaj bu altyapının geliştirilmesi için çalışan, ekipman ve know-how maliyetlerinden kaçınılmasıdır. Bunun karşılığında hizmet alan taraf aylık düzenli ödemelerle platformun sunduğu avantajlardan faydalanmaktadır. Kesilen fatura platformu sunan kurum bakımından kurumlar vergisi ve KDV'nin doğmasını gerektirecektir. Özel bir vergilendirme rejimi bakımından PaaS iş modelinin vergilendirilmesinin tespit edilmesi, IaaS modeline göre çok daha zordur (Cooke, 2016).

1.10.3.Hizmet Olarak Yazılımın (SaaS) Vergilendirilmesi

Hizmet olarak yazılım ürünlerinin vergilendirilmesinin özellik arz eden kısmı, yazılım teslimine ilişkin hükümlerin uygulanıp uygulanmayacağına tespitidir. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri'nde üretilen yazılımların teslim ve hizmetleri KDV'den müstesnadır (Katma Değer Vergisi Kanunu, 1984: md. 13-m). Bu konuda yayımlanan bir özalgede fikri mülkiyet haklarının şirkette kalması fakat farklı kişilere teslim edilmesi veya sanal ortam vasıtasıyla diğer yazılımcılarla paylaşılmasının bu istisna kapsamına alınması bakımından yeterli görülmüştür (İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı, 2013). Hizmet olarak yazılımın vergilendirmesinde hizmeti sunan gerçek kişiye gelir vergisinden, tüzel kişilik ise kurumlar vergisinden ve her halükârda KDV'den söz etmek gerekir (Özmen, 2021).

1.11. Oyun Ekosisteminin Vergilendirilmesi

Çalışmada detaylandırdığımız üzere oyun ekosistemi günden güne büyümekte ve çok farklı kanallardan yüksek miktarda gelirler yaratmaktadır. Platformların, mobil uygulama mağazalarının, espor takımlarının, oyuncu ve yayıncıların elde ettikleri bu yüksek miktarda gelirlerin şeffaf, doğru, adil bir şekilde vergilendirilebilmesi günden güne önem kazanmaktadır.

1.11.1. Mobil Oyunların Vergilendirilmesi

Mobil oyunlar özelinde uygulama mağazaları ve mobil oyun üreticileri gelir elde etmekte, dolayısıyla vergilendirmeleri önem arz etmektedir. Mağazalar oyun satışından dolayı ticari kazanç elde etmekte ve bu kapsamda kurumlar vergisine tabii olmaktadır. Satışları oyunlar katma değer vergisine tabii olmakla birlikte, platformlar bunu tüketiciye doğrudan göstermek yerine KDV dahil fiyatları üzerinden satışlarını gerçekleştirmektedir (Google Play Store, 2022).

1.11.2. Masaüstü Oyunlarının Vergilendirilmesi

Masaüstü oyunlarında ise Steam gibi aracılık eden platformları ve doğrudan oyunlarını satan firmaları ayrı noktada değerlendirmek gerekir. Steam gibi aracı platformları oyun gelirleri üzerinden komisyon almak üzerine yapılarını kurguladıkları için yalnızca komisyon gelirleri üzerinden kurumlar vergisine tabii olacak, oyun tutarını oyun sahibi firmadan fatura karşılığı aldığı için ilgili kısmı kurumlar vergisi matrahından düşürecektir. Oyun firmaları özelinde ise, oyunların teslimi özellik arz etmektedir. Bilindiği üzere KDV'nin doğuşunda teslim önemli bir kriterdir. Yıllarca oyun firmaları satışlarını CD'ler üzerinden gerçekleştirmiştir fakat günümüzde oyunların bulut üzerinden satılması popüler hale gelmiştir.

1.11.3. Konsol Oyunlarının Vergilendirilmesi

Konsol oyunlarında satın alma iki farklı şekilde gerçekleşmektedir. İlki bir CD vasıtasıyla oyunun doğrudan satın alınması, ikincisi ise Xbox ya da Playstation'ın mağazaları üzerinden fiziksel bir CD almadan, doğrudan bulut üzerinden oyunun edinilmesidir. Konsol mağazaları üzerinden satış halinde mağazalar bakımından komisyon gelirinin vergilendirilmesi söz konusudur. Firmadan satın alma fiyatı vergi matrahından düşürülecek, aradaki fark kurumlar vergisi kapsamında

vergilendirilecektir. Firmaların doğrudan satışında ise kurumlar vergisi ve KDV doğacaktır. Bununla birlikte ilgili bölümde detaylıca aktardığımız üzere dijital hizmet vergisinin de ödenmesi gerekecektir.

1.11.4.Esporum Vergilendirilmesi

Esporum vergilendirilmesinde takımların ve oyuncuların vergilendirilmesini ayrı değerlendirmek gerekecektir. Espor oyuncuları, bir takıma bağlı olarak, emir ve talimat kapsamında mesailerini gerçekleştirmedir. Bu bakımdan kendilerini iş hukuku kapsamındaki çalışan statüsünde değerlendirmek mümkündür. Bu halde Gelir vergisi kanunun 61. maddesi gereği gelirinin stopaj ile vergilendirilmesi gerekecektir (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: 61) Ödül havuzlarından elde ettikleri gelir ise Gelir Vergisi Kanunu'nun 29/3'üne göre takım arasında paylaştırılıyorsa vergiden istisna olacaktır (Sarı, 2019: 18).

Bir takıma bağlı olmadan faaliyet gösteren oyuncuların bireysel çabalarıyla katıldıkları turnuvalardan ve ödül havuzlarından elde ettikleri gelirleri Gelir vergisi kanunun 65. maddesi kapsamında serbest meslek faaliyeti olarak değerlendirmek gerekir (Bayraktar, 2022). Bu ödüller için serbest meslek makbuzu düzenlenmesi ve KDV ödenmesi gerekecektir.

Gelir vergisi kanunun geçici 72. maddesi uyarınca belirli lisanslar altında faaliyet gösteren sporcular için istisnalar tanınmaktadır (Gelir Vergisi Kanunu, 1961: md. 72). 2019 yılında bu konuya ilişkin alınan bir özelgede vergi otoritesi esporcuların gelirlerinin bu istisna kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olmadığını, gelir vergisine tabii tutulması gerektiğini ifade etmiştir (İstanbul Vergi Dairesi, 2019). Bütünüyle birlikte değerlendirdiğimizde, esporcular her ne kadar Spor Bakanlığı tarafından sporcu olarak kabul edilse de Maliye Bakanlığı tarafından oyuncu olarak değerlendirildiği sonucuna varabiliriz.

Espor takımları ise diğer spor dallarının aksine dernekleşmek yerine şirketleşmeyi tercih etmektedir. Bu bakımdan gelirlerini kurumlar vergisi üzerinden vergilendirmeleri gerekmektedir.

1.11.5.Kazanmak için Oyna Modelinin Vergilendirilmesi

Kazanmak için oyna ya da oynarken kazan modellerinde oyuncu verdiği emek ya da elde ettiği başarı karşılığında misli ya da gayri misli kripto varlıklar kazanmaktadır (Bitlo, 2022). Bilindiği üzere kripto varlıkların ülkemiz hukuku kapsamında henüz bir sınıflandırması yapılmamıştır. Bu bakımdan vergilendirilmeleri ilgili bölümlerde detaylıca tartıştığımız üzere çeşitli ihtimallere göre gerçekleşecektir. Her halükârda elde edilen varlıkların fiat para karşılıkları bulunduğu için gelir olarak kabul edilmeleri ve vergilendirilmeleri gerekecektir (Artaev, 2022).

1.11.6.Franchise Gelirlerinin Vergilendirilmesi

Takımlar ürettikleri ürünlerin satışlarını doğrudan kendi online kanalları üzerinden gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda elde ettikleri gelirlerin ticari kazanç olduğu tespit edilebilir. Espor kulübü eğer dernek şeklinde kurulmuş bir şekilde faaliyet gösteriyorsa ticari işletmesi kurumlar vergisi ödeyecektir (Kurumlar Vergisi Kanunu, 2006). Espor kulübünün anonim şirket olarak faaliyet göstermesi halinde de gelirleri sebebiyle kurumlar vergisi ödeyecektir. Şüphesiz yaptıkları e-ticaret satışları ve ürün teslimi sebebiyle KDV mükellefi olacaklardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE GERÇEKLEŞEN DİJİTAL EKONOMİNİN VERGİLENDİRİLMESİNDE İYİLEŞTİRME ÇABALARI VE UYGULAMALARI

1.12. BEPS (Matrah Aşındırması Yoluyla Kâr Aktarımı) Eylem Planı

Teknolojinin üssel büyümesi, dünyada iş yapış ve işe bakış şekillerini temelli olarak değiştirmiştir. Küreselleşen yeni ekonomi, yatırımların ülkeler arasındaki dolaşımını mümkün kılmakta ve dijital ekonomi faaliyetleri kapsamında elde edilen gelirin vergilendirilmesi, matrahın tespiti ve verginin tarhiyatı gibi konular ülkeler arasındaki yerel düzenlemelerin farklılıkları nedeniyle vergi kayıplarını gündeme getirmektedir (OECD, 2021: 25).

Dijital ortamda üretilen değerlerin hangi yollarla elde edildiği, kaynağı, gelir sınıfının belirlenmesi gibi sorunlar ve faaliyetlerin büyük oranda sanal olarak gerçekleşmesi bu kaybın boyutunu tespit etmeyi de zorlaştırmaktadır (Kesgin, 2021: 65). Bu sorunun beraberinde getirdiği çözüm arayışları, G20 ve OECD ülkeleri tarafından BEPS (Matrah Aşındırması Yoluyla Kâr Aktarımı) Eylem Planı'nın devreye sokulmasını sağlamıştır.

OECD için; matrah aşındırması yoluyla kâr aktarımı (Base Erosion and Profit Shifting), kabul gören kısa ifadesiyle BEPS, vergi kanunlarındaki boşluklar ve uyumsuzluklardan faydalanılarak kazancın ekonomik faaliyeti ya çok az olan ya da olmayan düşük vergili ya da vergisiz yerlere yapay bir şekilde kaydırılmasını sağlayan vergi planlama stratejileridir. BEPS uygulamaları ülkelere yıllık 100-240 milyar dolar gelir kaybına yol açmakta ve bu da küresel kurumlar vergisi gelirinin %4-10'una denk gelmektedir (OECD, 2020: 2).

Temmuz 2013'te OECD tarafından ilan edilen Eylem Planı; uyum, özün önceliği ve şeffaflığın sağlanması amacıyla hazırlanmış 15 eylemi içermektedir. 5 Ekim 2015 itibarıyla 13 adet nihai rapor hazırlanmıştır.

15-16 Kasım 2015 tarihlerinde Antalya’da Türkiye başkanlığında yapılan G20 Liderler Zirvesi Sonuç Bildirgesi’nde “*küresel olarak daha adil ve modern bir uluslararası vergi sistemine ulaşmak amacıyla*”, G20/ OECD Matrah Aşınması Yoluyla Kâr Aktarımı (BEPS) projesi kapsamında geliştirilen tedbirler paketi onaylanmıştır (OECD, 2015: 28).

Elbette BEPS Eylem Planı’nın hayata geçmesinde bazı sebepler bulunmaktadır. Bu sebepler şirket gelirlerinin “*düşük vergili veya vergisiz ülkelere kaydırılması olup vergi sistemlerindeki boşlukları veya uyumsuzlukları kötüye kullanan vergiden kaçınma stratejilerine gönderme yapar ve 100’den fazla ülkenin BEPS önlemlerini uygulamak ve BEPS’le mücadele etmek için iş birliği içinde olduğu belirtilir.*” (Yaltı, 2018: 175-184).

İlaveten BEPS Projesi ile amaç kârların, ekonomik faaliyet nerede icra ediliyorsa ve yaratılan değer hangi ülkede üretiliyorsa o ülkede vergilendirilmesidir. Adaletin ve rekabetin sağlanması hususunda kurumlar vergisi sistemlerinde sağlanacak küresel tutarlılık ve bütünlüğün BEPS Eylem Planı’nın odaklandığı uyum, özün önceliği ve şeffaflık ilkeleri ile sağlanması amaçlanmıştır (OECD, 2013).

Tablo 2: BEPS Eylem Planları

Uyum	Özün Önceliği	Şeffaflık
• Hibrit Düzenlemeler (2) • Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kuralları (3) • Faiz İndirimleri (4) • Zararlı Vergi Uygulamaları (5)	• ÇVÖA’ların Suistimalinin Önlenmesi (6) • Daimî İşyeri Oluşturmaktan Kaçınmanın Önlenmesi (7) • Gayri Maddi Varlıklar (8) • Risk ve Sermaye (9) • Yüksek Riskli İşlemler (10) • Dijital Ekonomi (1) • Çok Taraflı Vergi Anlaşmaları (15)	• Kullanılacak Yöntemler ve Veri Analizi (11) • Bildirim Kuralları (12) • Dokümantasyon (13) • Uyuşmazlık Çözümü (14)

Kaynak: OECD, <https://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions/>

BEPS Eylem Planı’nın kapsadığı yukarıdaki tabloda belirtilen 15 eylem incelendiğinde bu eylemlerden ilkinin bu tez kapsamında da ele alınan dijital ekonominin vergilendirilmesine odaklanan “Dijitalleşmeden Kaynaklı Vergi Zorlukları” sorununa ilişkin olduğunu belirtebiliriz. Bu noktada öncelikle dijitalleşen iş yapış şekillerini vergilendirmeye tabi tutulması konusunda önlemler alınmaya çalışılmaktadır (OECD, 2021). Daha geniş kapsamlı, direkt ve indirekt vergilemeyi etkileyen, vergi politikalarını ve yönetimini önceliklendiren bir vergi düzeni ihtiyacı karşılanmak istenmektedir. Sınırları aşan, ölçülenmesi zor işlemler sebebiyle karın dağıtımı ve bağlantı kuralları çağ ile uyum sağlamalıdır. Çünkü “*Vergi dengeye dayanan açık, düzenli ve koordineli bir sistemdir.*” (OECD, 2021).

İkinci eylem planı, “Hibrit Düzenlemelerin Etkinsiz Hale Getirilmesi” olmakta ve bu plan, çifte mukimlik sebebiyle oluşan vergisel anlaşmaları engelleyen ve ortaya çıkan her iki yerde de vergi ödememe sorunları ile ilgili vergi kayıplarını engellemektedir.

Buradaki temel mekanik, karşılaştırmalı vergi yasaları perspektifinden kanunlardaki açıkların bulunup şirketler faydasına kullanılmasıdır. Şirketler, kompleks finansal sözleşmeler ile iki ülke arasında para geçişi sağlarken aynı tutarı iki ülkede de vergiden muaf olabilecekleri bir kurguyla transfer etmektedir. OECD'nin bu noktada önerdiği çözüm, bir ülkede muaf olanın diğer ülkede muaf olmamasını sağlayacak yerel yasalar oluşturmaktır (OECD, 2021). Bu eylem planı sonrasında İngiltere, Avustralya, Yeni Zelanda, Amerika ve Avrupa Birliği yerel yasalar çıkartarak eylem planını destekleyecek adımları atmıştır.

Üçüncü eylem planı, “Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançları” offshore alanlarda kurulan şirketlerin vergiden muaf olmaları sebebiyle tüzel kişilik perdesini ortadan kaldırarak ortakların şahıs olarak vergilendirilmesini amaçlamaktadır. Halihazırda var olan kontrol edilen yabancı kurum kazançları kuralları, uluslararası iş dünyasındaki hızlı değişime uyum sağlayamamaktadır.

Dördüncü eylem planı, “Faiz ve Diğer Finansal Araçlarla Vergi Matrahının Düşürülmesi” ile ulusal mevzuatlarda ve transfer fiyatlandırması mevzuatında yapılan değişikliklerle finansal araçlar kullanılarak gerçekleştirilen vergiden kaçınma eyleminin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Şirketler, birden fazla ülkede faaliyet gösterdiklerinde üçüncü parti borçlarını vergi oranı en yüksek olan vergi çevresinde toplamaktadır. Böylelikle vergi matrahı o bölgede çok daha düşük hesaplanmaktadır. Ayrıca, grup içinde borçlanmalar gerçekleştirerek üçüncü parti borçlarıyla olan faizler dengelenmektedir.

Beşinci eylem planı olan “Şeffaflık ve Vergi Mukimliği Alanında Zararlı Vergi Rejimleriyle Mücadele”, ülkeler arası bilgi değişimi ve şeffaflık gibi konulara odaklanarak vergi cennetleriyle mücadele etmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda seçime dayalı olan vergi rejimlerinin tespit edilmesi, şeffaflığı koruyabilmek için bilgi değişiminin arttırılması ve önemli gelişmelerin raporlanması zorunluluklarının gündeme gelmesi değerlendirilmektedir. 2021 yılının mart ayı sonu itibarıyla vergisiz ya da minimum vergi rejimi olan 12 vergi bölgesi bulunmaktadır. Bunlar, Anguilla, Bahamalar, Bahreyn, Barbados, Bermuda, Britanya Virjin Adaları, Cayman Adaları, Guernsey, Man Adaları, Turks ve Caicos Adaları, Jersey ve Birleşik Arap Emirlikleri'dir (OECD, 2021).

Altıncı eylem planı olan “Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmalarının Kötüye Kullanılmasının Engellenmesi”, vergi mükelleflerinin çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları kapsamındaki vergiden kaçınma eylemlerinin önlenmesi için kurallar ve tavsiyeleri içerir. Uygulamada “sözleşme-alışverişi” olarak da bilinen, dönemsel olarak en avantajlı sözleşmelerin arayışına girilmesi ve bunun için farklı tüzel kişilikler oluşturuluyor olması tasvip edilmemektedir. OECD’nin tespitlerine göre, uygulamada pek çok kişi ya da kurum, mukim olmadıkları ülkelerdeki vergi avantajları sebebiyle kendilerini mukim gibi göstererek vergi avantajlarından faydalanmaya çalışmaktadır (OECD, 2021). Bundan hareketle, eylem planı kapsamında gerçek mukimliğin tespit edilmesi ve amacın tespiti için genel kurallar oluşturulması önerilmektedir. Böylelikle çifte vergilendirme anlaşmaları yalnızca gerçek amaçları olan çifte vergilendirmenin önlenmesi için kullanılabilir.

Yedinci eylem planı, “Daimî İşyeri Statüsü” kapsamında daimî işyeri oluşturmaktan kaçınmanın önlenmesine odaklanılmaktadır. Daimî işyeri esas olarak *“bir teşebbüsün diğer ülkede olan ticari kazancını vergileyeabilmek için ölçü alınan ve tartışmalara konu bir kavram”* (Kara, Organ, 2017: 2-3). Bu yolla vergiden kaçınmayı hedefleyen kişi ve kurumların önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Bunun gerçekleşmesi için o yargı çevresinde yapılan işlemin arızı bir niteliği haiz olmaması halinde merkezinin oluşturulması önerilmektedir. İnşaat alanlarındaki durumun özellik arz ettiğini de not etmek gerekir. İnşaatların tamamlanmasıyla birlikte kontratların ayrılıyor olması, o fiziksel alanla ilişkiyi geri dönülmez bir şekilde kesmektedir.

Sekiz, dokuz ve onuncu eylem planı, “Transfer Fiyatlandırması” kuralları kapsamında Çokuluslu İşletmelerin ilişkili şirketler ile aralarındaki mal ve hizmet transferlerindeki emsallere uygunluk ilkesinin belirlenmesine yönelik bir rehberlik sağlamayı amaçlamaktadır. Sekizinci eylem planı soyut malları, dokuzuncu eylem planı risk ve sermayeyi, onuncu eylem planı ise yüksek riskli işlemleri odağına almaktadır. OECD’nin çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları ile ticaretin önündeki gelişim engellerin kaldırılmasıyla çok uluslu şirketler kendi tedarik zincirlerini de global bir ağa taşımışlardır (OECD, 2010). Dolayısıyla grup şirketlerinin eskiden aynı vergi çevresinde gerçekleştirdikleri transferler zamanla farklı ülkeler arasında yapılmaya başlanmıştır. Bu noktada karını maksimize etmeyi amaçlayan şirketler büyük bir gider

kalemi olan vergileri en aza indirebilmek amacıyla grup şirketleri arasında vergisel avantajı olan ülkelerdeki şirketlerine kâr aktarımı yapabilmektedir. Çok uluslu şirketlerin grup içi hizmet ve teslimlerde kâr aktarımı ile vergiden kaçınmasını önlemek amacıyla ilk defa ABD’de Milli Gelirler Kanunu 482. Bölümde transfer fiyatlandırmasına yer verilmiştir (Lent, 1966: 345-349). OECD Transfer Fiyatlandırması Rehberinde “transfer fiyatlandırması” tanımı şirketin grup şirketlerine sağladığı hizmetlerin yahut teslimlerin fiyatları şeklinde ele alınmıştır (OECD, 2010).

Transfer fiyatlandırması yoluyla kâr aktarımına yönelik kapsamlı çözüm arayışı 2013 yılında “Matrah Aşındırılması ve Kâr Aktarımı (Base Erosion and Profit Shifting)” ile başlamıştır. Bu kapsamda oluşturulan 15 eylem planı, özellikle matrahın aşındırılması ve gelirin düşük vergili ülkelere aktarımı gibi vergiden kaçınma eylemlerini önlemeyi amaçlamaktadır (Turunç, 2013).

On birinci eylem planı, “BEPS Veri Analizi” başlığı ile kullanılacak yöntemler ve veri analizini içermektedir. Bu kapsamda BEPS projesine ilişkin önlemlerin etkisine ilişkin verileri toplamak suretiyle etkisini ölçebilmeyi ve analiz etmeyi içermektedir. Bu noktada vergiden kaçınmanın önüne geçilmesi planlanmaktadır.

On ikinci eylem planı olan “Bildirim Kuralları”, vergi planlaması yapıldığı süreçte agresif veya sistemi istismar etmeye yönelik vergi planlamalarını önceden regülatörlere bildirilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Böylelikle vergi planlarının uygulanabilir ve hedefli olması, ödenmesi zorunlu olmayan birtakım vergilerden kaçınılması hedeflenmektedir. Bu kural açıkça bu alanda faaliyet gösteren regülatörlerden görüş almayı ve onlarla iş birliği yapmayı tavsiye etmektedir.

On üçüncü eylem planı “Transfer Fiyatlandırması Belgelendirme Yükümlülüklerinin Gözden Geçirilmesi”, her ülkede ayrı raporlamayı esas almaktadır. Büyük çok uluslu işletmelerin global gelirleri, harcamaları, ödenen vergileri ve ekonomik aktivitelerin faaliyet gösterilen her ülkedeki vergi otoriteleriyle paylaşmaları gerekmektedir. Bunun gerçekleştirilmesi amacıyla OECD, vergi otoriteleri arasında çok taraflı destek anlaşmaları organize etmektedir. OECD’nin raporuna göre 100’den fazla ülkede, ülke bazlı raporlama hayata geçmiştir (OECD 2021).

On dördüncü eylem planı “Vergisel Uyuşmazlıkların Çözümünde Kullanılan Mekanizmaları (Karşılıklı Anlaşma Usulü ve Tahkime Başvurma) Daha Etkin Hale Getirme” ülkeler arasındaki vergi mevzuatı çatışmalarının önüne geçmeyi amaçlayan bir eylem planıdır. Çünkü, uluslararası şirketlerin tüm dünyada faaliyet göstermesi, çalışan göçmenliğini ve beraberinde çoklu ülke vergi problemlerini de meydana getirmektedir.

On beşinci eylem planı “Çok Taraflı Bir Enstrüman Geliştirme” ülkelere halihazırda sahip oldukları uluslararası vergi anlaşmalarını geliştirmeye ve değiştirmeye imkân sunan bir baz oluşturmaktadır. OECD’nin genel sekreteri Angel Gurría, BEPS projesiyle birlikte 1650’den fazla uluslararası sözleşmede dönüşüme vesile olduklarını ifade etmektedir (OECD, 2020: 2). Bu eylem planıyla vergiye belirlilik ve öngörülebilirlik hedeflenmektedir.

OECD BEPS Eylem Planı’nın önemli bir kısmı tamamlansa da dijital ekonominin vergilendirilmesi ile ilgili tartışmalar devam etmiştir. Bu kapsamda 2018 yılı mart ayında OECD BEPS Eylem Planı’nın 1 numaralı Eylemi ile ilgili ‘Dijitalleşmeden Kaynaklanan Vergi Sorunları- Ara Rapor 2018’ başlıklı bir ara rapor hazırlanmıştır (Biçer, Enginay, 2015: 54- 68).

Ara rapor ile ülkelerin dijital ekonomilerin vergilendirilmesi konusundaki adımların rotasını belirlenirken Ocak 2019’da OECD tarafından yeni iki yapıya odaklanan bir politika notu yayınlanmıştır (OECD, 2019). Şubat 2019’da ise özellikle beş ülke tarafından oluşturulan dört önerinin yer aldığı taslak teklif dokümanı yayınlamıştır. Amerika; pazara sahip ülkelerin, pazarlama gayri maddi hakkının kime ait olduğuna bakılmaksızın pazarlama kaynaklı kazançları vergileme hakkına sahip olması gerektiğini önermiştir. İngiltere, kullanıcı katılımının fazla olduğu iş modellerini dikkate almayı ve kar dağıtımını buna göre yapmayı önermiştir. Almanya ve Fransa ise, minimum vergi ile mukim ve pazar ülkelerin düşük oranda vergilenen kazançlarına vergileme mekanizması getirilmesini önerirken Hindistan, ekonomik varlık ve buna göre basitleştirilmiş kar paylaşımını önermektedir.

BEPS Eylem Planı çalışmaları kapsamında 2013-2015 yılları arasındaki süreç BEPS 1.0 olarak değerlendirilirken, beklentinin karşılanamamasının ardından Şubat 2019 ile

başlayan ve iki yapı üzerinden kurgulanan süreç ise BEPS 2.0 olarak isimlendirilmektedir.

1.12.1. Tümüleşik Yaklaşım- Sütun 1 (Pillar One)

BEPS 2.0 kapsamında belirlenen iki yapıdan ilki (Pillar One), Tümüleşik Yaklaşım (Unified Approach)’a yönelik bir içeriğe sahiptir. Sütun 1, vergilendirme haklarının dağıtımı, daimî iş yeri konusu ve bu kapsamda ele alınan “Bağıntı Yaklaşımı (Nexus Approach)” ve “Emsallere Uygunluk İlkesi” (Arms-length Principle)ne vurgu yapmaktadır. Sütun 1’in kapsamı aslen; vergilendirme haklarının dağıtımını ve yeniden düzenlenmiş artık kar bölüşümü yönteminin ana hatlarını belirlemektir (Biçer, 2019).

Bu kapsamı belirlerken “Sütun 1, *kâr tahsis ve rabıta kurallarında gereken değişiklikleri görev edinmiştir. Bu bağlamda Sütun 1, pazar ülkelerinin vergilendirme hakkını genişletecek çerçeveyi oluşturmaya, diğer yandan uyumsuzluk önleme ve çözüm mekanizmaları öngörerek vergi belirliliğini önemli ölçüde artırmaya çalışmaktadır.*” (Kara, 2021: 300).

Sütun 1, üç aşamalı bir kar dağıtım mekanizmasını öngörmektedir. Pazar ülkeler için vergilendirilebilir üç aşamadan ilki, A tutarı ve “Birinci Katman” olarak da geçmektedir. Birinci katmanda öncelikle grubun konsolide finansal tablolarına odaklanılır ve finansal tablolar ile elde edilen kar hesaplanmaktadır (Biçer, 2019). Hesaplanan kar içinden “artık kar” diye ifade edilen tutar hesaplanarak grubun faaliyet gösterdiği tüm ülkelere dağıtılacaktır. Artık kara ilişkin bir değerlendirme yapacak olursak, ortalama olarak grubun vergi öncesi karının %10’unu aşan kar “artık kar” olarak belirtilebilir (Diclehan, 2021).

Esasında Tutar A, uluslararası vergilendirme alanında bir ilke imza atma niteliği de taşımaktadır. Tutar A sayesinde, ülke idareleri daha önce kendi ülkelerinde iş yeri bulunmayan şirketleri vergileyemezken, uygulama ile grup şirketlerinin artık kar, yani rutin olmayan kar üzerinden vergilendirilmesini mümkün kılınacaktır (Diclehan, 2021).

İkinci tutar olarak B tutarı ise temel pazarlama ve dağıtım faaliyetlerine odaklanarak transfer fiyatlandırması kapsamında “emsallere uygunluk ilkesi” ile sabit bir tutarın

belirlenmesini öngörmektedir. Bu tutarın amacı grubun “rutin” karını tespit etmektir (Diclehan, 2021).

Sütun 1 kapsamında ele alınan üçüncü bileşen ise “*etkili uyumsuzluk önleme ve çözüm mekanizmaları yoluyla vergi belirliliğini iyileştirme süreçleri*” olarak değerlendirilebilir (Kara, 2021: 300).

Sütun 1 kapsamına, küresel geliri 20 milyar Euro üzerindeki, vergi öncesi karı ise %10 ve üzerinde bulunan çok uluslu işletmeler girmektedir. Uygulama yürürlüğe girdikten sonra başarılı sonuçlar elde edilirse kapsama giren şirketlerin gelir sınırı da 10 milyar Euro’ya düşürülecek (Kara, 2021: 304). Ancak bu noktada maden çıkaran şirketler ve finansal şirketler sütun 1’in kapsamının dışında bırakılmıştır (OECD, 2022).

Tablo 3: Sütun 1’in Yapı Taşları

Tutar A		Tutar B	Vergi Belirliliği
Kapsam	Rabıta	Kapsam	Tutar A için Uyuşmazlık Önleme ve Çözümü
Gelirin Kaynağı	Vergi Matrahının Belirlenmesi	Tahsis Edilecek Kâr Tutarı	Tutar A'nın Ötesi için Uyuşmazlık Önleme ve Çözümü
Kâr Tahsisi	Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi		
Uygulama ve Yönetim			

Kaynak: OECD Report on Pillar One Blueprint, 2020

1.12.2. Vergiye Tabii Olmayan Kazanç Odaklı Yaklaşım- Sütun 2 (Pillar Two)

Sütun 2 ile sunulan yeni vergilendirme kuralları, geniş tüketici kitlesine sahip sektörleri ve tüketici ile ilintili işleri de kapsama alarak esasında sütun 1’e rağmen vergiye tabi olmayan kazançlara odaklanmaktadır. Küresel olarak matrahın

aşındırılmasını önlemek amacıyla ortaya çıkan Sütun 2, Küresel anti BEPS (Global anti-base Erosion Rules)’in kısaltması olan “GloBE kuralları” olarak da bilinmektedir.

Sütun 2, esasında çok uluslu bir şirketin birinci yapı kapsamında ilgili ülkelerde ödediği verginin minimum oranın altında kalmasını engellemek için önerilmiştir. 20 Aralık 2021 tarihinde içeriği yayınlanan GloBE kuralları, “Gelir Kapsama Kuralı (“IIR”)” ve “Düşük Vergilendirilen Ödeme Kuralı (“UTPR”)” şeklinde iki kuralı kapsamaktadır. Bu anlamda ilk ve ana kural olan Gelir Kapsama Kuralı (“IIR”) ile çok uluslu işletmenin ana işletmesinin bulunduğu ülke, grubun daha az vergilendirilen şirketinin kazancını vergilendirme hakkına sahip olmaktadır. Bu kapsama dahil edilen çok uluslu işletmenin konsolide hasılatı minimum 750 milyon Euro ya da üstünde olmalıdır (OECD, 2022). Gelir Kapsama Kuralı ile grubun ana işletmesinin az vergilendirilen şirketten alacağı ilave vergi ile bir ülkedeki efektif vergi oranının %15’in altında olmaması amaçlanmaktadır (OECD, 2022).

Uygulama açısından bazı sorunlar da bu kuralın uygulanması ile gündeme gelmektedir. Bu sorunlardan en önemlisi, söz konusu ana işletmenin Gelir Kapsama Kuralı uygulanmayan bir ülkede bulunması iken grubun yapısında ara holding işletmelerin varlığı yahut azınlık haklarının varlığı gibi durumlar için özel kurallar da düzenlenmektedir (Akçura, 2022).

GloBE kurallarından ikincisi olan “Düşük Vergilendirilen Ödeme Kuralı (“UTPR”)” efektif vergi oranının %15’in altında kaldığı ve ilk kuralın tam olarak uygulanamadığı durumlarda uygulanabilecektir. Bu kapsamda uygulanacak olan ilave vergi tutarı, *“UTPR uygulamasını kabul eden ülkeler arasında o ülkedeki çalışan sayısı ve maddi varlıkların net defter değerinin, bu kuralı kabul eden tüm ülkelerdeki toplam çalışan sayısı ve maddi varlıkların net defter değeri kıyaslamasına dayanan formüle göre paylaştırılacak”* (Akçura, 2022). Düşük Vergileme Kuralı kapsamında hesaplanan ilave vergi, ödemelerin/indirimlerin reddi ya da düşük vergilendirme kapsamında yapılacak bir düzeltme ile uygulanabilir (OECD, 2022). Uygulama, uluslararası faaliyete yeni başlayan grup şirketleri için en fazla 6 ülkede bulunması ve uluslararası maddi varlıklarının net defter değerinin en fazla 50 milyon Euro olması şartı ile 5 yıl muafiyet de sağlamaktadır (OECD, 2022).

1.13.Ülkelerin Dijital Vergilendirmede Tek Taraflı Çözüm Arayışı: Dijital Hizmet Vergisi ve Türkiye

Dijital hizmetler, her gün daha da büyüyen dijital ekonominin önemli bir çıktısıdır. Bu yeni ekonominin yarattığı dönüşüm sosyal ve ekonomik alanda büyük değişimlere yol açmaktadır. Şüphesiz bu durumdan hukuk, ekonomi ve vergilendirme süreçleri de doğrudan etkilenmektedir. Fiziksel alandan ve sınırlardan bağımsız olarak ölçeklenen bu yeni düzen, her şeyiyle fiziksel dünya üzerine kurulu bir vergi sistemini zorlamaktadır (Kaya, 2020: 451).

Soyut hizmetlerin beraberinde getirdiği esneklik, teknoloji şirketlerinin çok daha hızlı büyümelerine vesile olmaktadır. Sınırlar arası ve soyut nitelikteki bu işlemlerin de regülatörler tarafından takibi çok daha zor olmaktadır. Eskiden Dünya'nın en büyük şirketleri sıralamasında sanayi şirketlerini görüyorken, artık teknoloji şirketlerini görüyor olmamız ise bunun en büyük yansımasıdır.

Dijital kanallarla Dünya'nın herhangi bir yerine kolaylıkla ulaşım hizmet götüren bu şirketlerden de her ülkede yerleşik bir şirket, şube ya da irtibat ofisi kurmasını beklemek çok mümkün değildir. Zira dijital hizmetleri veren şirketler Apple, Google, Meta gibi büyük şirketler olduğu kadar kimi zaman da küçük ölçekli girişim şirketleridir. Ölçeklerinden bağımsız olarak burada takibi zor fakat kıymetli bir uluslararası ticaretin varlığını kabul etmek gerekmektedir. Oluşan bu ekonominin vergilendirilmesi ve çok uluslu bu şirketlerin gerektiği ölçüde vergisini verebilmesi için dijital hizmet vergisi uygulamaları hayata geçirilmiş ve mevcut bir soruna çözüm üretilmeye çalışılmıştır.

Dijital Hizmet Vergisi, dijital ortamda sunulan reklam hizmetlerine; sesli, görsel veya dijital herhangi bir içeriğin dijital ortamda satış ve buna yönelik dijital ortamlarda sunulan hizmetlere, kullanıcıların birbirleriyle etkileşime geçebilecekleri dijital ortamların sağlanması ve işletilmesine ve dijital ortamda sunulan aracılık hizmetlerine uygulanmaktadır.

Buradaki temel amaç, vergideki adaletsizlik ve matrah aşındırılmasının önüne geçmektir. Aksi halde, bu durum ülkelerin vergi gelirlerinde yaşanan azalma, kamuoyunda rahatsızlık yaratmaktadır (Çelener, 2019: 33). Bu vergilendirme

yöntemiyle birlikte geleneksel vergilendirmenin temel kriterlerinden birisi olan daimî işyeri kavramına da bir esneklik, bir istisna getirilmektedir.

1.13.1.ABD’de Dijital Hizmet Vergisi Uygulamaları

Dijitalleşmeyle birlikte günden güne kullanılabilirliğini artıran dijital ekonomiler, özellikle pandemi sürecinde hepimizin hayatının bir parçası haline gelmiştir. 2013 yılından bu yana vergilendirme hususunda teknoloji devlerinin yeterince vergilendirilememesi konusu gündeme gelmiş ve konuya ilişkin OECD kapsamında aranılan çözümlere de yukarıda yer verilmiştir.

Söz konusu çözümler kapsamında ortaya çıkarılan BEPS Eylem Planı, vergi uygulamalarında bir standardizasyon sağlayarak yapay yollarla ekonomik faaliyetin az yahut hiç olmadığı, düşük vergi uygulaması olan ya da hiç vergi uygulanmayan yerlere kâr aktarımı yapılarak vergiden kaçınma faaliyeti gerçekleştirilmesi ile mücadele etmeyi amaçlamaktadır.

Süreç içinde BEPS Eylem Planı’nın uygulamada başarılı sonuçları olmuştur. Vergi şeffaflığı kapsamında “Otomatik Bilgi Değişimi” için atılan adımlar vergi kayıplarının önlenmesinde önemli kilometre taşlarından oldu. Otomatik Bilgi Değişimi, 2017’den bu yana uygulanmakta ve katılım sağlayan ülkeler arasında değişim ile vergi şeffaflığı sağlanmaktadır (Yüce, Akbulut, 2018: 106-108).

Bir diğer önemli gelişme ise 13. Eylemi olan “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı” noktasında çok uluslu şirketler nezdinde “ülke bazlı rapor (Country by Country)” ve “ana rapor (Masterfile)” kavramını standardize etmesi olmuştur.

Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmaların bir devamı olarak yukarıda da açıklanan dijital hizmet vergilerine tanıklık edilmiştir. Söz konusu dijital vergilerin, ülkeler kapsamında farklı şekilde uygulandığı ve ülkelerin dijital hizmetlerin vergilendirilmesi noktasındaki tutumlarının da konumları itibariyle zaman içinde farklılaştığı gözlemlenebilir. Bu noktada, ABD ve diğer ülkeler bazında bir değerlendirme yapmak doğru olacaktır. ABD düzeyinde baktığımızda söz konusu dijital ekonomilerin çoğunun kaynak ülkesi olması nedeniyle bir konum farklılığı olduğu belirtilebilir.

OECD kapsamında yürütülen çalışmalar özellikle Trump dönemindeki “Amerika’yı Tekrar Büyük Yap” çalışmaları kapsamında çokuluslu teknoloji şirketlerinin vergilendirilmesine yönelik çalışmaların ABD’li şirketlerin aleyhine olduğu gerekçesi ile ABD’nin süreçten çekildiğini bildirmesi, dijital vergi uygulaması yapan ülkelere misilleme amaçlı açılan davalar ve Covid19 nedeniyle kesintiye uğrasa da Biden’ın başkan seçilmesi ile ABD tekrar müzakere masasına dönmüştür.

ABD’de 2017 yılında kabul edilen ve geniş bir vergi reform yasası olan Vergi İndirimi ve İş Yasası kapsamındaki Vergide Matrah Aşındırması ve Suiistimali Önleme Yasası (The Base Erosion and Anti-Abuse Tax- BEAT), ABD’nin bölgesel kurumlar vergisi sistemine geçişini başlatmıştır.

BEAT’in temel amacı, ABD’de faaliyet gösteren uluslararası bir şirketin transfer fiyatlandırması yoluyla ilişkili kişilere kazanç aktarma amacıyla gerçekleştirdiği ödemelerin asgari vergiye tabi olmasıdır. BEAT kapsamında belirlenen asgari vergi, aşındırıcı ödemelerin şirketin vergilendirilebilir gelirine eklenmek suretiyle hesaplanır. Belirlenen vergilendirilebilir gelir, değiştirilmiş vergi borcunu hesaplayabilmek adına %10 oranıyla çarpılır ve sonucunda ortaya çıkan tutar güncel vergi borcundan yüksek bir tutara tekabül ediyorsa bu farka BEAT denilmektedir ve fark ABD federal gelir vergisine eklenerek ödenmektedir (Akkaya, Gerçek, 2019: 172).

Öte yandan bu süreçte, diğer ülkelerde de OECD BEPS Eylem Planı kapsamında çalışmalara başlanmış çeşitli dijital hizmet vergileri yürürlüğe girmiştir. Vergilerin temel hedefi ise küresel çapta faaliyette bulunan teknoloji devlerinin vergilendirilmesi yönündeydi. Bu şirketler incelendiğinde ise şirketlerin, Facebook, Google, Amazon, Apple gibi ABD merkezli şirketler olduğu söylenebilir. Bu durumun bir neticesi olarak da ABD tarafından bu vergileri uygulayan ülkeler nezdinde soruşturmalar başlatılmıştır.

2 Haziran 2020 tarihinde ABD; Türkiye, Avusturalya, Brezilya, Çekya, Hindistan, Endonezya, İtalya, İspanya, İngiltere ve Avrupa Birliği’ne karşı hukuki işlem başlatacağını duyurmuş ve ardından 29 Eylül 2020’de konuya ilişkin kapsamlı bir rapor paylaşmıştır. Soruşturma kapsamında dava 3/10 Mayıs tarihlerinde görülmüş

(Diclehan, 2021). Davaya ilişkin sonuç ise 2 Haziran 2021’de lehimize olmayacak şekilde açıklanmıştır (USTR, 2021). Türkiye özelinde 32 başlık altındaki ürünlere yönelik %25 oranında vergi uygulanmasına karar verilmiştir. Uygulama ise 29 Kasım 2021’de başlamıştır.

Türk Amerikan İş Adamları Derneği ve Amerikan Ticaret Odası Başkan Yardımcısı Süleyman Sanlı, bu soruşturma kapsamına alınan ülkelerin özellikle dijital hizmet vergisi uygulayan ülkeler olduğunu hatırlatarak, dijital vergiyi uygulamaktan vazgeçen Çek Cumhuriyeti AB ülkeleri ve Endonezya için söz konusu soruşturmanın sona erdiğini belirtmiştir. Sanlı söz konusu gümrük vergisinin hesaplanması yapılırken mütekabiliyet ilkesi gereğince soruşturma açılan ülkenin uyguladığı dijital hizmet vergisinin, ABD’ye ne oranda zarar verdiğinin dikkate alındığını belirtti (Karadeniz, 2021). Kapsama alınan ürünler belirlenirken, *“Avusturya’nın kuyruklu piyanosunu gümrük vergisi kapsamına alınırken, Hindistan’ın kültür incileri ile mücevher mamulleri ve yatak odası takımları, İtalya’nın hazır giyim ürünleri, ayakkabı ve güneş gözlüğü, İspanya’nın el çantaları, ayakkabı ürünleri, şapka ve güneş gözlükleri, Türkiye’nin ise halıcılık, seramik, gümüş ve altın takıları bu kapsama alındı.”* (Karadeniz, 2021).

ABD Hazine Bakanlığı 21 Ekim 2021 tarihinde *“Avusturya, Fransa, İtalya, İspanya ve Birleşik Krallık’ın (Sütun 1 kapsamında) dijital hizmet vergilerinin uygulanmasına ilişkin tüm tek taraflı önlemleri geri çekeceklerine dair ortak bir bildiri yayınlama konusunda anlaştıklarını duyurdu.”* (US Department of Treasury, 2021).

ABD tarafında dijital ekonominin vergilendirilmesi süreci uzun bir süreçten geçmişse de Biden’ın başkan seçilmesi sonrasında yeni bir Vergi Planı da gündeme gelmiştir. Bu plan kapsamında yüksek kar elde etmesine rağmen vergi matrahı oluşmayan şirketlere yönelik %15 oranında asgari vergi uygulaması önerilmiştir. Bu öneri ile ABD’de gelecek 15 yılda 2,5 trilyon ABD doları vergi toplanacağı hesaplanmıştır. Küresel Asgari Kurumlar Vergisi, G-7 tarafından da desteklenmiştir, zira bu vergi OECD’nin yürüttüğü çalışmalarla da örtüşmektedir.

OECD tarafında da Sütun 1 ve Sütun 2 kapsamında sürdürülen uluslararası vergi reformlarına eş zamanlı olarak 1 Temmuz 2021’de 130 ülkeden destek gelmiştir.

Gelen desteklerin ardından uluslararası vergi reform çalışmaları Ekim 2021’de tamamlanmıştır, uygulamaya ise 2023’te başlanacağı açıklanmıştır (Kahraman, 2021).

1.13.2. Türkiye’de Dijital Hizmet Vergisi Uygulamaları

OECD’nin 2013’te attığı adımın ardından dijital ekonominin vergilendirilmesi hususunda uluslararası bir uzlaşmaya ulaşılamaması, dijital hizmet vergisinin ülkelerin tek taraflı çözüm aramalarına konu olmasına sebep olmuştur.

Dijital ekonominin vergilendirmesini ilişkin ülkemizde en somut çalışma 7 Aralık 2019 tarihinde yayımlanmış ve 7194 sayılı Kanun ile 1 Mart 2020’de yürürlüğe girmiş olan Dijital Hizmet Vergisi ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (Dijital Hizmet Vergisi Kanunu)’dur (Dijital Hizmet Vergisi ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 2019).

Dijital hizmet vergisinin konusunu, toplam konsolide geliri 750 milyon Euro’yu aşan ve Türkiye’de elde edilen geliri 20 milyon TL’yi aşan şirketlerin Türkiye’de dijital ortamda sunulan her türlü reklam hizmeti, içerik satışı, içeriklerin dijital ortamda izlenmesi, dinlenmesi, oynanması, elektronik cihazlara kaydedilmesine yönelik hizmet sunulması, kullanıcıların etkileşime geçebilecekleri dijital ortamların işletilmesi ile bu sayılan hizmetlere yönelik dijital ortamda verilen aracılık hizmetleri oluşturmaktadır (Dijital Hizmet Vergisi ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 2019: md.1).

Türkiye’de yürürlüğe giren Dijital Hizmet Vergisi, diğer ülkelerdeki muadillerine kıyasla vergi oranının yüksek olmasıyla dikkat çekmektedir. Bir örnekle Fransa’da ve İtalya’da %3 olarak uygulanan dijital vergi, Avusturya’da %5 olarak uygulanmaktadır (Akçura, 2022). Türkiye’de belirlenen %7,5’luk vergi oranı ise Cumhurbaşkanına tanınan yetki ile iki katına (%15) çıkarılabileceği gibi %1’e de indirilebilmektedir (Dijital Hizmet Vergisi ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 2019: md.5).

Türkiye’nin yanı sıra Fransa, İtalya, İngiltere gibi ülkelerde de dijital hizmet vergisi uygulanmakta iken İspanya, Çek Cumhuriyeti gibi bazı ülkelerde ise mevzuat

taslakları hazırlanmıştır. Elbette atılan bu tekil adımların ardından ortaya çıkabilecek çeşitli ekonomik ve mali sorunlar da ortaya çıkmıştır.

ABD Ticaret Temsilciliği Ofisi'nin (Trade Representative Office)'in dijital hizmet vergilerine karşı rekabet soruşturmasına Türkiye'yi de dahil etmesi bu sorunlara örnek olabilecek niteliktedir. Ayrıca ABD'nin, Fransa'nın çokuluslu şirketlere getirdiği dijital hizmet vergisine karşılık yaklaşık 1,3 milyar dolarlık Fransız ürünlerine yüzde 25 gümrük vergisi uygulaması da örnek sorunlardan olmuştur.

Dijital ekonominin vergilendirilmesi kaynak ülkeler açısından son derece makul ve anlaşılır bir çaba olsa da gerek söz konusu vergilerin müstakbel mükellefi ABD ile çekişmelerin gündeme gelmesi, gerekse söz konusu verginin çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları (ÇVÖA) noktasında da sorunları beraberinde getirmesi, tartışmaların başında gelmektedir.

Türkiye bu noktada dijital hizmet vergisini “dolaylı vergi” olarak değerlendirse de, vergi mükellefleri uygulama bakımından çifte vergileme sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca dijital hizmet vergisinin nihai motivasyonun dijital hizmet sağlayıcılarının “kaynak ülkede” vergi ödememesi olduğunu düşündüğümüzde; ülkemizde mükellef olup vergi ödeyen dijital hizmet sağlayıcılarının dijital hizmet vergisi kapsamına alınmış olması da ciddi bir sorun teşkil etmektedir.

Türkiye’de dijital hizmet vergisinin uygulama alanına bakıldığında reklam hizmetleri; içeriklerin dijital ortamda satışı, izlenilmesi ve kullanılmasına yönelik dijital hizmetler; kullanıcıların etkileşime geçebilecekleri dijital ortamların sağlanması ve işletilmesi hizmetleri; dijital ortamlarda sunulan aracılık hizmetleri özellik arz etmektedir.

1.13.2.1.Dijital Ortamda Sunulan Reklam Hizmetleri

Kanun koyucu, reklam hizmetlerini tanımlarken, “*reklam kontrol ve performans ölçüm hizmetleri, kullanıcılarda ilgili veri iletimi ve yönetimi gibi hizmetler ile reklamın sunulmasına ilişkin hizmetler de dahil*” ifadesiyle tüm dijital reklamcılık ekosistemini bu kapsam altına dahil etmiştir (Dijital Hizmet Vergisi ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 2019: md.1). Bu bağlamda, reklamcılık alanına özgülenmiş bir şekilde faaliyet gösteren

hizmet olarak altyapı (IaaS), hizmet olarak yazılım (SaaS), ve hizmet olarak platformların (PaaS) da bu madde altında değerlendirilebileceğini unutmamak gerekir. Haliyle, Google Ads, Twitter Ads, LinkedIn Pazarlama, Yahoo Gemini gibi sosyal medya hizmet sağlayıcı ya da platformların reklamcılık platformlarını da bu verginin kapsamında olduğunu söylenebilir. Kanun'un uygulama tebliğine göre, arama motoru reklamları, bannerlar, video öncesi, sonrası, sırasında yayımlanan her türlü görsel, yazılı veya işitsel reklamlar, açılır pencere reklamları bu kapsam içerisinde değerlendirilmelidir. Tebliğ kapsamında verilen örneklerden, kanun koyucunun iradesinin bu maddeyi çok geniş yorumlamak olmadığı çıkarımı yapılabilmektedir. Verilen örnekler; örnekler arama motorunun hasılat geliri, video reklamlarından elde edilen hasılat geliri ve oyunların oynanması süresince gösterilen reklamların hasılat gelirlerinden ibarettir.

1.13.2.2.İçeriklerin Dijital Ortamda Satışı, İzlenilmesi ve Kullanılmasına Yönelik Dijital Hizmetler

Kanun koyucu, içeriklerin dijital ortamda satışı, izlenilmesi ve kullanılmasına yönelik dijital hizmetleri tanımlarken, uygulamalar, bilgisayar programları, video, müzik, oyunlar, oyun içi uygulamalar ve benzerleri ifadelerini kullanarak oldukça geniş kapsamlı ve genişletici yorum tekniklerinin uygulanmasına müsait bir alan bırakmıştır. Uygulama tebliğinin 1-a-2 maddesi uyarınca elektronik cihazlarda kullanılan yazılım, program ve uygulamaları, video, sinema, resim, dizi, film, makale, dergi gibi ses, görüntü ve metin dosyası içerikleri, her tür dijital oyun, kodu ve ek paketlerinin, çevrimiçi uygulamadaki oyun içi satın almaların hasılatları bu vergiye tabiidir. Bu madde özelinde tebliğde verilen abonelik modeli örnekleri, bir önceki maddenin aksine uygulama alanını geliştirici bir niteliği haizdir. Uygulama tebliği kapsamında verilerin dijital ortamlarda depolanması, fiili bir hizmetten faydalanma hakkını veren biletler, şans, çekiliş ve bahse katılım imkânı veren kuponlar dijital hizmetlerin istisnasını oluşturmakta ve kanun kapsamında vergiyi tabii olmamaktadır.

1.13.2.3.Kullanıcıların Etkileşime Geçebilecekleri Dijital Ortamların Sağlanması ve İşletilmesi Hizmetleri

Kanun koyucu kullanıcıların birbirleriyle etkileşime geçebilecekleri dijital ortamları tanımlarken, içerik paylaşılabilen veya yorum yapılabilen, ödeme, teslimat ya da iadenin garanti edilmesi ya da aracılık edilmesi, alım satımı kolaylaştırılması, ilan edilmesi, sıralamada fark yaratılması kapsamındaki hizmetleri de tanımın içerisine dahil etmiştir. Tebliğ’de açıkça alım satım veya hizmetin verilmesinden kaynaklanan hasılatın dijital hizmet vergisine tabii olmadığı belirtilmiştir. Tebliğ kapsamında verilen örnekler, uygulama alanını genişletmemekte, yalnızca örnekseyici niteliği haiz bulunmaktadır.

1.13.2.4.Dijital Ortamda Sunulan Aracılık Hizmetleri

Kanun ve tebliğ kapsamında dijital hizmet olarak tanımlanan tüm hizmetlere aracılık edilmesinden elde edilen hasılatlar da dijital hizmet vergisine tabiidir. Bu kapsamda yönlendirme faaliyetlerinin de dijital hizmet vergisine tabii olduğunu değerlendirmek gerekmektedir. Satış ortaklığı olarak da bilinen, kullanıcıları bir başka hizmete yönlendirme karşılığında elde edilen komisyonların da bu madde kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

1.13.3.Dijital Hizmet Vergisinin Vergi Tahsilatına Etkisi

2022 yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanun Teklifi verileri uyarınca, 2020 yılında Türkiye Cumhuriyeti dijital hizmet gelir vergisinden 1 milyar 60 milyon 955 bin lira, 2021 yılının ilk sekiz ayında 2 milyar 283 milyon 706 bin lira gelir etmiştir (Anadolu Ajansı, 2021).

1.14. OECD Nezdinde Elde Edilen Gelişmeler

Tek taraflı uygulamaların ortaya çıkardığı ekonomik ve mali sorunların çözüme ulaşması, matrah aşındırması ve kâr aktarımına sebebiyet vermeden dijital ekonominin vergilendirilmesinin sağlanması için küresel bir uzlaşma oluşması gerekmektedir. Bu uzlaşmanın sağlanması için OECD’nin BEPS 1.0’ın ardından BEPS 2.0 ile sunduğu çözümlerin uluslararası kabul edilirliliği, sorunların çözümü noktasında önemli bir adım olacaktır. Bu anlamda, 8 Ekim 2021’de mutabık kalınan Sütun 1 (*Pillar One*) ve Sütun

2 (*Pillar Two*)’nin 2023 itibariyle uygulamaya girmesi küresel uzlaşı için önemli sonuçlar verecektir.

8 Ekim 2021 itibariyle OECD çok uluslu şirketlerin faaliyette bulundukları ülkelerde en az %15 oranında bir vergiye tabi olması konusunda 136 ülkenin anlaşmaya vardığını duyurmuştur (OECD, 2022).

Uzlaşma kapsamında, çok uluslu şirketler faaliyette bulundukları ve kar elde ettikleri ülkelerde vergiye tabi olabilecek ve böylece uygulama ile vergiden kaçınma faaliyetleri yahut mevzuattaki boşluklar doldurularak uluslararası vergi sisteminde yasal kesinlik ve istikrar sağlanmış olacaktır. Müzakerelere toplamda 140 ülke katıldı ancak 136 ülke söz konusu anlaşma kapsamına dahil olmasına karşılık, Kenya, Nijerya, Sri Lanka ve Pakistan %15’lik verginin yürürlüğe girmesi konusunda uzlaşmamıştır (OECD, 2022).

Çok uluslu şirketlerin ülkeler arasında adil biçimde kar ve vergi dağılımının gerçekleşmesini sağlayacak uygulama, 2023 yılından itibaren yürürlüğe girecektir. Duyuru sonrasında iki ayaklı çözüm, 13 Ekim 2021’de Washington DC’deki G20 Maliye Bakanları toplantısında ve Ekim 2021’in sonunda Roma’daki G20 Liderler Zirvesi’nde sunulmuştur (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2021).

21 Ekim 2021 itibariyle gerçekleşen bir diğer gelişme ise ABD, Avusturya, Fransa, İtalya, İspanya ve Birleşik Krallık’ın 1. Sütunun uygulanacağı zamana kadar geçiş yaklaşımının benimsenmesi konusunda uzlaşması olmuştur. Bu uzlaşmayı takiben 22 Kasım 2021’de Türkiye de ABD ile uzlaşarak 1 Ocak 2022 itibariyle başlayacak ve 1.sütun yürürlüğe girene kadar devam edecek olan “Geçiş Dönemi” sürecini benimsemiştir (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2021).

1 Ocak 2022 itibariyle başlayan geçiş dönemi sürecindeki dijital hizmet vergileri Sütun 1 yürürlüğe girene kadar alınmaya devam edecek, ancak Sütun 1’in yürürlüğe girmesiyle birlikte geçiş dönemi kapsamında ödenen dijital hizmet vergileri Sütun 1 kapsamında ödenecek olan vergilere mahsup edilecektir (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2021).

OECD 20 Aralık 2021’de Çokuluslu Şirketlerin 2023 yılından itibaren minimum %15 vergi oranına tabi olmasını sağlayacak Sütun 2 için detaylı kuralları yayınlamıştır.

Kurallar genel olarak sistemin işleyiş mekanizmasını aktarmaya odaklıdır. Kurallar kapsamında, öncelikle asgari verginin kime uygulanacağı hususu belirlenmiştir. Kurallar, 140 ülkenin 136'sı tarafından kabul edilmiştir. Kurallar kapsamında asgari vergi, geliri 750 Milyon Euro'nun üzerinde olan çok uluslu işletmelere uygulanacaktır ve yıllık yaklaşık 150 milyar dolar ek küresel vergi geliri sağlanması beklenmektedir (OECD, 2021).

Tez kapsamında Sütun 2 başlığı altında detaylandırılan *GloBE* kuralları başlık altında da belirtildiği iki temel kuraldan oluşmaktadır. Bunlardan ilki “Gelir Kapsama Kuralı” iken ikincisi “Düşük Vergilendirilen Ödeme Kuralı” dır. Gelir kapsama kuralı ile daha az vergilenen grup şirketinin kazancı üzerinden vergi almak hedeflenmiştir. Bu kapsamda konsolide yıllık geliri 750 milyon Euro üstündeki grup şirketi faaliyette olduğu ülkede düşük tutarda vergi ödüyorsa ana şirketin bulunduğu ülke ilgili gelir üstünden vergi alabilir ve buna da “*top-up tax*” adı verilmektedir (OECD, 2022).

Düşük Vergilendirilen Ödeme Kuralı'nda ise ilk kural kapsamında elde edilen kazanç herhangi bir vergiye tabi olmuyorsa “*grup şirketi bünyesinde indirimlerin reddedilmesi ya da düşük vergilemeye denk düzeltme yapılması*” ele alınmıştır (OECD, 2022).

1.15. AB Üyesi Ülkelerde Dijital Düzlemde KDV Kaçakçılığına Çözüm Arayışları

AB üye ülkeler arasında KDV kaçakçılığı kapsamında uygulanan Topluluk İçi Kayıp Tacir Yöntemi (MTIC), Atlı Karınca Yöntemi (Carousel) ve Karşı Ticaret (Contra Trading) yöntemi gibi bazı kaçakçılık tipleri oluşmuştur. Bu tip kaçakçılıkların oluşumunun arkasında temel olarak denetim yoksunluğu, ülkeler arası bilgi değişiminin gecikmesinden kaynaklı sebepler bulunmaktadır (Öztürk, 2021).

Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında mal ve hizmetin tesliminde geçerli olan varış ilkesine göre mal ve eşya gönderildiği ülke kapsamında vergiye tabidir. Bu uygulama Türkiye’de de geçerli olmaktadır (Öztürk, 2021). Bu kapsamda söz konusu mal ve hizmetin A şirketinin ülkesinden B şirketinin ülkesine gönderildiğinde, vergilendirme B şirketinin ülkesinde yapılacaktır. Fakat B şirketinin bulunduğu ülkede söz konusu mal ve hizmetin beyan edileceği yer gümrük idaresi değil vergi daireleridir. Bu sebepten dolayı B şirketi mal veya hizmeti kendi ülkesindeki C şirketine KDV dahil

fiyatla satıp bedelini tahsil ettikten sonra ortadan kaybolursa, B şirketinin bulunduğu ülke söz konusu KDV gelirini vergilendirememiş olur (Ainsworth, 2006).

Atlı karınca yönetimi de yukarıda bahsedilen yöntemin bir alt türü olarak değerlendirilebilir. Bu yöntem kapsamında tekrar A şirketi ve B şirketi düşünüldüğünde B şirketi A ülkesinden ithal ettiği eşyayı başka bir ülkedeki D şirketine ihraç eder ve yine D şirketi de E şirketine ihraç eder ve döngü sürerken şirketlerden birisi ortadan kaybolur (Öztürk, 2021). Europol tarafından 2015 yılında Vertigo 2 isimli KDV kaçakçılık soruşturması kapsamında *Carousel* yöntemiyle kaçırılan vergi miktarının toplamda 300 milyon Euro'ya ulaştığı belirtilmiştir (Öztürk, 2021).

Atlı karınca dolandırıcılığının bir ileri versiyonu olan karşı ticaret yönteminde dolandırıcılar bu sefer iki atlı karınca yöntemi yapmaktadır. Bunlardan birisi yasal olurken diğeri yasal olmuyor böylece bir döngünün çıkış vergisi diğeri döngünün giriş vergisi olmaktadır. Böylece dolandırıcılık zinciri uzatılmış olmaktadır (Ainsworth, 2006).

AB kapsamında KDV tarhiyatı için “tüketim yeri” geçerli olsa da Mini Tek Durak Noktası (MOSS) adında KDV sistemi ile sadeleşmiş bir uyum rejimi uygulanmaktadır. Bu sisteme göre “...mal ve hizmet tedariki yapan ülkeler AB üyesi ülkelere birinde MOSS’a kaydolup ve üçer aylık dönemlerde elektronik ortamlarda KDV beyan edebilmektedir. Toplanan katma değer vergisi MOSS’a aktarılmakta ve MOSS da bunları ilgili ülkelere elektronik ortamda transfer etmektedir” (Ertaş, 2017: 137). Sistemdeki sorun yaratacak nokta ise sisteme kaydolmanın gönüllülük esasına dayanmasıdır.

Temel olarak MOSS’un arz yeri kurallarının değiştirilmesi ile ortaya çıkan bir sistem olduğu belirtilebilir. Önceki uygulamalarda arz yeri kuralları geçerliydi ve hangi ülkeden tedarik ediliyor ise KDV o ülkenin oranına göre belirleniyordu ancak örneğin Amerika’da KDV olmaması sebebiyle Amerika’dan sunulan bir hizmete vergilendirme yapılmamaktaydı. Adil bir iç pazar amacıyla bu ülke, zamanla tüketim yeri prensibi kabul etmiştir (Kurt, Ubay. 2014: 22).

MOSS'un en önemli faydası tüm tacirlere tek bir ülkeye kaydolma hakkı vermesi ve bu sayede yaptığı her ayrı ülke satışında farklı bir KDV numarası almak zorunda kalmayacak olması ve tek bir vergi idaresi ile tüm vergi yükümlülüklerini yerine getirebiliyor olmasıdır (Kurt, Ubay. 2014: 22).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİJİTAL EKONOMİNİN VERGİLENDİRİLMESİNE AİT SORUNLAR VE OLASI ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Dijital dönüşüm üssel bir büyümeyle yoluna devam ederken vergi otoriteleri ve uluslararası organizasyonlar bu sürece ayak uydurmaya çalışmakta, vergi kayıp ve kaçakçılığının ve matrah aşındırılmasının önüne geçmeye çalışmaktadır. Her gelir elde edici faaliyet vergilendirilmeye bir şekilde tabii tutulabilecek olsa da sınırları ortadan kaldıran bu yeni dijital dönemde belli konulara ayrıca ağırlık vermek gerekmektedir. Bu, bazen belirli bir konuyu doğrudan düzenlemek şeklinde gerçekleşmekte bazen ise çeşitli muafiyetler tanınmasını gerektirmektedir.

Tez çalışması kapsamında tespit edilen boşluk ya da düzenleme imkanları; e-ticarette kayıt dışılık sorununa çözüm önerileri, freelancerlar için vergi istisnası, freelancerlara aracılık eden platformların vergi sorumlusu haline getirilmesi, kripto varlık vergi yasasının çıkartılması, satış ortaklığının vergilendirilmesinin düzenlenmesi olarak ifade edilebilir.

2.1. E-Ticarette Kayıt Dışılık Sorunu ve Çözüm Önerileri

Türk Vergi Sistemi yapı olarak fiziki yer ve varlıklara dayanan ve mükellefin kim olduğunun tespit edilebildiği bir sistem üzerinden kurgulanmıştır. Söz konusu yapı e-ticaret olduğunda ise dijital ürünler, sanal şirketler, kimliklerin ve işlemlerin gizliliği, sunucuların uzaktan işletilebilmesi ve tüm bu işlemlerin global düzeyde olması gibi e-ticaretin doğası gereği özelliklerinden kaynaklanan birtakım sorunlar meydana gelmektedir (Ceran, Çiçek, 2007: 294).

Ürünlerin dijital ürün niteliğinde olması, fiziksel bir teslimat gerektirmeksizin internet aracılığı ile indirilebilmelerini sağlamaktadır. Söz konusu ürünlerin niteliği e-ticaretin vergilendirilmesi ile ilgili sorunun temel nedeni olmaktadır. Zira dijital ürünlerin hizmet olarak mı yoksa mal olarak mı değerlendirileceği ve gayri maddi hak kapsamına girip girmediği ve elde edilecek gelirin hangi kazanç kapsamına gireceği temel tartışma konularıdır. Öte yandan, fiziksel bir mevcudiyeti bulunmayan e-ticaret sitelerinin mevcut vergi sistemleri kapsamında vergilenecek gelire ulaşırken yapılması

gereken bazı amortisman, giderleri matrahtan indirme gibi işlemleri yapamıyor olması da başka bir sorun olarak gündeme alınmaktadır (Coşkun, 2005: 155).

Vergilendirmede ortaya çıkan bir başka konu ise; söz konusu işlemlerde tarafların sanal işlemlerinde beyanlarının olmaması halinde, bu işlemlerden vergi idarelerinin haberdar olamayacağı ve herhangi bir vergilendirmenin yapılamayacağı noktasında ortaya çıkmaktadır. Böylece tarafların beyan etmeden gerçekleştirdikleri e-ticaretteki kazançlarını vergiden kaçırabilecekleri bir sistem sorunu bulunmaktadır. Ortaya çıkan bu sistem sorunlarının çözümü de söz konusu işlemlerin dijital kurulumun fiziksel olana oranla daha kolay olması ve böylece global düzeye daha hızlı taşınması ve işlemler esnasında web sunucusunun uzaktan işletilebilmesi nedeniyle güç hale gelmiştir (Coşkun, 2005: 154.).

E-ticaretin vergilendirilmesi hususunda ortaya çıkan soruların çözümü kapsamında uluslararası iş birlikleri ile çözümler geliştirilmiştir. OECD, WTO ve AB bu konuda çözüm önerileri sunmuştur. OECD'nin Turku ve Ottawa konferansı birbirini tamamlayan ve sorunlara somut çözümler sunan iki konferans olmuştur. Konferansların bir çıktısı olarak e-ticaretin vergilendirilmesinde uyulması gereken bir takım OECD vergileme ilkeleri belirlenmiştir. Vergilerin tarafsız olması gerektiğini ve e-ticaret ile geleneksel ticaret arasında uygulanan vergilerin birinin lehine birinin ise aleyhine olacak şekilde vergilenmemesini ifade eden tarafsızlık ilkesi benimsenmiştir. Vergi uygulamalarının maksadına uymasını ve verginin toplanmasını ifade eden verimlilik ilkesi ise belirlenen bir diğer ilkedir.

Kesinlik ve basitlik ilkesi, vergi kanunlarının açıklığını ifade ederken etkinlik ve doğruluk ilkesi vergilerin doğru zaman ve doğru miktarda alınmasını ifade eder. Son olarak ise esneklik ilkesi, vergi uygulamalarının dinamik yapısına işaret ederken teknolojik gelişmelere gerektiğinde uyumlanacağına değinmektedir (Coşkun, 2005: 157).

Bu kapsamda kayıp ve kaçığın önlenmesi için “*elektronik fatura uygulaması kapsamı dışında kalan kurum-kişi arasındaki kağıt fatura işlemleri ve saklanması elektronik ortama taşındığı fatura*” olan e-arşiv fatura ile internet üzerinden satış gerçekleştiren ve hasılatları önce 10 milyon TL sonra 5 milyon Türk lirası ve üzerinde olan firmalara e-arşiv fatura yükümlülüğü getirilmiştir (509 Sıra Nolu Tebliğ, 2019: md. 3.6).

Sonrasında bu eşik Gelir İdaresi Başkanlığı'nın 22 Ocak 2022 tarihinde yayınladığı tebliğ ile 2020 ve 2021 yılı brüt satış hasılatı 4 milyon TL, 2022 ve müteakip hesap dönemleri için 3 milyon TL ve üzeri olan mükelleflerin e-faturaya geçişini zorunlu kılmıştır (509 Sıra Nolu Tebliğde Değişiklik Yapılması Tebliği, 2019: md. 1.4). Bu kapsamda işletmelerin 1 Temmuz 2022 tarihine kadar e-fatura sistemine geçiş yapması da zorunlu tutulmuştur.

Son değişiklikle birlikte e-arşiv faturaya geçiş zorunluluğu için belirtilen ciro limitlerinin 2021 hesap dönemi için 4 milyon Türk lirası, 2022 hesap dönemi 3 milyon Türk lirası olarak güncellenmiş olması e-arşive kayıtlı olacak şirketlerin sayısını artırarak denetimin kolaylaşmasını hedeflemek amaçlı bir güncellemedir. Faturalarından fiziksel takip edildiği dönemde olası kayıp ve kaçaklardan vergi otoritelerinin çok daha geç haberi olmaktadır, yeni sistemde anlık bildirimlerle bu ihtimal azalmaktadır. Bu sebeple, sistemin uygulanabilirliği kolaylaştırılıp yapılan denetimlerle daha da artırılmalıdır.

Alınan bir diğer önlem ise ETBİS olarak da bilinen Elektronik Ticaret Bilgi Sistemi'nin hayata geçmesi olmuştur (Elektronik Ticaret Bilgi Sistemi ve Bildirim Yükümlülükleri Hakkında Tebliğ, 2017). Bu kapsamda e-ticaret şirketleri işlem hacimleri, kullandıkları ödeme altyapıları, ürün kategorileri gibi pek çok bilgiyi Ticaret Bakanlığı ile paylaşmakta ve elektronik bir sistem üzerinden kayıtlarını güncel durumda tutmaktadır. Böylelikle e-ticaret işlem akışları çok yönlü olarak takip edilebilmektedir.

ETBİS sistemine kaydolun şirketlere bir kare kod verilmektedir ve bu kare kodu web sitesine koyan şirketler, tüketiciler nezdinde güvenilir kabul edilebilir. Bu sayede tüketiciler nezdinde bir güven sağlanırken bir yandan da devlet de sistemde kayıtlı olan e-ticaret şirketlerini kontrol edebilmektedir. Bu anlamda ETBİS sistemine kaydolun e-ticaret şirketi sayısı arttıkça sektördeki vergiden kaçınma eğiliminin önüne geçilmektedir (Aynagöz, Acer, 2022: 36-38).

E-arşiv fatura ve ETBİS uygulamaları ile e-ticaret sektöründeki kayıt dışılığın önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Bu uygulamalar verimli olsa da ne yazık ki yeterli değildir. Bu kapsamda vergi otoriteleri ve e-ticaret platformları nezdinde uygulanması gereken başka önlemler de vardır. Vergi otoriteleri tarafında öncelikle sorunun

kaynağının iyi anlaşılması gerekmektedir. Bu noktada özellikle de sektöre yeni giren e-ticaret platformlarının teşvik edilmesi ve bir anlamda da kontrol edilebilmesi adına vergi muafiyetleri ve vergi teşvikleri ile desteklenmesi sağlanabilir.

E-ticaret platformları da sektörün yeni oyuncularını için komisyon oranlarında indirim teşviki sağlayabilir. Öte yandan vergi otoriteleri, sektördeki kayıt dışılığın önüne geçmek için kargo şirketleri üzerinden satış takibi yapabilir. Bu noktada, ithal ürünler de gümrükte takip edilmelidir. Özellikle de faturasız ürünlerin tespiti halinde caydırıcı cezalar uygulanmalıdır (Aynagöz, Acer, 2022: 46-48).

2.2. Talep Üzerine İstihdam Edilenler (Freelancerlar) için Vergi İstisnası

GİG ekonomisi olarak da bilinen kısa süreli ve uzaktan çalışmanın yaygınlaşmasıyla birlikte kısa süreli istihdama dayalı çalışma modelleri yaygınlaşmıştır. Böylelikle bireyler farklı ülkelerde yaşarken farklı ülkelerde çalışabilmekte, sahip oldukları yetenek veya tecrübelerin karşılığında arazi ödemeler alabilmektedir.

Çalışmada da değindiğimiz gibi freelancer olarak da ifade edilen bu çalışan grupları genellikle vergi mükellefi değildirler. Bununla birlikte genellikle daha önce bir ticari işletme ya da şirket yönetmemiş oldukları için çoğunlukla bir vergi eğitimi ve bilincine, finansal okuryazarlık bilgisine sahip değildirler. Bu kapsamda, vergiden kaçınma eğilimleri diğer vergi mükelleflerine göre çok daha fazladır. Gelirlerinin farklı platformlar ve ülkeler üzerinden geliyor olması itibarıyla vergi kayıp ve kaçığı yönünden takip edilmeleri pek de kolay değildir. Bu da kayıt dışılığa yol açmaktadır.

Bütün bu gerçekler bir araya getirildiğinde daha etkin bir vergilendirme için sosyal medya içerik üreticileri veya mobil uygulama geliştiricileri için uygulanan gibi bir vergi istisnasının tanınması önemli bir adım olacaktır. Dünyanın herhangi bir yerinden elde ettikleri tüm gelirleri tek bir banka hesabında toplamak ve bunun üzerinden bir oranı ayırmak suretiyle faydalanacakları bu istisnanın süreci bir hayli kolaylaştıracağı ve aktif vergilendirme faydası sağlayacağı belirtilebilir.

Bir diğer potansiyel yöntem ise uluslararası bilgi değişimi amacıyla imzalanan uluslararası sözleşmelerin global freelancer trafiği takip etmek üzere etkin olarak kullanılmasıdır. Bu takip sisteminin oluşturulması için büyük freelancer platformları ve büyük hacimlerde freelancer fatura veya makbuzunu muhasebeleştirilen firmalar ile

iş birliği içerisinde bir veri akışının sağlanması ve ülkelerin bu işlemleri doğrulayacak bir rol üstlenmesi kıymetli olacaktır. Böylelikle hem trafik etkin olarak takip edilebilecek hem de platformlar vesilesiyle doğrulaması sağlanabilecektir.

2.3. Talep Üzerine İstihdama (Freelancılara) Aracılık Eden Platformların Vergi Sorumlusu Haline Getirilmesi

Freelancılara aracılık eden platformlarının önemli bir kısmının yurtdışında mukim olması, platformdan hizmet veren kişilerin çoğunlukla vergi mükellefi olmaması aktif vergilendirmenin gerçekleşmesini ve takibini bir hayli zorlaştırmaktadır. Düşük hacimdeki gelirlere sürekli olarak ulaşan freelancerların da gelirini takip etmek kolay değildir. Bu durum devletin vergi gelirlerini olumsuz etkilemektedir.

Freelancılara aracılık eden en büyük platformlardan birisi olan Fiverr'ın 2022 ilk çeyrek sonuçlarına göre, ilk çeyrekteki komisyon gelirleri 86,7 milyon dolardır (Fiverr, 2022). Komisyon gelirlerinin ana hacmin oldukça küçük bir kısmı olduğu öngörüldüğünde, çok büyük bir hacmin bu tarz aracı platformlardan geçtiğini gözlemlemek mümkündür. Bu da vergi kayıp kaçığını tespit, takip ve kontrol etmek için önemli bir fırsattır.

“Vergilerin kolaylıkla ve en az masrafla tahsilini sağlamak, vergi alacağını güvence altına almak veya vergi ödevlerinin tam ve eksiksiz yerine getirilmesini sağlamak amacıyla, vergi kanunlarında belirtilen durumlarda verginin ödenmesinden asıl mükellefle birlikte veya onun yerine üçüncü kişi veya kişiler de sorumlu tutulabilmektedir.” (Öncel, Kumrulu, Çağan, 2005: 71-72). Vergi sorumlusu vergiyi kesen konumunda olabileceği gibi, fer-i borçlu konumunda ya da vergi ödevlisi durumunda olabilir (Gerçek, 2005: 160).

Platformlara vergi kesen sıfatıyla vergi sorumlusu statüsünün getirilmesiyle birlikte verginin platform tarafından kesilmesi ve freelancer vergisinden arındırılmış bir şekilde ödemesinin sağlanması mümkün olabilir. Böylelikle hem takip hem tarhiyat hem de tahsilat tek noktadan gerçekleşecektir. Platformun da sorumluluk rejiminin bir parçası haline gelmesi, platformların etkin bir rol oynayabilmesi bakımından kritiktir.

2.4. Kripto Varlık Vergisi Yasasının Çıkartılması

Çalışmada da ifade ettiğimiz üzere kripto varlıklar misli ve gayri misli kripto varlıklar olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu kategorilerin altına düşen kripto varlık sayısı ise günden güne artmaktadır. Kripto varlıkların yarattığı ekonomi ise yadsınamaz büyüklüktedir. El Salvador ülkesinde ülkenin resmi rezervinin bir kısmının Bitcoin cinsinden tutulduğunu (NASDAQ, 2022), kişilerin merkeziyetsiz finans uygulaması üzerinden kredi alıp verme gibi işlemleri yapabildiğini, yüzbinlerce dolar değerinde gayri misli kripto varlıklar bulunduğunu da hesaba kattığımızda kripto varlıkların kullanımının işlem sayısı ve hacminin bu kadar büyük olduğu bir ekonominin de doğru bir şekilde vergilendirilmesi çok önemlidir.

Mükelleflerin zihnindeki en ufak tereddüt, vergiden kaçınma eğilimini de tetiklemektedir. Tüm bunların önüne geçilmesi için kripto varlık türlerini detaylıca tanımlayacak; vergilendirme ihtimallerini ve koşullarını ortaya koyacak, kripto varlığı üreteni, alıp satanı, aracılık edeni, değiş tokuş edeni sınıflandırabilecek bir kripto varlık vergisi yasasının çıkartılması elzemdir.

Yasalaşma sürecine kadar geçen süreçte vergi uzmanları, mükelleflerin işlemlerinde bu varlıkları kullanmaları durumunda faturanın düzenlendiği tarihteki değerinden yerel para birimine çevrilmelerini önermektedir (Şahin, 2018: 917).

Gayri misli kripto varlıklar bakımından mülkiyeti elinde bulundurmayı anlamsız hale getireceği için bu konunun da yeni yasayla birlikte çözüme kavuşturulması ve gayri misli kripto varlıkların sanat eserlerinin vergilendirilmesi gibi bir rejime bağlanması faydalı olacaktır. Bu yasa, kripto varlıkların muhasebeleştirilmesi için de bir standart getirmelidir. Çünkü yabancı bir para birimini hangi kurdan esas alacağınız belliyken, kripto varlıkların değeri her borsanın kendi işlem tahtasında belli olmaktadır. Bu tez çalışması kapsamında, sorunun çözümü adına, işlem hacmi en yüksek olan dünyadaki en büyük beş borsanın alış fiyatlarının ortalaması ile varlık değerlerinin belirlenmesi yönünde bir öneri sunulmaktadır. Böylece, farklı platformlarda aynı kripto varlık için farklı fiyat olması yönündeki karışıklığa da çözüm getirilebilir. Zira bu karışıklık, önümüzdeki süreçte vergi matrahının tespiti noktasında da bir belirsizliğe yol açabilecektir.

2.5. Satış Ortaklığının (Affiliate Marketing) Vergilendirilmesi Düzenlemesi

Satış ortaklığı, şirketlerin ürün ya da hizmetlerine trafik ya da müşteri potansiyeli çekmek için bireyleri kullandığı bir pazarlama yöntemidir (Frankenfield, 2022). Satış ortaklığı genellikle sosyal medya ünlüleri ya da sade vatandaşlar tarafından yapılmaktadır. Kişi yaptığı paylaşım içerisinde bir ürün ya da hizmete yönlendirme yaptığında, paylaştığı linke trafiğin o kişinin paylaşımından kaynaklandığını belli eden bir uzantı eklenmektedir. Site içerisindeki çerezler vasıtasıyla da potansiyel alıcının site içerisindeki hareketleri takip edilmektedir. Link vasıtasıyla web sitesine ya da uygulamaya gelen kişinin ürün ya da hizmeti satın alması halinde satış ortaklığı yapan kişi komisyon kazanmaktadır. Mevcut sosyal medya vergi istisnası bu gelirleri kapsamamaktadır, bu yüzden satış ortaklığı geliri elde edenler her ne kadar bu geliri sosyal medya aracılığıyla elde etse de istisnadan faydalanamayacaktır. Satış ortaklığı gerçekleştiren kişiler de çoğunlukla vergi mükellefi olmadığı için ya vergi kayıp kaçığının azalması için aktif bir şekilde bu işlemler takip edilmesi ve vergilendirilmesi ya da bu konunun ayrıca düzenlenmesi gerekmektedir.

Bu düzenleme, sosyal medya vergi istisnası kapsamını genişletmek suretiyle gerçekleştirilebileceği gibi, satış ortaklığı yöntemleriyle reklam veren platformların bu konuda verilerini düzenli bir şekilde vergi otoritesiyle paylaşmasının sağlanması yoluyla da aktif bir takip sağlanabilir. Elektronik Ticaret Bilgi İletim Sistemi'nde olduğu gibi bu alanda faaliyet gösteren kişilerin kullandıkları satış ortakları kanallarını, ortalama gelirlerini ve bu gelirleri elde etme yöntemlerini aktarmak durumunda kalacakları bir sistemin hayata sokulması önerilebilecektir.

2.6. Dijital Ekonominin Vergilendirilmesinde Sütun 1 ve Sütun 2 Çözümlerinin Uygulanması

OECD'nin Matrah Aşındırma ve Kâr Aktarımı Aksiyon Planı (BEPS) 15 eylem planından oluşmaktadır. Bu planlardan ilki Dijital Ekonominin Vergilendirilmesidir. Bu anlamda Türkiye'de ve dünyada yürütülen çalışmalara tez kapsamında yer verilmiştir. Bu çalışmaların son ayağında yer alan Sütun 1 ve Sütun 2 kapsamında dijital ekonominin yarattığı vergisel sorunlara çözüm önerileri sunulmuştur.

Sütun 1 kapsamında aslen vergilendirme haklarının dağıtımı ve yeniden düzenlenmiş artık kar bölüşümü yönteminin detayları belirlenmektedir. Çalışmamızın kapsamında Sütun 1 ile ülke idareleri daha önce kendi ülkelerinde iş yeri bulunmayan şirketleri vergileyemezken, Sütun 1 yani tümleşik yaklaşımla birlikte grup şirketleri artık kâr yani rutin olmaya kâr üzerinden vergilendirilecektir. Üç aşamalı bir kar dağıtım mekanizması öngören Sütun 1'in birinci katmanı Tutar A'dır. Tutar A, finansal tablolara odaklanarak bu tablolardan elde edilen kârı hesaplar ve bu kârın içinden artık kâr olarak hesaplanan kârı tüm ülkelere dağıtır. Tutar B ise emsallere uygunluk ilkesi ile sabit bir tutar belirlemekte ve grubun rutin kârını bu şekilde hesaplayabilmektedir. Üçüncü bileşen olan etkili uyuşmazlık çözümlerine ve vergi belirliliğini iyileştirme süreçlerine odaklanmaktadır.

Sütun 2 ise birinci yapı kapsamında ilgili ülkelerde ödediği verginin minimum oranının altında kalmasını engellemek için önerilmiştir. Çalışma kapsamında belirtildiği gibi Sütun 2 de "Gelir Kapsama Kuralı" ve "Düşük Vergilendirilen Ödeme Kuralı"na odaklanarak Sütun 1 ile vergilendirilemeyen tutarın vergilendirilmesini amaçlamaktadır. Gelir kapsama kuralı ile grubun ana işletmesinin az vergilendirilen şirketten alacağı ilave vergi ile bir ülkedeki efektif vergin oranının, %15'in altında olmaması amaçlanmaktayken, düşük vergilendirilen ödeme kuralı da efektif vergi oranının %15 oranında kalması durumunda ilave vergi uygulaması önerisi sunmaktadır.

8 Ekim itibariyle çok uluslu işletmelerin faaliyette bulundukları ülkelerde en az %15 oranında vergiye tabii olması noktasında 136 ülke uzlaşmıştır, Türkiye de bu ülkeler arasında yer almaktadır. Bu kapsamda çalışmalar hızlanarak 20 Aralık tarihinde Sütun 2 kuralları yayınlanmıştır. Süreç, OECD tarafından 2022 mart ayında toplum görüşüne açılmıştır ve çözüm önerileri ile ilgili geri dönüşler toplanmıştır.

Çalışma kapsamında, dijital ekonominin vergilendirilmesi amacıyla Türkiye'nin Sütun 1 ve Sütun 2 kapsamındaki çalışmalara aktif katılımı, vergi düzenini ve yerel mevzuatını bu tavsiyeler ışığında uyumlaştırması önerilebilir. Zira, çok uluslu şirketler Türkiye'de faaliyet göstermesine rağmen merkez işletmeleri Türkiye'de bulunmadığı için vergi optimizasyonu adı altında vergi yükümlülüklerini yerine getirmemekte, ülke

sınırları içerisinde elde ettikleri gelirlerini Türkiye dışında vergilendirmektedir. OECD'nin Sütun 1 ve Sütun 2 önerileriyle birlikte verginin ülkeler arasında daha adil ve daha şeffaf dağılımı mümkün olacaktır. Böylelikle vatandaşın üzerindeki veri yükünün bir kısmının uluslararası şirketlere aktarılması sağlanacaktır.

SONUÇ

Dijitalleşme, kendi yaratıcı yıkımını beraberinde getirerek iş yapış ve işe bakış şekillerini değiştirmiş, kendine özgü yeni bir ekonomi yaratmıştır. Bu yeni ekonominin sınırları henüz tam kavranamamışken, bu ekonomi ile ortaya çıkan kazancın boyutu günden güne artmaktadır. Dijitalleşmeyle ortaya çıkan ekonominin boyutu arttıkça vergilendirme noktasındaki boşluklar ve sorunlar da dikkatleri çekmekte, özellikle OECD ile G20 ülkeleri bu konuda çözümler üretebilmek üzerine yoğunlaşmaktadır.

Dijital ekonomi, hayatımıza ilk önce e-ticaret sektörüyle girmiştir. İnternet üzerinden yapılan alışverişler zamanla büyük e-ticaret platformlarının ortaya çıkması ve online alışverişinin kapsamının ve kullanımının genişlemesine yol açmıştır. Zaman içinde çok taraflı hale gelen bu sektörde, çeşitli e-ticaret modelleri de şekillenmiştir. Bu modellerden en çok uygulananları “İşletmeden İşletmeye (*Business to Business*)”, “İşletmeden Tüketicieye (*Business to Consumer*)” ve “Tüketiciden Tüketicieye (*Consumer to consumer*)” olarak belirtilebilir. İşletmeden işletmeye daha çok şirketlerin kendi aralarındaki alışverişini kapsarken, özellikle işletmeden tüketiciye olan model; Amazon, Hepsiburada, Trendyol gibi şirketlerin de etkisiyle günlük hayatımızda aktif olarak yer almaktadır. Tüketiciden tüketiciye olan modelde ise akıllara ilk olarak Letgo, Dolap, Airbnb gibi uygulamalar gelebilir. Söz konusu modelleri iyi anlamak ve bu modellerin işleyişinde çıkan vergilendirme sorunlarının çözümlerini iyi analiz etmek gerekmektedir. Bu sebeple çalışmanın ilk bölümünde e-ticaret ve modelleri örnekleriyle birlikte detaylandırılmıştır.

Dijital ekonomi kapsamında ele alınan bir diğer konu ise, blokzinciri teknolojisinin bir sonucu olarak ortaya çıkan kripto varlıklardır. Blokzinciri teknolojisi, sunduğu dağıtık veri tabanı sayesinde; güvenli, şeffaf ve aracısız işlem gerçekleştirmemizi sağlamaktadır. Bugün hepimizin hayatında yer alan kripto varlıklar, yatırım dünyasına yepyeni bir soluk getirmiştir. Henüz regülasyona tabii olmasa da kripto varlıkların popülerliği ve hacmi günden güne artmaktadır. Kripto varlıkların yarattığı yeni ekonomi, bu varlıkların vergilendirilmesi konusunu da gündeme getirmiştir. Henüz regülasyona tabii olmayan bu varlıkların emtia mı, menkul kıymet mi yoksa para mı olarak nitelendirilmesi gerektiği tartışma konusu olmaktadır. Günden güne büyüyen

blokzinciri ekonomisi ve alt kırılımında ortaya çıkan kripto varlıklar, hayatımıza coinler, tokenlar ve NFT'ler gibi kavramları dahil ederken, bu kavramların nasıl vergilendirileceğini aktarabilmek adına çalışmanın birinci bölümünde blokzinciri teknolojisi ve kripto varlıklar detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde dijital ekonominin bileşenlerine yer verilmişken ikinci bölümünde söz konusu dijital ekonomi bileşenlerinin vergilendirilmesi ele alınmıştır. E-ticaretin vergilendirilmesi noktasında Türkiye'de elde edilen kazanç ve iratlar öncelikle 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu kapsamında ele alınmıştır. Elektronik ticaret, Gelir Vergisi Kanunu'nun 37. Maddesinde belirtilen *“her türlü ticari ve sınai faaliyetten doğan kazançlar ticari kazanç olarak nitelendirilmektedir”* ifadesinden de yola çıkarak şayet arızı bir e-ticaret faaliyetini içermiyorsa yahut Gelir Vergisi Kanunu 9.maddesi bakımından muafiyet kapsamında olan faaliyetlerden değilse ticari kazanç olarak kabul edilecektir. Tüzel kişiliği olup olmadığına göre ise Gelir Vergisi yahut Kurumlar Vergisi ile vergilendirilmektedir.

Çalışma kapsamında, e-ticaretin vergilendirilmesi konusuna Gelir ve Kurumlar Vergisi perspektifinden, Katma Değer Vergisi perspektifinden ve Damga Vergisi Perspektifinden yaklaşılmıştır. Bu anlamda ortaya çıkan sorunlardan ilki, Türkiye'de vergilendirilen dar mükellefler nezdinde incelenmiştir. Tam mükellefler hem yurtiçi hem de yurtdışı gelirleri için vergiye tabii tutulurken dar mükellefler yalnızca yurt içinde gerçekleştirdikleri faaliyetleri üzerinden vergilendirilmekte ve bu faaliyetler de iş yeri tanımıyla ilişkilendirilmektedir. Bu sorunun çözümü için BEPS Eylem Planı'nın ilk maddesinde *“sanal işyeri”* tanımı yapılmasıyla çözüme bir adım yaklaşılmıştır. Türkiye'de de VUK Tasarısı'nda *“elektronik ortamda işyeri”* tanımına yer verilmiştir.

Katma Değer Vergisi perspektifinden temel konu, KDV Kanunu'nun 6. Maddesinde belirtilen *“Malların teslim anında Türkiye'de bulunmasını, hizmetin Türkiye'de bulunmasını ya da hizmetten Türkiye'de faydalanılmasının”* vurgusu olmaktadır. Dijital ekonomiyle birlikte sanal ürün ve hizmetlerin varlığı ülke sınırlarını ve fiziki boyutları aşmıştır, bu da vergi otoriteleri tarafından katma değer vergisinin takibini zorlaştırmıştır. İnternet üzerinden alınan ancak fiziki olarak teslim edilen malların

tespiti daha kolay olsa da internet üzerinden alınan ve teslimi de online olan dijital ürün ve hizmetlerin vergilendirilmesi katma değer vergisi açısından e-ticaretin vergilendirilmesinde sorun yaratmaktadır. Aynı şekilde gümrük vergisinde de dijital ürünlerin fiziki teslimlerinin olmamasından kaynaklı vergilendirme sorunları ortaya çıkmaktadır.

E-ticaretin vergilendirilmesi kapsamında ele alınan, İşletmeden İşletmeye (B2B) ve İşletmeden Tüketicie (B2C) e-ticaret modelleri işletmenin boyutuna bağlı olarak gelir yahut kurumlar vergisine tabii olacaktır. Bu işletmelerdeki ana iş modeli sürekli bir şekilde yapılan ticaret faaliyetini kapsadığı için Gelir Vergisi Kanunu'nun 37. maddesine göre ticari kazanç olarak değerlendirilecektir. Tüketiciden tüketiciye (C2C) e-ticaret modelinde ise vergilendirmede yapılan ana değerlendirme, faaliyetin sürekli mi yoksa arızı olarak mı faaliyet gösterdiğine bağlı olarak değişecektir. Sürekli olmayan faaliyetler, kazanç olarak 2022 yılı için 58.000 TL'nin altındaysa arızı olarak değerlendirilecektir. Bu sınırı aşan kazançlar bakımından ise elde ettikleri ticari kazanç sebebiyle gelir vergisi ödeyeceklerdir.

Kripto varlıkların vergilendirilmesi, tüm dünyada yoğun olarak tartışılmaktadır. Bu varlıkların para mı, emtia mı yoksa menkul kıymet olarak mı sınıflandırılacağına ilişkin bir fikir birliğine varılamaması bu tartışmaların odak noktasında bulunmaktadır. Tez çalışması kapsamında da bu varlıkların farklı türlerinin farklı ihtimallere göre nasıl vergilendirilebileceğine ilişkin öngörüler paylaşılmıştır. Misli kripto varlıkların vergilendirilmesi bakımından, bu varlıkların menkul kıymet olarak kabul edilmesi halinde değer artış kazancıyla vergilendirilmesi, emtia olarak kabul edilmesi halinde ticari kazanç ya da arızı nitelikte ise arızı kazanç olarak vergilendirilmesi, para olarak kabul edilmesi halinde ise kambiyo vergisi alınması gerekecektir. Gayri misli kripto varlıklar bakımından ise üreticiler/sanatçılar bakımından üretilen eserler için vergi istisnasından faydalanılması mümkündür. Koşulların sağlanmadığı hallerde ise serbest meslek kazancı doğacaktır. Sanatsal bir niteliği haiz olmayan gayri misli varlıklar özelinde gerçek kişiler bakımından gelir vergisi, tüzel kişiler bakımından kurumlar vergisi uygulanmalıdır. Gayri misli kripto varlıkların alım satımı için de gerçek kişiler bakımından gelir vergisi, tüzel kişiler bakımından kurumlar vergisi doğmakla birlikte, işlem ücreti olan “*gas fee*”lerin matrahtan düşürülmesi, özellik arz etmektedir. Gayri

misli kripto varlıklara özgü bir kazanım yöntemi olan airdropların vergilendirilmesine ilişkin bir çalışma bulunmamaktadır. Yapıları itibariyle intikallere benzeyen airdropların da veraset ve intikal vergisi ile vergilendirilmesi makul olacaktır. Gayri misli kripto varlıkların alım-satımına aracılık eden pazar yerlerinin vergilendirilmesi bakımından ise komisyon geliri söz konusu olmaktadır. Her ne kadar uygulamada kripto varlık pazaryerlerinin önemli bir kısmı dar mükellef olsalar da bu ticari kazancın vergilendirilmesinde gerçek kişiler bakımından gelir vergisi, tüzel kişiler bakımından kurumlar vergisi uygulanmalıdır.

Paylaşım ekonomisi, dijital ekonominin dinamik kimliğini doğrudan yansıtan, çok fazla kişiyi farklı amaçlarla bir araya getiren bir alan olduğu için vergilendirilmesi de özellik arz etmektedir. Kitle fonlaması bakımından vergilendirme, hisse bazlı, ödül bazlı ya da bağış bazlı olmasına bağlı olarak farklılaşmaktadır. Hisse bazlı kitle fonlamasında doğrudan bir istisna bulunmasa da bireysel katılım yatırımcıları için yapılan yatırımları gelir vergisi matrahından düşmeye imkan sağlayan özel düzenleme uygulama alanı bulacaktır. Girişimin aldığı desteklere bağlı olarak bu oran yatırılan paranın %75'i veya tamamı olabilecektir. Uygulama alanı bulabilecek bir diğer istisna ise sermayenin ödenmesi, hisselerin basılması ve 2 sene elde tutulması halinde gerçekleşecek istisnadır. Bu halde elde edilecek gelir, vergiden istisna olacaktır. Bağış bazlı kitle fonlaması, genel uygulama olarak veraset ve intikal vergisine tabii olacaktır. Ödül bazlı kitle fonlamasında ise ödülün niteliğine bağlı olarak bir ticari kazanç da serbest meslek kazancı da söz konusu olabilecektir. Bu bakımdan gelir veya kurumlar vergisinin doğması muhtemel olacaktır. Talep üzerine istihdam uygulamada takibi en zor vergi ziyaı durumlardan birisine yol açmaktadır. Zira freelancer kişiler çoğunlukla vergi mükellefi olmamaktadır. Kazançları arızı niteliğe sahip olabilmekle birlikte çoğu zaman serbest meslek kazancı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yazılım üreten freelancerlar bakımından ise özel bir düzenleme bulunmakta, %15 vergi ödemek suretiyle bir istisnaya dahil olabilmektedirler. Talep üzerine konaklama faaliyetlerinin vergilendirilmesi özelinde, normal şartlar altında gayrimenkul sermaye iradı olarak değerlendirilebilecek olan bu alan, bu durumun tekrar etmesi halinde bir ticari kazanç haline gelerek gelir vergisi üzerinden vergiye tabii olacaktır. Talep üzerine yayın hizmetleri özelinde ise sosyal medya üzerinden gelir elde edenler için yayımlanan %15

kesinti ile istisnaya dahil olunması mümkündür. Paylaşım ekonomisine dayalı ulaşım hizmetlerinin vergilendirilmesinde ise platformun aracılık edip etmemesi veya doğrudan platformu sağlaması durumları vergilendirmeyi etkilemektedir. Platformlar gelirlerini komisyon üzerinden vergilendirmektedir. Bununla birlikte şoförler bakımından bu hizmetin bir arazi kazanç olarak mı yoksa ticari kazanç olarak mı değerlendirileceği özellik arz etmektedir. Zira bu modelde yalnızca masraf paylaşımı da hedeflenmiş olabilecektir. Araçları platformun sağladığı ihtimalde gelir veya kurumlar vergisi söz konusu olacaktır. Araç sayısının fazla olması sebebiyle amortisman giderleri hayati rol oynayacaktır.

Bulut tabanlı işlemlerin vergilendirilmesinde ise hizmet olarak altyapı, hizmet olarak yazılım ve hizmet olarak platform iş modellerinin vergilendirilmesi özellik arz etmektedir. Geleneksel ürünlerden farklı olarak bulut tabanlı işlemlerde fiziksel bir teslim bulunmamaktadır. Bu nedenle örneğin Amerika’da bazı eyaletlerde bulut tabanlı işlemlerde vergilendirilebilir bir olay bulunmadığına dair görüşler bulunmaktadır. Bulut tabanlı iş modellerinde gerçek kişiler için gelir vergisi, tüzel kişiler için kurumlar vergisi ve KDV doğacaktır. Yazılım hizmetlerinin sanal ortamda tesliminin de Türk mevzuatı bakımından teslim niteliğini haiz olduğunu ifade eden özelge, önemli bir tartışmayı da ortadan kaldırmaktadır.

Oyun ekosisteminde vergilendirilmeye esas olan eylem mobil, masa üstü ya da konsollar için hazırlanan oyunların satışı olduğu için gerçek kişiler bakımından gelir vergisi, tüzel kişiler bakımından kurumlar vergisi ve KDV yükümlülüğü doğacaktır. Satışa aracılık eden platformlar ise oyun alım tutarlarını gider olarak göstererek matrahtan düşeceği için aradaki fark yani kârları üzerinden vergilendirilecektir. Oyunların eğlence faktörünün ötesinde bir spor dalı olarak görüldüğü ve federasyonlar tarafından akredite edildiği espor alanında ise esporcuların ve espor kulüplerinin vergilendirilmesi söz konusu olacaktır. Esporcular, emeklerini bir kulübe düzenli olarak hasrettikleri ve talimat altında çalıştıkları için burada bir iş ilişkisinin varlığını kabul etmek gerekecektir. Bu kapsamda gelirleri kaynaktan kesinti yoluyla vergi sorumluları olan işverenleri tarafından beyan edilecektir. Esporcuların katıldıkları turnuvalardan başarı elde ederek kazandıkları ödül havuzlarının vergilendirmesinde temel kriter takım halinde mi yoksa bireysel olarak mı kazanıldığıdır. Takım olarak

elde edilen gelirler vergiden istisna olmakla birlikte, bireysel ödöl havuzlarında elde edilen gelirler ise serbest meslek kazancı olarak vergilendirilecektir. Espor takımları ölkemizde sıklıkla şirket olarak kurulmaktadır. Bu nedenle gelirlerini kurumlar vergisi kapsamında beyan etmeleri gerekmektedir. Takımların franchise ürünlerinin satışı durumunda kurumlar vergisinin de ödeneceğini ifade etmek gerekir. Kazanmak için oyna oyun modellerinin vergilendirilmesi ise kripto varlıkların vergilendirilmesine paralel olarak ilerleyecektir.

Tez çalışması kapsamında son olarak dijital ekonominin vergilendirilmesine ait sorunlar ve olası çözüm önerileri değerlendirilmiştir. Bu anlamda ilk olarak e-ticaret konusu değerlendirmeye alınıp "E-ticarette Kayıt Dışılık Sorunu ve Çözüm Önerileri" incelenmiştir. Kayıt dışılık sorununun temelinde e-ticarete konu olan dijital ürünlerin fiziksel bir teslimatının olmaması bulunmaktadır. Öte yandan, sanal işlemlere ilişkin bir beyan olmaması durumunda vergi idaresi bütünüyle söz konusu işlemlerden haberdar olamamakta ve herhangi bir vergilendirme yapılamamaktadır. Konunun üzerine çalışmalar gerçekleştiren OECD'nin Turku ve Ottawa konferansları, somut çözümler sunması sebebiyle bu kapsamda önemli kilometre taşlarından olmuştur. Konferansların çıktısı olarak e-ticaretin vergilendirilmesinde birtakım ilkeler benimsenmiştir. Tarafsızlık, amacına uygunluk, kesinlik ve basitlik, doğruluk, verimlilik ve esneklik ilkelerinin bu konferansların birer çıktısı olduğu belirtilebilir. Esneklik ilkesinden yola çıkarak vergi uygulamalarının gerektiğinde teknolojik gelişmelere uyumlanması konusu beraberinde e-arşiv fatura uygulamasını getirmiştir. Bu uygulama ile internet üzerinden satış gerçekleştiren ve hasılatları önce 10 milyon TL sonra 5 milyon Türk lirası ve üzerinde olan firmalara e-arşiv fatura yükümlölüğü getirilmiştir. Bu eşik 2022 ocak ayında yayınlanan tebliğ ile 2020 ve 2021 yılı brüt satış hasılatı 4 milyon TL, 2022 ve müteakip hesap dönemleri için 3 milyon TL ve üzeri olan mükelleflerin e-faturaya geçişini zorunlu kılmıştır. Böylece eşik git gide azaltılarak vergi kayıp ve kaçaklarının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca e-arşiv fatura sistemiyle birlikte e-ticaret sektörünün takibi çok daha kolaylaşmakta ve kontrol altına alınmaktadır.

Bir diğler önlem ise ETBİS sistemi olarak adlandırılan Elektronik Ticaret Bilgi Sistemi olmaktadır. Bu kapsamda, e-ticaret şirketleri işlem hacimleri, kullandıkları ödeme

altyapıları, ürün kategorileri gibi pek çok bilgiyi Ticaret Bakanlığı ile paylaşmakta ve elektronik bir sistem üzerinden kayıtlarını güncel durumda tutmaktadır. Böylelikle e-ticaret işlem akışları çok yönlü olarak takip edilebilmektedir. İki önlem de önemli olmakla birlikte ne yazık ki yeterli bulunmamaktadır. Öte yandan ETBİS sistemine kayıt zorunluluğu getirilerek bu kapsamda denetimlerle birlikte kaydolmaması halinde ceza uygulamaları gündeme getirilmelidir. Sektöre yeni giren e-ticaret platformlarının kayıt ve kontrol altına alınmasını sağlayacak vergi teşvikleri yahut muafiyetleri sağlanabilir. Aynı zamanda e-ticaret platformları da komisyon oranlarında sağladıkları indirimle sektörün yeni oyuncularına teşvik sağlayabilir. Ayrıca sektördeki kayıt dışılığın önüne geçmek için dijital ortamda alınan fiziksel malların tesliminde kontrolü sağlayabilmek adına kargo şirketleri üzerinden satış takibi yapılabilir.

Çalışmanın dijital ekonomiye ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri kısmında ele alınan konulardan bir diğeri ise “Talep Üzerine İstihdam Edilenler (Freelancerlar) için Vergi İstisnası” olmaktadır. Bu kapsamda ele alınan sorun kısa süreli ve uzaktan çalışmanın yaygınlaşmasıyla birlikte kısa süreli istihdama dayalı iş modelleri de artmıştır. Freelancer olarak da ele alabileceğimiz bu çalışan grupları genellikle vergi mükellefi olmamakla birlikte vergi eğitimi yahut finansal okuryazarlık bilgisine de sahip değildir. Bu noktada çalışma kapsamında iki çözüm önerilmiştir. Bu çözümlerden ilki, sosyal medya içerik üreticileri veya mobil uygulama geliştiricileri için uygulanan gibi bir vergi istisnasının tanınması olacaktır. Dünyanın herhangi bir yerinden elde ettikleri tüm gelirleri tek bir banka hesabında toplayarak bu gelirler üzerinden bir oranı ayırmak suretiyle faydalanacakları bu istisnanın süreci bir hayli kolaylaştıracağı ve aktif vergilendirme faydası sağlayacağı belirtilebilir. Bir diğer yöntem ise bilgi değişimi amaçlı imzalanan uluslararası sözleşmelerin global freelancer trafiği takip etmek üzere etkin olarak kullanılmasıdır. Bu takip sisteminin oluşturulması için büyük freelancer platformları ve büyük hacimlerde freelancer fatura veya makbuzunu muhasebeleştirten firmalar ile iş birliği içerisinde bir veri akışının sağlanması ve ülkelerin bu işlemleri doğrulayacak bir rol üstlenmesi kıymetli olacaktır. Bu öneriyle birlikte trafik etkin olarak takip edilebilecekken platformlar yardımıyla da doğrulama sağlanacaktır.

Talep üzerine istihdam edilenler haricinde bu çalışma gruplarına aracılık eden platformlar için de bir çözüm önerisi getirilmiştir. Bu kapsamda, freelancerlara aracılık

eden platformların önemli bir kısmının yurtdışında mukim olması sebebiyle aktif vergilendirmelerinin ve takibinin yapılması zor olmaktadır. Bu anlamda çalışma kapsamında önerilen çözüm bu platformların vergi sorumlusu haline getirilmesidir. Platformlara vergi kesen sıfatıyla vergi sorumlusu statüsünün getirilmesiyle birlikte verginin platform tarafından kesilmesi ve freelancer vergisinden arındırılmış bir şekilde ödemesi sağlanacaktır. Bu sayede hem takip hem tarhiyat hem de tahsilat tek noktadan gerçekleşecektir.

Çalışma kapsamındaki önerilerden bir diğeri ise kripto varlık vergi yasasının çıkarılmasıdır. Kripto varlıklar günden güne büyümektedir ve yarattığı ekonominin vergilendirilmemesi ciddi bir sorun olmaktadır. Kripto varlıkların kullanımı da günden güne artmaktadır. Bu sebeple de kripto türlerinin detaylıca tanımlanmasını, vergilendirme ihtimallerini ve koşullarını ortaya koyacak ve kripto varlık alıp satışı sınıflandırabilecek bir kripto varlık yasası çıkarılması gerekmektedir. Halen belirsizliği koruyan kripto varlıkların muhasebeleştirilmesi de bu yasayla düzenlenmelidir. Kripto varlıkların değeri her borsanın kendi tahtasında belli olmaktadır. Ortak bir değer belirlenmesi ve bu değer üzerinden verginin de tespit edilebilmesi adına en büyük beş borsanın alış fiyatlarının ortalamasının alınması bir çözüm oluşturabilir. Böylece belirsizlik ortadan kalkarken vergi matrahının tespiti de kolaylaşacaktır.

Dijital ekonominin vergilendirilmesi amacıyla çalışma kapsamında öneride bulunan bir diğerkonu ise satış ortaklığının vergilendirilmesidir. Satış ortaklığı, şirketlerin ve özellikle popüler haliyle e-ticaret platformlarının ürün yahut hizmetlerine trafik çekmek amacıyla sosyal medya ünlüleri yahut sade vatandaşlar (belirli bir takipçi sayısına sahip olan) tarafından yapılmaktadır. Satış ortaklığı ile kişiler sosyal medya paylaşımlarının içine ürün yahut hizmetlere ilişkin yönlendirme linkleri eklemektedir ve bu link üzerinden ürün yahut hizmetlerin satın alınmasıyla paylaşımı yapan kişiler komisyon geliri kazanmaktadır. Özellikle sosyal medya ünlülerinin popülerliğinin artmasıyla birlikte bu faaliyet kapsamında elde edilen gelirlerin boyutu da her geçen gün artmaktadır. Bu sebeple çalışma kapsamında bu alanda gelir elde etmenin en temel yöntemlerinden birisi olan satış ortaklığının vergilendirilmesindeki sorunları tespit ederek çözüm önerileri sunduk. Satış ortaklığı ile gelir elde eden bu kitle, çok büyük

oranda vergi mükellefi değildir ve geliri arızı niteliktedir. Bu nedenle çalışma kapsamında sosyal medya içerik sağlayıcıları için sağlanan vergi istisnalarının kapsamının genişletilerek satış ortaklığı modelini de kapsamı veya ETBİS gibi bir sistem kurularak yapılan bu ticari iletişimin takibi sağlanması önerilmektedir.

Çalışma kapsamındaki son sorun ve çözüm önerimizin konusu OECD BEPS 2.0 kapsamında önerilen dijital ekonominin vergilendirilmesinde Sütun 1 ve Sütun 2 çözümlerinin uygulanmasıdır. Çalışmada detayları ile aktardığımız Sütun 1 yani “tümleşik yaklaşım”, vergilendirme haklarının dağıtımına ve yeniden düzenlenmiş artık kar bölüşümü yönteminin detaylarına odaklanmaktadır. Sütun 1 ile grup şirketleri artık kâr yani rutin olmayan kârları üzerinden vergilendirilmektedir. Sütun 2 ise Sütun 1 ile vergilendirilemeyen tutarın vergilendirilmesini ve efektif vergi oranının %15 oranının altında kalmamasını sağlamayı amaçlamaktadır. 8 Ekim tarihinde 136 ülke %15 oranında vergiye tabii olma noktasında uzlaştı, Türkiye de bu ülkelerden biri olmaktadır. 20 Aralık tarihinde de Sütun 2’nin kuralları yayınlanmıştır. OECD tarafından bu süreçteki çalışmalar büyük bir hızla devam ederken ülkelerin bu çalışmalara taraf olması en önemli noktalardan biri olmaktadır. Çalışma kapsamında Türkiye’nin Sütun 1 ve Sütun 2 çalışmalara aktif katılımı ve vergi düzeni ile yerel mevzuatını bu tavsiyeler ışığında uyumlaştırması önerilmektedir. Bu sayede Türkiye’de gelir elde etmesine rağmen burada vergi yükümlülüğüne tabii olmayan şirketler de vergilendirilebilecektir.

Dijital teknolojiler ve altyapıların mümkün kıldığı dijital ekonomi yepyeni iş yapış şekillerini uluslararası bir düzlemde hayatımıza sokmuştur. Bu yeni tip iş modelleri takip edilmesi güç fakat yüksek montanlı bir ekonomiyi meydana getirmiştir. Çalışma kapsamında ekonominin bileşenleri, yarattıkları vergi problemleri, mevcut mevzuat bakımından potansiyel değerlendirilmeleri ve mümkün düzenlemeler ele alınmıştır.

KAYNAKÇA

2022 Yılı Mayıs Ayı Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleştirmeleri (2022):	https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/06/2022-Yili-Mayis-Ayi-MYB-Gerceklesmeleri.pdf (s.1)
2022 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile Bağlı Cetvellerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2022):	https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/07/20220707-1.htm (s.69-73-74)
2022 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi ve Bağlı Cetveller (2021):	https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/10/2022_Yili_Merkezi_Yonetim_Bu_tce_Kanunu_Teklifi_ve_Bagli_Cetveller.pdf
ABD Yüksek Mahkemesi (1946):	SEC v. W.J. Howey Co. 328 U.S. 293. https://supreme.justia.com/cases/federal/us/328/293/
Ahlers, G.K.C. (2015)	<i>Signaling in Equity Funding</i> (s.3) https://www.researchgate.net/publication/320944645_Signaling_in_Equity_Crowdfunding/link/5a03c84da6fdcc1c2f580789/download
Ainsworth, R.T (2006):	<i>Carousel fraud in the EU: a digital vat solution</i> https://scholarship.law.bu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2497&context=faculty_scholarship

Akçura, A. (2022):	Dijital ekonominin vergilenmesinde sütun-2 GLOBE kurallarına ilişkin OECD raporu ve 2022 yılının iddialı takvim. <i>Vergi Net</i> https://www.verginet.net/dtt/1/dijital-ekonominin-vergilenmesi-oecd-raporu-2022.aspx
Akgöl, O. (2019):	Spor endüstrisi ve dijitalleşme: Türkiye'de espor yapılanması üzerine bir inceleme. <i>TRT Akademi</i> , (s.215) https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/772972
Akiz, E. H. (2019):	Kripto paranın vergilendirilmesi, muhasebeleştirilmesi ve denetimi. <i>İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Tartışma Metinleri</i>
Akiz, E.H. (2019):	<i>Kripto paranın vergilendirilmesi, muhasebeleştirilmesi ve denetimi</i> http://ticaret.edu.tr/wp-content/uploads/2020/921/224%20Kripto%20Paranın%20Vergilendirilmesi.pdf (s.10-11)
Akkaya H. & Gerçek A. (2019):	OECD ve Seçilmiş Bazı Ülkelerde Dijital Ekonominin Vergilendirilmesi. <i>International Journal of Public Finance</i> https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/906759 (s.172)
Akpınar, N. E. (2017):	Türkiye'de Elektronik Dış Ticaretin Gelişimi ve İstihdam İlişkisi. <i>Harran Education Journal</i> . (s.24) https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/382477
Aktan, C.C, Dileyici, D., Saraç, Ö. (2004)	<i>Vergilere karşı tepkiler ve vergilerin ahlaki ve sosyo-psikolojik sınırları</i> , Vergileme Ekonomisi ve Psikolojisi, Seçkin Yayıncılık (s.159-171) https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduibfd/issue/20846/223488

Aktan, M.C. (2022):	Kripto paraların vergilendirmesi. <i>Hukuk ve Bilişim</i> . https://hukukvebilisim.org/kripto-paralarin-vergilendirilmesi/
Alarçin, M. (2021):	<i>Paylaşım ekonomisinde otomobil paylaşım niyetini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma</i> . [Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi] Yıldız Tez Veritabanı Dspace (s.11-16) http://dspace.yildiz.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/1/12823/5814.pdf?sequence=1&isAllowed=y
Ali, A. (2020):	Here's what happens every minute on the İnternet in 2020. <i>Visual Capitalist</i> . https://www.visualcapitalist.com/every-minute-internet-2020/
Amerika Ticaret Ataşeliği (2021):	<i>Notice on action in the section 301 investigation of Turkey's digital services tax</i> https://www.imib.org.tr/uploads/docs/1623239110_ek.pdf
Ampere Analysis (2022):	<i>Global games market forecast to decline in 2022</i> https://www.ampereanalysis.com/press/release/dl/global-games-market-forecast-to-decline-in-2022 (s.1)
Anadolu Ajansı (2021):	Dijital hizmet vergisinden 2022'de 2,7 milyar lira gelir bekleniyor https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/dijital-hizmet-vergisinden-2022de-2-7-milyar-lira-gelir-bekleniyor/2398357#:~:text=T%C3%BCrkiye'de%2C%20has%C4%B1lat%C4%B1%2020%20milyon,bin%20lira%20gelir%20elde%20edildi
Anbar, A. (2020):	Girişimcinin finansmanında alternatif bir yöntem: Kitlese Fonlama. <i>Muhasebe ve Finansman Dergisi</i> https://www.researchgate.net/publication/345845594_Girisimcinin_Finansmaninda_Alternatif_Bir_Yontem_Kitlese

	Fonlama/link/60301b804585158939b7a3a0/download (s.243-246)
Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı Mükellef Hizmetleri Usul Grup Müdürlüğü (2017):	27.11.2017 tarih ve 27575268-105[229-2016-357]-471915 sayılı <i>Özelgesi</i> http://www.bakis.com.tr/wp-content/uploads/2018/01/27112017-Web-tasar%C4%B1m-program-yaz%C4%B1%C4%B1m%C4%B1-ve-android-uygulamalar%C4%B1-mobil-uygulamalar-sanal-ve-art%C4%B1r%C4%B1m%C4%B1%C5%9F-ger%C3%A7eklik-uygulamalar%C4%B1-%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1ndan-elde edilen-kazanc%C4%B1n-vergilendirilmesi-hk..pdf
Applovin (2022):	<i>Mobile gaming</i> https://www.applovin.com/glossary/mobile-gaming/
Ardvisson K., Eyckmans J., Rosiers A., Lundell F. F., (2018):	<i>Self-perceived linguistic progress, target language use and personality development during study abroad</i> https://www.researchgate.net/publication/322609857_Self-perceived_linguistic_progress_target_language_use_and_personality_development_during_study_abroad (s.7)
Artaev, D. (2022):	<i>Ask the crypto tax lawyer: Are play-to-earn games taxable?</i> https://artaevatlaw.com/2022/03/03/are-play-to-earn-games-taxable/#:~:text=Do%20I%20owe%20taxes%20on,these%20earnings%20are%20considered%20income
Artar, Y. (2019):	Dijital ekonomide vergilendirme, finansal raporlama ve denetime ilişkin sorunlar: Türkiye açısından çözüm önerileri. [Doktora Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi] <i>YÖK Tez Merkezi</i> , (s.2-13) https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=M

	ir2lXQK1dkmQ9Ige3PZbu0fpkE6tzjqhMs99SMBt1CiR3hwYqH4jxXHTWH0sENt
Ataç, B. (1999):	<i>Maliye Politikası</i> (s.285)
Atsan, N., Oruç Erdoğan, E. (2015):	Girişimciler İçin Alternatif Bir Finansman Yöntemi: Kitlese Fonlama (Crowdfunding), <i>Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi</i> (s.303) https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0017448&lng=1
Ayan, M.A. (2021):	<i>İşletmeler arası (b2b) ve işletmeden tüketiciye (b2c) elektronik ticarete kobi'lere yönelik ihracat stratejileri.</i> [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi] YÖK Tez Merkezi, (s.21) https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=9MiDp3x86xrwjpi5-14w-Z0dDjneam5y6766l_ZrfQSNxNxkcfmwdY5gAxFm9u3D
Aydın, B. (2020):	Dijital liderlerin gözünden Covid-19'un dijital dönüşüme etkisi. <i>Digital Age</i> https://digitalage.com.tr/dijital-liderlerin-gozunden-covid-19un-dijital-donusume-etkisi/
Aynagöz, Acar (2022)	E-ticarete kayıt dışılık ve kayıt dışılığı azaltmaya yönelik çözüm önerileri. <i>Disiplinlerarası Yenilik Araştırmaları Dergisi</i> https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2145500 (s.36-38, 46-48)
Bangia, Harrison, Plotkin, Piwonski (2022):	The leading edge for successful B2B sales growth is digital. Here's why. <i>Mckinsey</i> https://www.mckinsey.com/business-functions/growth-marketing-and-sales/our-insights/busting-the-five-biggest-b2b-e-commerce-myths

Bank of England (2020):	<i>What are crypto assets (cryptocurrencies)?</i> https://www.bankofengland.co.uk/knowledgebank/what-are-cryptocurrencies
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (2013):	<i>2013/32 sayılı basın açıklaması</i> https://www.bddk.org.tr/Duyuru/EkGetir/510?ekId=530 (s.1)
Bayraktar, B. (2022):	<i>E spor nedir? Esportcuların vergilendirilmesi 2022</i> https://bayraktarburak.com/e-spor
Belanger, F., Hiller, J. S., & Smith, W. J. (2002):	Trustworthiness in electronic commerce: the role of privacy, security, and site attributes. <i>The Journal of Strategic Information Systems</i> https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0963868702000185
Ber, H. (2018):	Dijital ekonominin vergilendirilmesi sorunsalına genel bir bakış. <i>Vergi Algt.</i> https://vergialgi.com/dijital-ekonominin-vergilendirilmesi-sorunsalina-genel-bir-bakis
Bıyık, R. (2020):	Menkul sermaye iratlarının beyanı. <i>Dünya Gazetesi</i> https://www.dunya.com/kose-yazisi/menkul-sermaye-iratlarinin-beyani/464581
Biçer, R. (2019):	<i>Dijital ekonominin vergilendirilmesine yönelik uluslararası gelişmeler: OECD'nin yeni teklifi</i> https://www.linkedin.com/pulse/dijital-ekonominin-vergilendirilmesine-y%C3%B6nelik-geli%C5%9Fmeler-bi%C3%A7er/?originalSubdomain=tr

Biçer, R., Erginay, M. (2015):	OECD Matrahın Aşındırılması ve Kârın Aktarılması Eylem Planı ve Türkiye'ye Etkileri. <i>Vergi Sorunları Dergisi</i> https://vergiport.com/yayinlar/makaleler/OECD-Matrahin-Asindirilmesi-ve-Karin-Aktarilmasi-Eylem-Plani-ve-Turkiyeye-Etkileri.pdf (s.54-68)
Bilgili Denetim (2019):	<i>Vergilendirmenin önemli unsuru olan devamlılık kriteri hangi esaslara bağlanmıştır?</i> https://www.bilgilidenetim.com/vergilendirmenin-onemli-unsuru-olan-devamlilik-kriteri-hangi-esaslara-baglanmistir.html
Binance (2022):	<i>Binance Academy Glossary: Coin</i> https://academy.binance.com/en/glossary/coin
Bireysel Katılım Yatırımcısı İndirimi Hakkında Tebliği (2012):	https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=18753&mevzuatTur=Teblig&mevzuatTertip=5 (s.3)
Bitlo (2022):	<i>Play to earn nedir?</i> https://www.bitlo.com/rehber/play-to-earn-nedir
Brand Finance (2019):	<i>Global 500 2019: The annual report on the world's most valuable brands.</i> https://brandfinance.com/images/upload/global_500_2019_locked_4.pdf
Burgess, K. (2015):	The promise of bitcoin and the blockchain, Consumers Research Primary https://www.finyear.com/The-Promise-of-Bitcoin-and-the-Blockchain-Bretton-Woods-2015_a35202.html

Canbaz, B. (2020):	Türkiye'nin ilk unicornu olan Peak Games'in başarı dolu hikayesi https://www.pazarlamasyon.com/turkiyenin-ilk-unicornu-olan-peak-gamesin-basari-dolu-hikayesi/
Ceran Y., Çiçek R. (2007):	Elektronik ticaretin vergilendirilmesine ilişkin Türk vergi sisteminde katma değer vergisi açısından bir değerlendirme. <i>Celal Bayar İBBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi</i> https://dergipark.org.tr/tr/download/issue-file/45209 (s.294)
Ceran, Y., Çiçek, R. (2007):	Vergi Sisteminde Katma Değer Vergisi Açısından Bir Değerlendirme <i>Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi</i> https://dergipark.org.tr/tr/download/issue-file/45209 (s.300)
Chen, J. (2022)	Bretton Woods Agreement and system. Investopedia. https://www.investopedia.com/terms/b/brettonwoodsagreement.asp
Chipolina, S., Philips, D. (2022)	What backs Bitcoin? <i>Decrypt</i> https://decrypt.co/resources/what-is-bitcoin-backed-by
Ciğer, A., Tılı, A. (2021)	Kripto varlıklar ile ilgili uluslararası ve ulusal yaklaşımlar <i>Gazi Kitapevi</i> (s.4)
Civelek, M. E. (2017):	İşletmeden tüketiciye (b2c) elektronik ticaret alanında faaliyet gösteren işletmelerin web sitelerini yönetmelerinin net fayda üzerine etkisi: kavramsal model önerisi [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi] <i>E-Ticaret Bakanlığı</i> (s.19) https://www.eticaret.gov.tr/static/Pdf/708005576f7047fd86fc5ad7ed4c70c2_637195418880654202.pdf

Clayton, J. (2017):	<i>Statement on Cryptocurrencies and Initial Coin Offerings.</i> https://www.sec.gov/news/public-statement/statement-clayton-2017-12-11
Cohen, B. & Kietzmann, J. (2014):	<i>Ride On! Mobility Business Models for the Sharing Economy.</i> Sage Journals. https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1086026614546199 (s.2-8)
Coin Market Cap (2022):	<i>Top Cryptocurrency Spot Exchanges</i> https://coinmarketcap.com/rankings/exchanges/
Coin Telegraph (2019):	<i>Fungible vs nonfungible tokens: What is the difference?</i> https://cointelegraph.com/nonfungible-tokens-for-beginners/fungible-vs-nonfungible-tokens-what-is-the-difference
Coinmarketcap (2022):	<i>Tokenlar, Fenerbahçe Token.</i> https://coinmarketcap.com/tr/currencies/fenerbahce-token/
Cooke, C.A. (2016)	<i>Taxation of software downloads: Infrastructure and platform as a service, Tax Think</i> https://www.wipfli.com/insights/blogs/taxthink/160927-infrastructure-and-platform-as-service
Coşkun, N. (2005):	<i>Elektronik ticarete vergilendirme sorunları ve uluslararası düzeyde çözüm arayışlarının Türkiye açısından değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi</i> https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/50197 (s.154-155-157)
Crag, C. (2016):	<i>Taxation of software downloads: infrastructure and platform as a service. Taxthink</i>

	https://www.wipfli.com/insights/blogs/taxthink/160927-infrastructure-and-platform-as-service
Crypto (2022)	Utility tokens vs. security tokens: What's the difference. <i>Crypto.com University</i> https://crypto.com/university/utility-tokens-vs-security-tokens
Çakan, B. (2021):	Kriptopara kullanımlarından elde edilen gelirlerin vergilendirilmesi ve türk vergi mevzuatı açısından bir değerlendirme. (Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi). <i>YÖK Tez Merkezi</i> . https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=8tbPippmWV_b-Irrn9YEAktQUuEBg-Pg4yoZX3OXngthbPMdegj0_tWnqtVPTzVP (s.37-40, 58)
Çarkacıoğlu, A. (2016):	Kripto-para bitcoin. <i>Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu</i> https://www.spk.gov.tr/SiteApps/Yayin/YayinGoster/1130 (s.59)
Çelener, B. (2019):	Dijital ekonomiyi vergilendirme yolunda somut bir adım: dijital hizmet vergisinde Fransa örneği. <i>YUHFD</i> https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2150056 (s.33)
Deloitte (2016):	<i>The rise of the sharing economy impact on the transportation space</i> (s.5) https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/tr/Documents/consumer-business/cb-the-rise-the-sharing-economy.pdf

Deloitte (2020):	<i>Taxing to the Cloud</i> https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/br/Documents/tax/deloitte-taking-tax-to-the-cloud.pdf (s.2-7)
Demirkan, B. (2015):	Bulut bilişim işlemlerinin vergilendirilmesi. <i>Vergi Raporu</i> https://vergiraporu.com.tr/upImage/org/2015-187-Bulut_Bilisim_Islemlerinin_Vergilendirilmesi-Burak_Demirkan%20.pdf (s.115-116)
Diclehan, B. (2021):	Beps 2.0 dijital ekonominin vergilendirilmesi. <i>KPMG Vergi</i> https://kpmgvergi.com/blog/peps-20-dijital-ekonominin-vergilendirilmesi/1193
Dijital Hizmet Vergisi ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (2020)	https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191207-1.htm (md.1-5)
Dolnicar S., Reinhold S. (2017):	<i>The sharing economy</i> https://www.researchgate.net/profile/Stephan-Reinhold/publication/321804066_The_Sharing_Economy/links/5a4c8885a6fdcc3e99d02240/The-Sharing-Economy.pdf (s.15-26)
Ege, F. (2021):	<i>NFT Nedir? Vergisel Bir Fikir Yürütme.</i> Vergi Algı https://vergialgi.com/nft-non-fungible-token-nedir-vergisel-bir-fikir-yurutme

Elektronik Ticaret Bilgi Sistemi ve Bildirim Yükümlülükleri Hakkında Tebliğ (2017):	https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170811-7.htm
Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, 6563. (2014):	https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/11/20141105-1.htm
Elele, O. (2013):	Sanal alemde freelance çalışan ve çalıştıranların vergilenmesi. <i>Ekonomist</i> https://www.vergidegundem.com/documents/10156/994209/18.8.2013.pdf (s.55)
eMarketer (2021)	Global ecommerce forecast https://on.emarketer.com/rs/867-SLG-901/images/eMarketer%20Global%20Ecommerce%20Forecast%20Report.pdf
ENİSA (2022):	<i>Cloud Security</i> https://www.enisa.europa.eu/topics/cloud-and-big-data/cloud-security
Ernst and Young (2017):	Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilenmesi. <i>Vergide Gündem</i> https://www.vergidegundem.com/files/ebooks/2018/feb/MKGV/files/downloads/MKGV2017.pdf
Ernst and Young (2020):	Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilenmesi. <i>Vergide Gündem</i> https://www.vergidegundem.com/files/ebooks/2021/feb/MKGV/files/downloads/MKGV%202020_v2.pdf

Ernst and Young (2021):	Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilendirilmesi. <i>Vergide Gündem</i> https://www.vergidegundem.com/documents/10156/4956885/EY-Menkul+K%C4%B1ymet_Tablo_2021_WEB_v2.pdf/6dfa79e9-c078-4004-a329-02eee6192ed3
Eroğlu, O., Aksu, H. (2019)	Dijital ekonominin katma değer vergisi açısından değerlendirilmesi https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789232 (s.6)
Ersoy, E. C. (2021):	<i>Kripto paraların vergilendirilmesi</i> Kılınç Law and Consulting https://kilinclaw.com.tr/kripto-paralarin-vergilendirilmesi/
Ertaş, B. L. (2016):	<i>Bitcoin Teslimlerinde Vergi Var mı?</i> http://bilallevent.com/bitcoin-teslimlerinde-vergi-var-mi/
Ertaş, B. L. (2017):	Dijital ekonomide yurt dışından alınan hizmetler bakımından KDV mevzuatındaki sorunlar. <i>Vergi Raporu Mevzuat Dergisi</i> https://vergiraporu.com.tr/upImage/org/219-9.pdf (s.137)
Esport Times (2021):	<i>Twitch yayıncılarının geliri ifşalandı</i> https://esportimes.com/tr/twitch-yayincilarinin-gelirleri-ifsalandi/
Esports Earnings (2022):	<i>Largest Overall Prize Pools in Esports</i> https://www.esportsearnings.com/tournaments
Fandom (2022):	<i>SuperMassive Esports</i> https://lol.fandom.com/wiki/SuperMassive_Esports

Fay, I. and Chang A. (2021):	<i>More Guidance on Cryptoassets – hard forks and airdrops explained</i> https://www2.deloitte.com/nz/en/pages/tax-alerts/articles/guidance-on-cryptoassets.html
Fiverr (2022)	<i>Press Release, Fiverr Announces First Quarter 2022 Results</i> https://investors.fiverr.com/press-releases/press-releases-details/2022/Fiverr-Announces-First-Quarter-2022-Results/default.aspx
Forbes (2020):	<i>Gas fees have tax benefits</i> https://www.forbes.com/sites/shehanchandrasedkera/2020/09/29/gas-fees-have-tax-benefits/?sh=38db41364825
Frankenfield, J. (2022):	<i>What is affiliate marketing? Investopedia.</i> https://www.investopedia.com/terms/a/affiliate-marketing.asp
Friedman, M. (1992):	<i>The island of stone money. Hoover Institution Press</i> https://archive.org/stream/IslandOfStoneMoney/island%20of%20stone%20money_djvu.txt (s.3)
Gaming in Turkey (2022):	<i>Türkiye oyun sektörü raporu 2021 yayında</i> https://www.gaminginturkey.com/tr/turkiye-oyun-sektoru-raporu-2021-yayinda/
Gatteschi V., Lamberti F., Demartini C., Pranteda C., Santamaria V. (2018)	<i>Blockchain and smart contracts for insurance: Is the technology mature enough</i> (s.10) https://ideas.repec.org/a/gam/jftint/v10y2018i2p20-d132474.html
Gelir İdaresi Başkanlığı Antalya	49327596-120[GVK.ÖZ.2017.68]- 165652

Vergi Dairesi Başkanlığı (2017):	
Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı (2014):	62030549-120[40-2014/891]-14193 https://www.verginet.net/dtt/11/ozelge-2016-7.aspx?ozID=837
Gelir Vergisi Genel Tebliği (2021):	https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/01/20220112-4.htm (md. 2,4)
Gelir Vergisi Kanunu, 193 (1961):	https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.193.pdf md. 9, Mükerrer 20, 37, Geçici 67, 70, 82)
Gerçek, A. (2005):	Türk Vergi Hukukunda Vergi Sorumlusu, Sorumluluk Halleri ve Türlerinin İncelenmesi <i>Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi</i> https://dergipark.org.tr/tr/pub/auhfd/issue/42638/514015 (s.160)
Gider Vergileri Kanunu, 6802 (1956):	https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6802.pdf (m.33)
Google Play Store (2022):	<i>Tax rates and value-added tax (VAT)</i> https://support.google.com/googleplay/android-developer/answer/138000?hl=en#zippy=%2Cother-countries-and-regions
Hazine ve Maliye Bakanlığı (2021)	8 Ekim 2021 tarihinde çok uluslu şirketlerin vergilendirilmesi konusunda tüm G20 ve OECD ülkeleri dahil 136 ülke tarafından varılan mutabakat sonrasında, yeni vergileme kuralları ile mevcut dijital hizmet vergilerine ilişkin geçiş sürecinin nasıl belirleneceği konusunda Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ortak beyanına ilişkin

	duyuru https://www.hmb.gov.tr/duyuru/mevcut-tek-tarafli-onlemlerle-ilgili-olarak-1-sutunun-yururluge-girisi-onesi-ara-donemdeki-gecis-yaklasimina-dair-uzlasma-hakkinda-turkiye-ve-amerika-birlesik-devletlerinin-ortak-b
Hazine ve Maliye Bakanlığı (2021):	8 Ekim 2021 tarihinde çok uluslu şirketlerin vergilendirilmesi konusunda tüm g20 ve OECD ülkeleri dahil 136 ülke tarafından varılan mutabakat sonrasında, yeni vergileme kuralları ile mevcut dijital hizmet vergilerine ilişkin geçiş sürecinin nasıl belirleneceği konusunda Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ortak beyanına ilişkin duyuru https://www.hmb.gov.tr/duyuru/mevcut-tek-tarafli-onlemlerle-ilgili-olarak-1-sutunun-yururluge-girisi-onesi-ara-donemdeki-gecis-yaklasimina-dair-uzlasma-hakkinda-turkiye-ve-amerika-birlesik-devletlerinin-ortak-b
Heper, F. (2003):	Kamu maliyesi, <i>Açıköğretim Yayınları</i> (s.210-211)
Hinman, W. (2018):	<i>Digital Asset Transactions: When Howey Met Gary (Plastic)</i>, https://www.sec.gov/news/speech/speech-hinman-061418
Hoogendoorn, R. (2020):	Axie Infinity Beats Minimum Wage in Many Countries. <i>Play to Earn</i> https://www.playtoearn.online/2020/07/08/axie-infinity-beats-minimum-wage-in-many-countries/
Howarth, J. (2022)	How many cryptocurrencies are there in 2022? <i>Exploding topics</i> https://explodingtopics.com/blog/number-of-cryptocurrencies
ICrypex (2021):	<i>Edis Fan Token</i> https://www.icrypex.com/tr/ozellikler/urunler/edis-fan-

	token?__cf_chl_tk=hh_c1Vgp8e6VrcEjxVZ.rNkCD9Sa4QulmAE0dfXOIn0-1657007446-0-gaNycGzNCCU
IMF (2022)	The end of the Bretton Woods System. <i>IMF</i> https://www.imf.org/external/about/histend.htm
IRS (2022):	<i>Money received through "crowdfunding" may be taxable; taxpayers should understand their obligations and the benefits of good recordkeeping</i> https://www.irs.gov/newsroom/money-received-through-crowdfunding-may-be-taxable-taxpayers-should-understand-their-obligations-and-the-benefits-of-good-recordkeeping#:~:text=The%20crowdfunding%20website%20or%20its,Network%20Transactions%2C%20with%20the%20IRS.
İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı (2013):	23/05/2013 tarih ve 62030549-125[5-2012/92]-766 Sayılı Özelgesi
İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı (2019):	27/07/2019 tarih ve 62030549-120[94-2017/908]-603722 sayılı Özelgesi https://medium.com/mali-m%C3%BC%C5%9Favir-evren-%C3%B6zmen/e-sporcular%C4%B1n-vergilendirilmesinde-g%C3%BCncel-geli%C5%9Fme-19b14f902c3
İşiner, N. (2021):	Sermaye piyasası hukukunda paya dayalı kitle fonlaması [Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi]. <i>YÖK Tez Merkezi</i> (s.18) https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=8tbPippmWV_b-Irrn9YEAk_4u5yPXgWwZezd1iISsooZ4KLy3l0JHdkM6b5uP0s

Kahraman, A. (2021):	Uluslararası vergilemede dönüşüm. <i>Vergidegündem</i> https://www.vergidegundem.com/tr_TR/makale?categoryName=Vergide&publicationNumber=0&publicationYear=2021&publicationId=4969117
Kara, M. C. (2022):	Dijital ekonominin vergilendirilmesinde yeni rabıta ve kâr tahsisi kuralları <i>Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi</i> https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1826673 (s.300- 304)
Karadağ, N.Ç. & Yakar, S. (2018):	Ticari kazancın belirleyicisi olarak “devamlılık”: türk ticaret kanunu ve gelir vergisi kanunu çerçevesinde bir değerlendirme. <i>Maliye Dergisi</i> . https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/174-18.pdf
Karadeniz, Y. (2021):	Misilleme davasında ABD’li devlerin kapısı çalınıyor. <i>Dünya Gazetesi</i> https://www.dunya.com/ekonomi/misilleme-davasinda-abdli-devlerin-kapisi-caliniyor-haberi-619230
Kardaş, S. (2018):	Blokzincir teknolojisi: uzlaşma protokolleri. <i>DÜMF Mühendislik Dergisi</i> (s.408) https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/738361
Kaşka, M. K. (2022):	GittiGidiyor: eBay neden Türkiye pazarından çekiliyor? <i>BBC</i> https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61862952
Katma Değer Vergisi Kanunu, 3065 (1984):	https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3065.pdf (md. 1, 11/1-a, 12/2, 13-m)

Kaya, Ö. M. (2020):	Dijital hizmet vergisi ve Türkiye uygulaması, <i>MFHD</i> https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1969766 (s.451)
Kesgin, M. (2021):	Dijital ekonomide vergilendirme sorunları: Oyun ekonomisi örneği [Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi] <i>YÖK Tez Merkezi</i> https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=9MiDp3x86xrwjpi5-14w-QpFRpj_2gLCOVNQhf_zr9GmeyzO2ZQh5IGf6k_zxUL7 (s.65)
Kılavuz, Z., Günsel, B. (2021):	Kripto paralar ve vergilendirilmesine ilişkin değerlendirmeler. <i>Mondaq</i> https://www.mondaq.com/turkey/fin-tech/1048084/kripto-paralar-ve-vergilendirilmesine-304li351kin-de287erlendirmeler
Kılıç, F., Toplu, M (2013):	Sosyal güvenlikte tevkifat ve bilişim yönüyle incelenmesi. <i>Bilişim Teknolojileri Dergisi</i> , https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/75334 (s.2)
Kılınç, L. L. (2020):	Elektronik ticaretin vergisel boyutu. <i>Kılınç Law and Consulting</i> https://kilinlaw.com.tr/elektronik-ticaretin-vergisel-boyutu/
Kişi, N. (2018):	Paylaşım ekonomisinin ulaşım sektörüne yansımaları: Uber örneği. <i>Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi</i> https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/530200
Kösebay, D. (2020):	Bulut bilişimin müşteri ilişkileri yönetimine (crm) etkileri üzerine bir araştırma. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür

	Üniversitesi] YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=v7BkNnnepTnbhn8rNR77LS6Kqnyw_rracwNWqC5feGd5Ys0GI0bJAycVNsoalSxd (s.20-22)
KPMG (2015):	<i>Tax professional's guide to cloud</i> https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2016/06/co-tmt-3-the-tax-professionals-guide-to-the-cloud.pdf (s.5)
KPMG (2020):	<i>USTR hearings this week, investigations of digital services taxes.</i> https://home.kpmg/us/en/home/insights/2021/05/tnf-ustr-hearings-investigations-digital-services-taxes.html
KPMG (2021):	<i>BEPS 2.0 dijital ekonominin vergilendirilmesi</i> https://kpmgvergi.com/blog/beps-20-dijital-ekonominin-vergilendirilmesi/1193
KPMG (2021):	<i>KPMG report: OECD/G20 inclusive framework agreement on BEPS 2.0</i> https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/us/pdf/2021/10/tnf-inclusive-framework-oct9-2021.pdf
Kurt, A., Ubay, B. (2014):	Vergilendirme bülteni. <i>Gelir İdaresi Başkanlığı</i> (s.22)
Kurumlar Vergisi Kanunu, 5520 (2006):	https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5520.pdf
Lent, R. N. (1966):	New importance for section 482 of the Internal Revenue Code. <i>William & Mary Law Review</i> https://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3153&context=wmlr (s.345-349)

Loup Funds (2018):	<i>Esports franchise economics</i> https://loupfunds.com/esports-franchise-economics/
Manavgat, Ç. (2019):	Halka açık anonim ortaklık tanımı bakımından kitle fonlaması. <i>Prof. Dr. Sabih Arkan'a Armağan</i> (s.765- 786)
Marshall, D. (2015):	<i>Broadcast in the age of disruption.</i> https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/7398361 (s.2-5)
Martı (2022):	<i>Hakkımızda</i> https://www.marti.tech/about/
Miçooğulları, S.U (2018)	<i>Yeni Ekonomide Dijital Emek</i> , (s.7)
Moore, T. (2013):	The promise and perils of digital currencies. <i>International Journal of Critical Infrastructure Protection</i>
Morgan Stanley (2022):	<i>Here's why e-commerce growth can stay stronger for longer</i> https://www.morganstanley.com/ideas/global-ecommerce-growth-forecast-2022
Muhtasar ve Prim Hizmet Beyannamesi Genel Tebliği (Sıra No:1) (2017):	https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=9&MevzuatNo=23345&MevzuatTertip=5 (md.4)
Nakamoto, S. (2008):	<i>Bitcoin: A peer-to-peer electronic cash system.</i> (s.1-4) https://bitcoin.org/bitcoin.pdf
Narin, K., Ocak, İ. (2022)	Turkey: Akıllı sözleşmeler. <i>Mondaq</i> https://www.mondaq.com/turkey/finance/1164422/ak30511305-szle351meler-

NASDAQ (2022)	<i>El Salvador buys the dip, holds 2,381 Bitcoin in the Treasury</i> https://www.nasdaq.com/articles/el-salvador-buys-the-dip-holds-2381-bitcoin-in-treasury
Neks YMM (2022):	<i>2022 yılında uygulanacak had ve tutarlar</i> https://www.neksymm.com/2022-yilinda-uygulanacak-vergisel-had-ve-tutarlar_d999/
Non Fungible (2020):	<i>Cryptopunks</i> https://nonfungible.com/project/cryptopunks/C/1422
Norveç Vergi Otoritesi (2022):	<i>HNFT</i> https://www.skatteetaten.no/en/person/taxes/get-the-taxes-right/shares-and-securities/about-shares-and-securities/digital-currency/nft/
NTV (2021):	<i>Dream Games Türkiye'nin yeni unicornu oldu</i> https://www.ntv.com.tr/ekonomi/dream-games-turkiyenin-yeni-unicornu-oldu,os4TU0ItG0aXqWHFLKc2Pg
OECD (2001):	<i>Taxation and electronic commerce implementing the Ottawa taxation framework conditions, New York and Geneva (s.3)</i> www.oecd.org/dataoecd/46/3/1923256.pdf
OECD (2010):	<i>Çok uluslu işletmeler ve vergi idareleri için OECD transfer fiyatlandırması rehberi</i> https://www.tmud.org.tr/tr/haber-detay/204
OECD (2013):	<i>Addressing base erosion and profit shifting</i> https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/addressing-base-erosion-and-profit-shifting_9789264192744-en
OECD (2015):	<i>First steps towards implementation of OECD/G20 efforts against tax avoidance by multinationals</i> https://www.oecd.org/tax/first-steps-towards-

	implementation-of-oecd-g20-efforts-against-tax-avoidance-by-multinationals.htm (s.28)
OECD (2019):	<i>OECD/G20 inclusive framework on BEPS: Progress report July 2018-May 2019</i> https://www.oecd.org/tax/beps/inclusive-framework-on-beps-progress-report-july-2018-may-2019.pdf
OECD (2020):	<i>Multilateral convention to implement tax treaty related measures to prevent base erosion</i> https://www.oecd.org/tax/beps/multilateral-instrument-BEPS-tax-treaty-information-brochure.pdf (s.2)
OECD (2021)	<i>Tax challenges arising from the digitalisation of the economy global anti-base erosion model rules (Pillar Two)</i> https://www.oecd.org/tax/beps/tax-challenges-arising-from-the-digitalisation-of-the-economy-global-anti-base-erosion-model-rules-pillar-two.pdf (s.25)
OECD (2021)	Overview of the key operating provisions of the GloBE Rules https://www.oecd.org/tax/beps/pillar-two-GloBE-rules-fact-sheets.pdf
OECD (2021):	<i>Corporate tax statistics: Third edition</i> https://www.oecd.org/tax/tax-policy/corporate-tax-statistics-third-edition.pdf
OECD (2021):	<i>International community strikes a ground-breaking tax deal for the digital age</i> https://www.oecd.org/tax/international-community-strikes-a-ground-breaking-tax-deal-for-the-digital-age.htm
OECD (2021):	<i>OECD releases pillar two model rules for domestic implementation of 15% global minimum tax</i>

	https://www.oecd.org/tax/oecd-releases-pillar-two-model-rules-for-domestic-implementation-of-15-percent-global-minimum-tax.htm
OECD (2021):	<i>Tax transparency moves forward as no or only nominal tax jurisdictions first exchange information on the substance of entities</i> https://www.oecd.org/tax/beps/tax-transparency-moves-forward-as-no-or-only-nominal-tax-jurisdictions-first-exchange-information-on-the-substance-of-entities.htm
Opensea (2021):	<i>CEMYILMAZMCMLXXIII</i> collection https://opensea.io/CEMYILMAZMCMLXXIII?tab=create_d
Organ, İ., Çavdar, F. (2012):	<i>Elektronik ticaretin vergilendirilmesinde uluslararası alanda yaşanan sorunlar (s.66)</i> https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/402485
Organ, İ., Kara, M. C. (2017):	Daimî işyeri statüsünden kaçınmayı önlemede yeni uluslararası yaklaşım. <i>Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi</i> . https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/284424 (s.2-3)
Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik (2021)	https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210416-4.htm
Öksüz, M., Türgan T. (2018):	Türkiye’de elektronik ticaretin vergilendirilmesi ve tevkifat. <i>Yönetim Bilimleri Dergisi</i>

	https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/584613 (s.146- 149)
Öncel M. & Kumrulu A. & Çağan N., (2005):	<i>Vergi Hukuku</i> (s.71-72)
Özbek, B. (2021):	Yeni nesil finansman yöntemi: Kitlesel fonlama (Crowdfunding) <i>Dünya Gazetesi</i> https://www.dunya.com/kose-yazisi/yeni-nesil-finansman-yontemi-kitlesel-fonlama-crowdfunding/643144
Özdoğrular (2014):	<i>Bir faaliyetin kazanç olarak değerlendirilebilmesi için bulunması gereken unsurlar</i> https://www.ozdogrular.com/v1/content/view/24704/
Özmen, E. (2021):	<i>Saas ödemeleri için yoksa stopaj mı ödüyorsunuz?</i> https://medium.com/mali-m%C3%BC%C5%9Favir-evren-%C3%B6zmen/yurtd%C4%B1%C5%9F%C4%B1na-yapt%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%C4%B1z-hangi-%C3%B6demeler-i%C3%A7in-stopaj-%C3%B6demenize-gerek-bulunmuyor-e5e04de3b704
Paradacreative (2022):	<i>Xbox Game Pass</i> https://paradacreativa.es/en/xbox-game-pass/
Paribu, Fenerbahçe (2021)	<i>Fenerbahçe Token Whitepaper</i> https://www.paribu.com/files/Fenerbahce_Token_Whitepaper.pdf
Paya Dayalı Kitle Fonlaması Tebliği (2019):	https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/10/20191003-5.htm (m. 4-e)

Polarbears NFT (2022):	<i>Fluffy polar bears roadmap 2.0</i> https://polarbearsnft.com/?q=sale
Regner, F., Urbach, N., Schweizer, A. (2019):	<i>Nfts in practice–non-fungible tokens as core component of a blockchain-based event ticketing application (s.2)</i> https://www.researchgate.net/publication/336057493_NFTs_in_Practice_-_Non-Fungible_Tokens_as_Core_Component_of_a_Blockchain-based_Event_Ticketing_Application
Research Dive (2022):	Global in-game advertising market predicted to surpass \$17,591.6 million and grow at 11.0% CAGR during the 2022-2030 forecast period <i>Research Dive</i> https://www.globenewswire.com/en/news-release/2022/06/08/2458864/0/en/Global-In-game-Advertising-Market-Predicted-to-Surpass-17-591-6-Million-and-Grow-at-11-0-CAGR-During-the-2022-2030-Forecast-Period-245-Pages-Research-Dive.html
Sağlam, E. (2020):	Kur farkları gelir vergisine tabi mi, değil mi? <i>İstanbul Vergi Merkezi</i> http://istanbulvergimerkezi.org/tr/07-09-2020-kur-farklari-gelir-vergisine-tabi-mi-degil-mi-erdogan-saglam
Sales Force (2022):	<i>New to saas? Welcome!</i> https://www.salesforce.com/in/saas/
Sandbox (2022):	<i>Public Land Sale Dates</i> https://sandboxgame.gitbook.io/the-sandbox/land/buying-selling-and-renting-land/public-land-sales/public-land-sale-dates
Sandikkaya, M.T. (2015):	Bilgiişlem ortamı sunan bulut için güvenlik düzenekleri [Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi] <i>İTÜ Polen</i>

	<i>Altyapısı</i> (s.xix) https://polen.itu.edu.tr:8443/server/api/core/bitstreams/73673f83-8bde-48c4-b2b9-554fc822ee70/content
Sarah R. (2014):	Bitcoin versus electronic money. <i>World Bank</i> https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/18418 (s.2)
Sarı, M. (2019):	E-spor ve vergilendirilmesi. <i>Vergi Raporu</i> https://vergiraporu.com.tr/upImage/org/mehmet%20sari45e7cc.pdf (s.18)
Schumpeter J. A. (1939):	<i>Business Cycles</i> https://www.mises.at/static/literatur/Buch/schumpeter-business-cycles-a-theoretical-historical-and-statistical-analysis-of-the-capitalist-process.pdf (s.171-172)
Scott, G (2020)	Sharing Economy, <i>Investopedia</i> https://www.investopedia.com/terms/s/sharing-economy.asp
SEC (2002):	Morgan Stanley Dean Witter, <i>B2B Internet Report</i> https://sec.report/Document/0000895421-02-000141/
Sencer T. (2013):	Matrah aşındırma & kâr aktarımı BEPS. <i>T.C. Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı</i>
Sermaye Piyasası Kanunu, 6362 (2012)	https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6362.pdf (md.3)
Sony Interactive Entertainment (2022)	<i>Business data & sales</i> https://www.sie.com/en/corporate/data.html

Sporcu Lisans, Vize ve Transfer Yönetmeliği (2019)	Md6, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191214-3.htm
Statista (2022)	<i>Online PC gaming market value worldwide from 2011 to 2026</i> https://www.statista.com/statistics/292516/pc-online-game-market-value-worldwide/#:~:text=In%202021%2C%20the%20global%20online,consumer%20uptake%20of%20console%20gaming.
Szabo N. (1996):	<i>Smart contracts: Building blocks for digital markets</i> https://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/smart_contracts_2.html
Şahin, O. N, (2018):	TMS & TFRS ışığında muhasebe, vergi ve denetim açısından Bitcoin ve diğer kripto para birimleri. <i>Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi</i> https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/624022 (s.97)
Şanlıoğlu, D. (2019):	Bir kitlesel fonlama türü olarak ICO (Initial coin offering): <i>Hukuksal Alt Yapı Açısından Bir Değerlendirme</i> [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi] YÖK Tez Merkezi (s.3) https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=vjszP7PzV0HebcjFEvDfwHBsRbpgOkZGu-PoKnCH4epweV85LIEGEkiXJeE7Hua5
Tanrıverdi M., Uysal M., Üstündağ A.T. (2019):	Blokzinciri teknolojisi nedir? ne değildir? Alanyazın incelemesi, <i>Bilişim Teknolojileri Dergisi</i> (s.208) https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/775807

Tekin, A (2020):	<i>Menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi</i> https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/55255
The Verge (2021)	<i>Jack Dorsey's first tweet sold as an NFT for an oddly specific \$2,915,835.47</i> https://www.theverge.com/2021/3/22/22344937/jack-dorsey-nft-sold-first-tweet-ethereum-cryptocurrency-twitter
Trade Economics (2022):	<i>İrlanda – kurumlar vergisi oranı</i> https://tr.tradingeconomics.com/ireland/corporate-tax-rate
Trading Economics (2022):	https://tradingeconomics.com/country-list/corporate-tax-rate
TÜBİSAD Bilişim Sanayicileri Derneği (2020):	<i>Türkiye'nin dijital dönüşüm endeksi 2020, (s.51)</i> http://www.tubisad.org.tr/tr/images/pdf/tubisad-dde-2020.pdf
TÜBİSAD Bilişim Sanayicileri Derneği (2021):	<i>Türkiye'nin dijital dönüşüm endeksi 2021, (s.12)</i> https://www.tubisad.org.tr/tr/images/pdf/tubisad-2021-dde-raporu.pdf
TÜBİTAK (2017):	<i>Blokzincir teknolojileri</i> https://blokzincir.bilgem.tubitak.gov.tr/blokzincir-teknolojileri/
Türk Ticaret Kanunu, 6102 (2011):	https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf
Türkiye İhracatçılar Meclisi (2021):	<i>ABD dijital hizmet vergisi soruşturması kararı</i> https://www.imib.org.tr/uploads/docs/1623239110_ek.pdf
TÜSİAD (2019):	<i>E-Ticaretin gelişimi, sınırların aşılması, ve yeni normlar, (s.41,106).</i> https://www.eticaretraporu.org/wp-

	content/uploads/2019/05/DD-TUSIAD-ETicaret-Raporu-2019.pdf
U.S Department of Treasury (2019):	<i>Joint statement from the United States, Austria, France, Italy, Spain, and the United Kingdom, regarding a compromise on a transitional approach to existing unilateral measures during the interim period before pillar 1 is in effect</i> https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0419
Uber (2018):	<i>Yolculuklarınız için kolayca e-fatura alın</i> https://www.uber.com/tr/blog/e-fatura/
UK HMCR (2022):	https://www.gov.uk/hmrc-internal-manuals/cryptoassets-manual/crypto21250
UNCTAD (2021):	<i>Digital Economy Report,</i> (s.4) https://unctad.org/system/files/official-document/der2021_en.pdf
Usta A. & Doğantekin S. (2018):	<i>Blockchain 101 v2. Bankalararası Kart Merkezi Yayınevi</i> (s.40-44) https://bkm.com.tr/wp-content/uploads/2019/08/15082019_kitap.pdf
USTR (2021):	<i>USTR announces, and immediately suspends, tariffs in section 301 digital services taxes investigations</i> https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2021/june/ustr-announces-and-immediately-suspends-tariffs-section-301-digital-services-taxes-investigations
Ünalan, G. (2019):	<i>Kripto Varlıkların Vergilenmesi. (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi) Hacettepe Open Access</i> http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstre

	am/handle/11655/22201/10316027.pdf?sequence=3&isAllowed=y (s.70)
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No:509) (2009):	https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=33905&mevzuatTur=Tebliğ&mevzuatTertip=5
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No:509) (2019)	https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=33905&mevzuatTur=Tebliğ&mevzuatTertip=5 (md. 1.4, 3.6)
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No:509)'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ, 535 (2022):	https://www.gib.gov.tr/node/158332
Vergi Usul Kanunu, 213 (1961):	https://www.alomaliye.com/2015/01/02/vergi-usul-kanunu-yuk-213-sayili-kanun/
Vertex (2022):	<i>Software in the cloud: What are the tax implications?</i> https://www.vertexinc.com/resources/resource-library/software-cloud-what-are-tax-implications#:~:text=Also%20the%20department%20of%20Taxation,because%20no%20TPP%20is%20furnished.
Wang Q., Li R., Wang Q, Chen S (2021):	<i>Non-fungible token (NFT): Overview, evaluation, opportunities and challenges</i> (s.2) https://www.researchgate.net/publication/351656444_Non-Fungible_Token_NFT_Overview_Evaluation_Opportunities_and_Challenges/fulltext/60a37346458515952dd3847c/N

	on-Fungible-Token-NFT-Overview-Evaluation-Opportunities-and-Challenges.pdf
Washington Post (2021):	<i>Ninja is no longer Twitch's biggest streamer, but he's made peace with it.</i> https://www.washingtonpost.com/video-games/2021/11/19/ninja-twitch-streamer-interview-youtube/
Wikipedia (2022):	<i>Xbox game pass</i> https://tr.wikipedia.org/wiki/Xbox_Game_Pass_2
Wood, G. (2014):	<i>Ethereum: A secure decentralised generalised transaction ledger. Ethereum project yellow paper 1</i> https://gavwood.com/paper.pdf (s.2)
Yakar, Y.; Kandır, S. Y., (2020):	Türkiye’de paya dayalı kitle fonlaması için bir vergi teşviki önerisi. <i>Erciyes Üniversitesi, 19. Uluslararası İşletmecilik Kongresi</i> https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1466571 (s.199)
Yakes, E. (2022)	What is Bitcoin backed by? <i>Bitcoin Magazine</i> https://bitcoinmagazine.com/culture/what-is-bitcoin-backed-by
Yalçın, O. G. (2019):	<i>Taxation of cryptocurrencies and initial coin offerings</i> , [Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=FgmkGchPKo23qQqBeqzVZu0Zm3i7gTHhFC93ZripJxvXp47QYsCjpkEmBkSAFdC (s.111)
Yaltı, B. (2003):	Elektronik ticarete vergilendirme. <i>Der Yayınları.</i> (s.1)
Yaltı, B. (2018):	BEPS’in hukuki araçları: Yumuşak hukukun içinde mi, ötesinde mi? matrah aşındırma ve kar kaydırma (BEPS),

	uluslararası vergi hukuku konferansları serisi. <i>Beta Yayıncılık</i> (s.175-184)
Yanık, A. (2016):	Tevkifata tabi bir teslimin yeniden tesliminde tevkifat - KDV iadesi ve muhasebe uygulaması. <i>Gaziantep University Journal of Social Sciences</i> https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/223098 (s.2)
Yaşar, A. (2015):	Vergi tevkifatı müessesinde kaynak – kapsam ayrımı. <i>Vergi Dünyası Dergisi</i> (s.73-75)
Yıldırım, N. T. (2015):	Fiyatlandırma ve internet ortamında fiyatlandırma stratejileri. <i>Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi</i> (s.22-25) https://dergipark.org.tr/tr/pub/duibfd/issue/56470/784907
Yıldız, H. (2020):	Ülkemizde yasal düzenlemesi yapılan ve yakında SPK tarafından ikincil mevzuatının yayınlanacağı kitle fonlaması konusunda bazı vergisel düzenlemeler gerekiyor https://www.linkedin.com/pulse/kitle-fonlamas%C4%B1-uygulamalar%C4%B1nda-vergi-konusuna-genel-bak%C4%B1%C5%9F-yildiz/?originalSubdomain=tr
Yılmaz, E., Haraççı G. (2017):	Dijital ekonominin vergilendirilmesi: Dünya ve Türkiye uygulamasında daimi işyeri tanımının değiştirilmesi üzerine değerlendirmeler. <i>Vergide Gündem</i> https://www.vergidegundem.com/makale?categoryName=Vergide&publicationNumber=12&publicationYear=2017&publicationId=4729615 (s.9)
Yüce, Akbulut (2018)	BEPS eylemi kapsamında dijital ekonominin vergilendirilmesine ilişkin alınan önlemler Akademik Bakış Dergisi https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/547749 (s.106-108)

Yüksel, F. (2020)	Kripto varlıklar ve IFRS kapsamında kripto paraların muhasebeleştirilmesi. <i>Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi</i> (s.446) https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1010118
Zengin, F. (2022)	<i>Dijital akış platformlarının “yıkıcı” etkisi: Sinemanın geleceğine dair güncel tartışmalar ve bir değerlendirme</i> (s.196-197) https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2073366
Zhao, J.L. Fan, S. Yan, J. (2016):	Overview of business innovations and research opportunities in blockchain and introduction to the special issue. <i>Finance Innovation</i> (s.1-2) https://jfin-swufe.springeropen.com/articles/10.1186/s40854-016-0049-2